

STRIP PRESSING

MAGAZIN ZA DEVETU UMETNOST • BROJ 9/10

Sadržaj

Ilustracija na korici
R.M. Gera

004 **Pračke i strele**
Scenarij: Marko Stojanović
Crtež: Jovan Ukropina

010 **Bloodless**
Ilustracija
Enis Čišić

011 **Eva**
Scenarij: Borivoje Grbić
Crtež: Bojana Dimitrovski

024 **Aftermath**
R.M. Gera

042 **Strip kaiševi**
Tihomir Čelanović
Frano Petruša
Radomir Izgarević
Marko Stojanović
Aleksandar Anđelković
Marko Nikolić

043 **Amnezija**
Filip Andronik

047 **Ratman**
Tomaz Lavrič

049 **Putovanje**
Scenarij: Marko Stojanović
Crtež: Srđan Nikolić Peka

052 **Srebrni meci u mom revolveru**
Milan Uvrtačev

056 **Teška vremena**
Franjo Anžlovar

061 **Prvi kontakt**
Milorad Vicanović Maza

065 **Nevolje s medvedima**
Ivan Koritarev

072 **Tri dobra junaka**
Scenarij: Marko Stojanović
Crtež: Uroš Begović

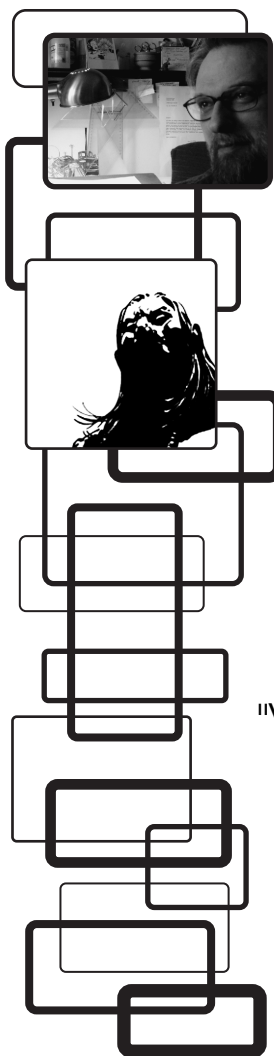
075 **Eat the Myth**
Smile Cvetanovski

076 **El Makedonero** 2. deo
Scenarij: Oliver Romevski
Crtež: Zoran Tanev

095 **Strip kaiševi**
Peda Slavni
Maksim Šimić
Aleksandru Čubotariu Čubi
Marko Stojanović

099 **Smoky Joe's 1000 Blues**
R.M. Gera

014 **Intervju R.M. Gera**
Stripovski predeli slikani
vibracijama gitarskih žica
Razgovarao: Bojan M. Đukić

040 **Strip fenomeni: Scalped**
Bilo jednom na divljem zapadu
Piše: Uroš Smiljanić

050 **REC!enzije**

"Sudžukice"
Piše: Aleksandar Mičić

"Vekovnici 2: Pasji životi"
Piše: Milutin Petrović

"Ekstra Gedža"
Piše: Pavle Zelić

"Crni Popaj"
Piše: Frano Petruša

058 **Intervju Piter Snejbjerg**
U potrazi za kontrastom
Razgovarao: Marko Stojanović

068 **Intervju Met Holingsvort**
Izabrao sam strip
Razgovarao: Marko Stojanović

093 **Strip klasici: Kobra Diesel and Dust**
Piše: Dejan Stojiljković

096 **Intervju Aleksandru Čubotariu - Čubi**
Balkanska pravila:
Gospodin "Mačak na kvadrat"
Razgovarao: Dragan Predić

Umesto p(r)osvete

Postoji anegdota o jednom generalu (iz američkog građanskog rata kako mi se čini – moraćete da mi verujete na reč barem onoliko koliko ja verujem svom sećanju) koji je posle svake pobede na bojnopolju svojim slao istu poruku „Dobili smo bitku“. Pošto ko što kaže pesma „Svako greši bar ponekad“, kad god bi pretrpeo poraz, sa bojišta bi stizala druga uniformna poruka (kakva bi inače bila poruka jednog vojnog lica): „Izgubio sam bitku“. E sad, pošto smo, s pojavom dugoočekivanog broja Strip Pressinga očigledno odneli pobjedu protiv sila entropije (i kojekakvih drugih sitnih smetala, na čelu sa SEKOM i na začelju sa neimenovanim dušmanima), jedino što mi preostaje jeste da javim kako ovih ciglo sto strana kvalitetnog (u najužem smislu te reči) domaćeg (u najširem smislu te reči) stripa Strip Pressinga 9/10 danas imate u rukama zahvaljujući onom mnoštvu koje blagonaklono gleda na naše napore. Bez prijatelja Strip Pressinga, drugim rečima, njega danas ne bi bilo, a pošto svako ko zaslužuje da mu se zahvališ zaslužuje i da ga imenuješ, idemo redom:

Dejan Stojiljković i Vladimir Vukašinović su svaki sa svoje strane dali svoj doprinos da broj dobije raskošno lice – a kad smo već kod lica Strip Pressinga, Rajko Milošević Gera je taj koji je zaslužan za spektakularnu naslovnicu ovog broja. Gera je takođe zaslužan i za dve strip premijere na prostoru Balkana (dva stripa koja, uz sve samo ne kozmetičke dorade, pravo iz legendarnog magazina Heavy Metal stižu pred publiku Strip Pressinga) koje dvobroj donosi, kao i za to što se na srpski strip preko Atlantika danas gleda drugim očima – status koji je izborio svojim fenomenalnim radom na Vertigo-vom Scalped-u. Upravo je Scalped i bio direktan povod da se jedna druga legenda srpskog stripa, Bojan M. Đukić, poduhvati gigantskog intervjua s Gerom, ilustriranog sve samim nikada do sada viđenim strip poslasticama...

Delimičan prevod pomenutog Gerinog intervjua, obavljenog na engleskom, obavio je diplomirani filolog za engleski jezik i književnost Miša Mitranović (koji je imao tu nesreću da mene ima za svog docimera prilikom studiranja Anglistike u Nišu) a prihvatio se i celokupnog transponovanja sa engleskog na srpski intervjua Pitera Snejbjerga. Intervju sa sjajnim Metom Holingsvortom sam ipak morao da prevedem bez Miše, pa je u pomoć priskočio diplomirani filolog za engleski jezik i književnost Andrija Stojanović (koga imam tu sreću da imam za venčanog kuma). Sa Milošem Holclajtnerom nisam delio ni mesto stanovanja ni svadbenu trpezu, što ga sve zajedno ipak nije sprečilo da blagovremeno i temeljito obavi lekturu svih tekstova u ovom dvobroju, uključujući tu i prilog Dragana Predića. Dragan je obavio i na naš jezik preveo intervjua sa Aleksandrom Čubotarijem Čubijem, trenutno najeksponiranijim i najaktivnijim rumunskim strip autorom koji živi i stvara u samoj Rumuniji. Čubi pak, sa svoje strane, samo otvara dvocifreni spisak imena strip elite iz Srbije, Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Makedonije, Slovenije, Crne Gore, Bugarske i Rumunije koja nam je zdušno izašla u susret svojim zaista odličnim ostvarenjima. Iztok Sitar, Aleksandar Sotirovski i Damjan Mihailov su nam se našli na drugi, ali ništa manje važan način – priskočili su u pomoć kao konsultanti u prevodima slovenačkih, odnosno makedonskih stripova.

Rat za budućnost domaćeg stripa se nastavlja, a svaki sledeći broj Strip Pressinga biće nadam se jasna poruka da smo svi mi (koji imamo tu nesreću da se nalazimo u prvim borbenim redovima) dobili još jednu bitku...

Marko STOJANOVIĆ

STRIP PRESSING Magazin za devetu umetnost

Izdavač Studentski informativno izdavački centar - Niš za izdavača Jugoslav Joković

glavni i odgovorni urednik Pressinga Dejan Stojiljković **urednik izdanja** Marko Stojanović **priprema za štampu** Vladimir Vukašinović

likovni urednik Zlatibor Stanković **adresa** Šumatovačka bb, 18000 Niš **telefon** 018/523-418 **fax** 018/523-120 **žiro račun** 42500-678-5-22823 **jul 2009.**

PRAĆKE I STRELE

PIŠE: MARKO STOJANOVIĆ

CRTA: JOVAN LIKROPINA

ŠTA RADIMO
OVDE?

A ŠTA BILO
KO RADI OVDE,
VUČE? ŠTA BILO KO
RADI ISPOD NEBA I
IZNAD ZEMLJE?

PRIPAZI,
POSTAČEŠ JEDAN
OD ONIH ŠTO MENJAJU
SVE ŠTO PRIME ZA ŠAKU
SAZVAKANIH REČI!

MOŽDA
BI TREBALO DA
BUDEM JEDAN OD
ONIH ŠTO MENJAJU
SVETLO SUNCA
ZA OGANJ
PEĆI...

...I JARU
LISIJANOG
ŽELEZA?

MOJ JE ZANAT
ČASTAN I POŠTEN,
IVANE!

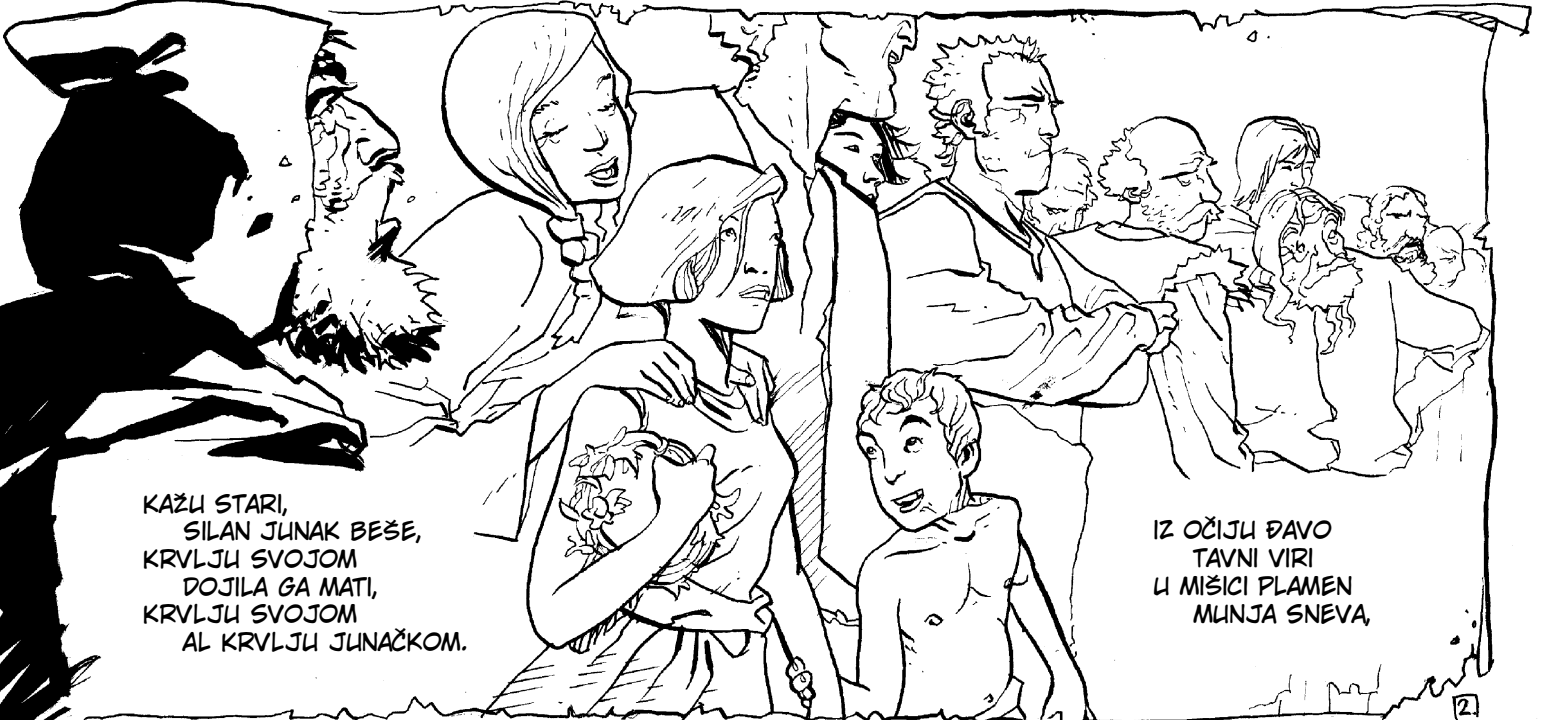

HOĆU DA JE
ČUJEM, TO JE SVE.

NIKO TO NE
PORIČE... OVA
STARINA RETKO
SILAZI MEĐ NAS,
A SVI KAŽU DA
ON JEDINI
ZNA PESMLI.

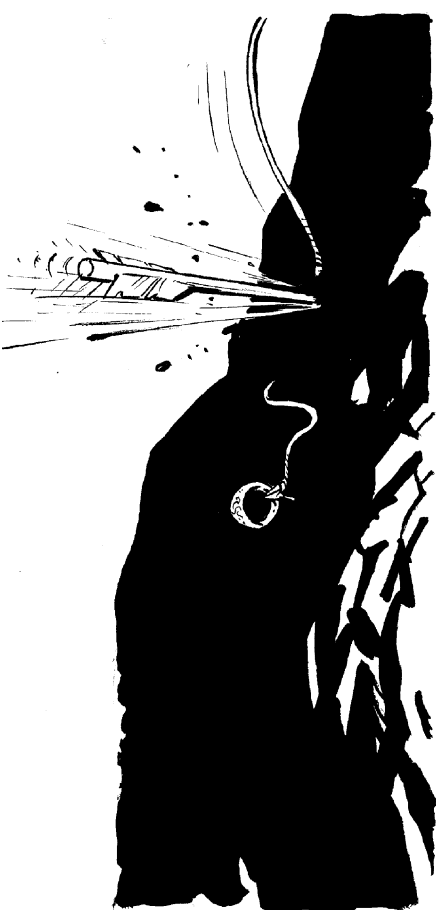
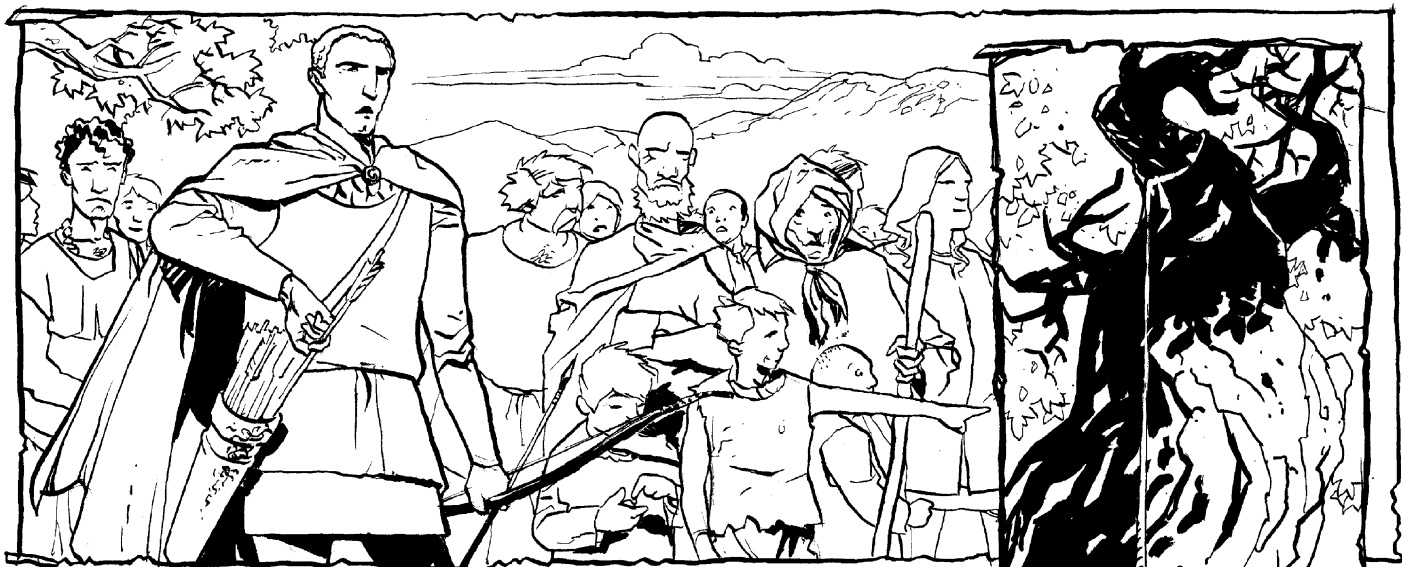
POČINJI ONDA
VEĆ JEDNOM, STARI!
OD SVIH LJUDI, TI BAR
NEMAŠ VREMENA ZA
GUBLJENJE!

KAŽU STARI,
SILAN JUNAK BEŠE,
KRVLJU SVOJOM
DOJILA GA MATI,
KRVLJU SVOJOM
AL KRVLJU JUNAČKOM.

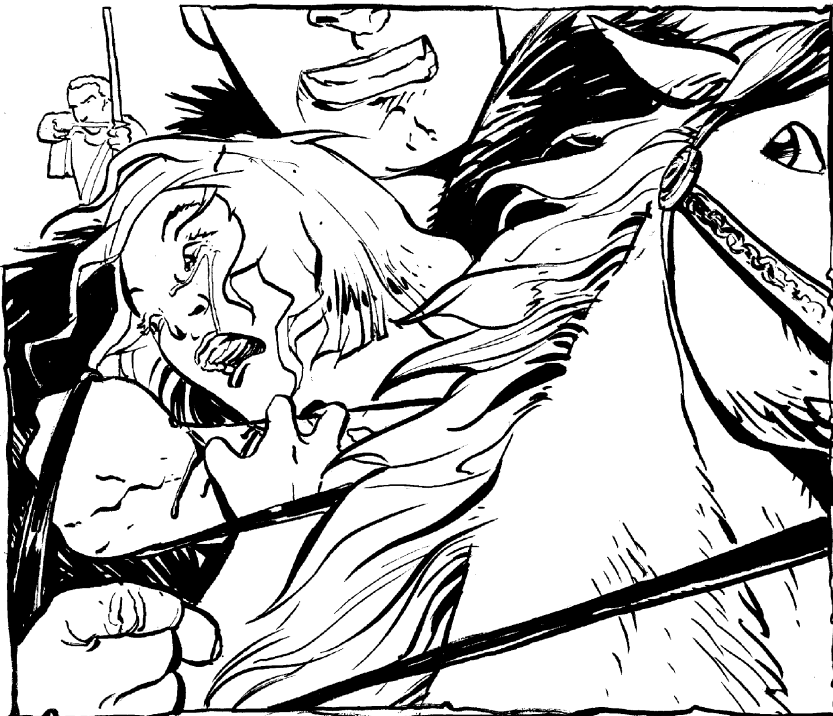
IZ OČIJU ĐAVO
TAVNI VIRI
LI MIŠICI PLAMEN
MLINJA SNEVA,

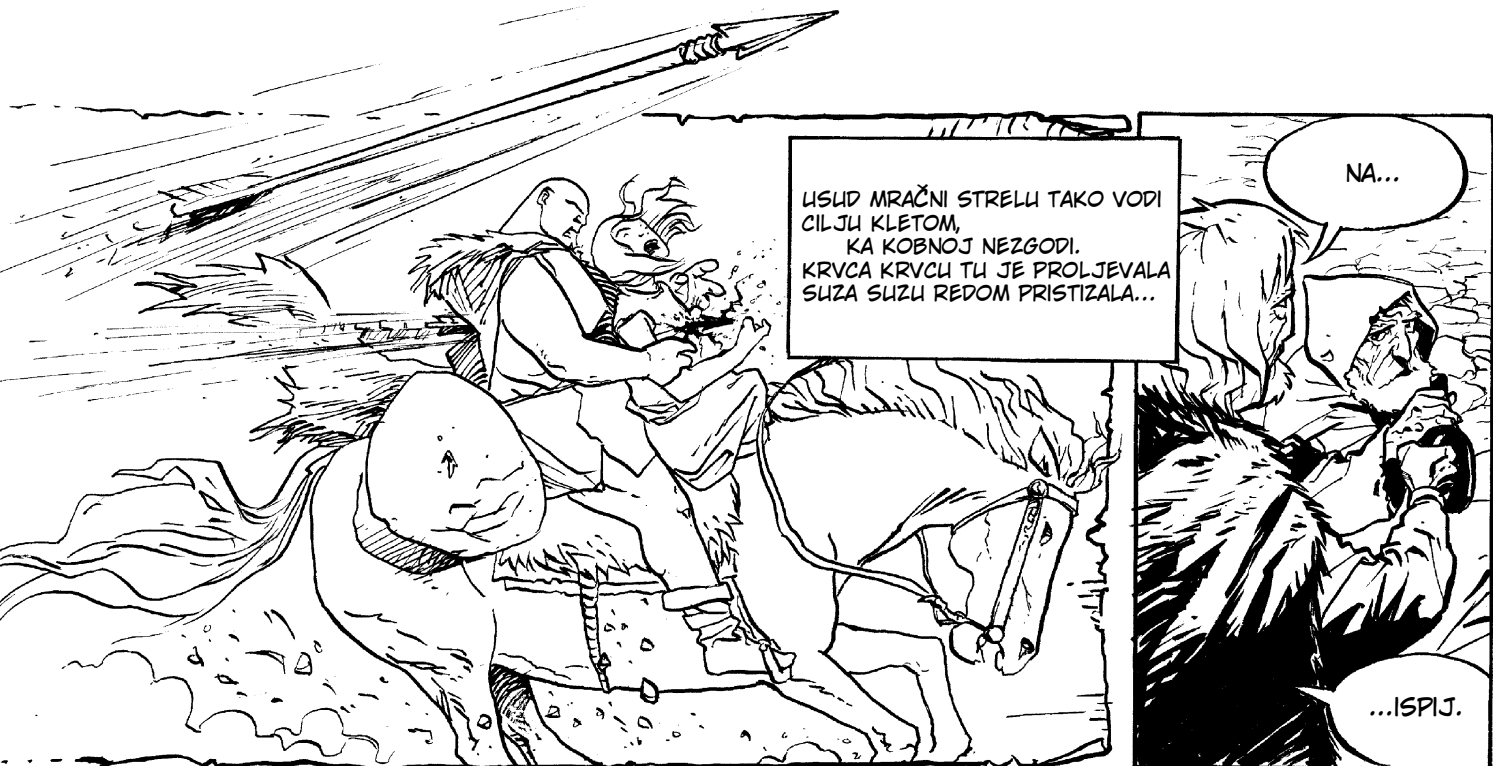

LIŠUĐ MRAČNI STRELI TAKO VODI
CILJU KLETOM,
KA KOBNOJ NEZGODI.
KRVCA KRVCU TI JE PROLJEVALA
SUZA SUZU REDOM PRISTIZALA...

NA...

...ISPIJ.

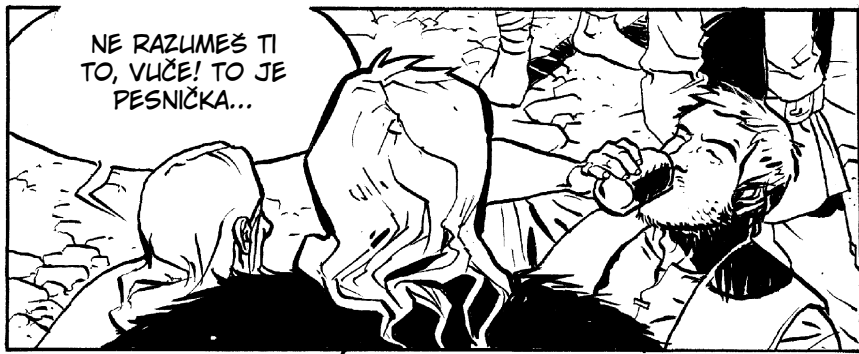

...VELIČANSTVENO!

IZ ŠUPLJEG LI PRAZNO,
ETO ŠTA JE,
IVANE!

KO MOŽE DA PROTERA STRELU
KROZ DVA LJUDSKA TELA?
AJDE DER, KO?

NE RAZUMEŠ TI TO,
VUČE! TO JE PESNIČKA...

JEDAN ČOVEK MOŽE.

...ILI JE BAR NEKADA MOGAO.

MARIJANA JE IMALA
NEOBIČAN DAR DA UPADA
U NEPRILIKE. ODLUVEK.

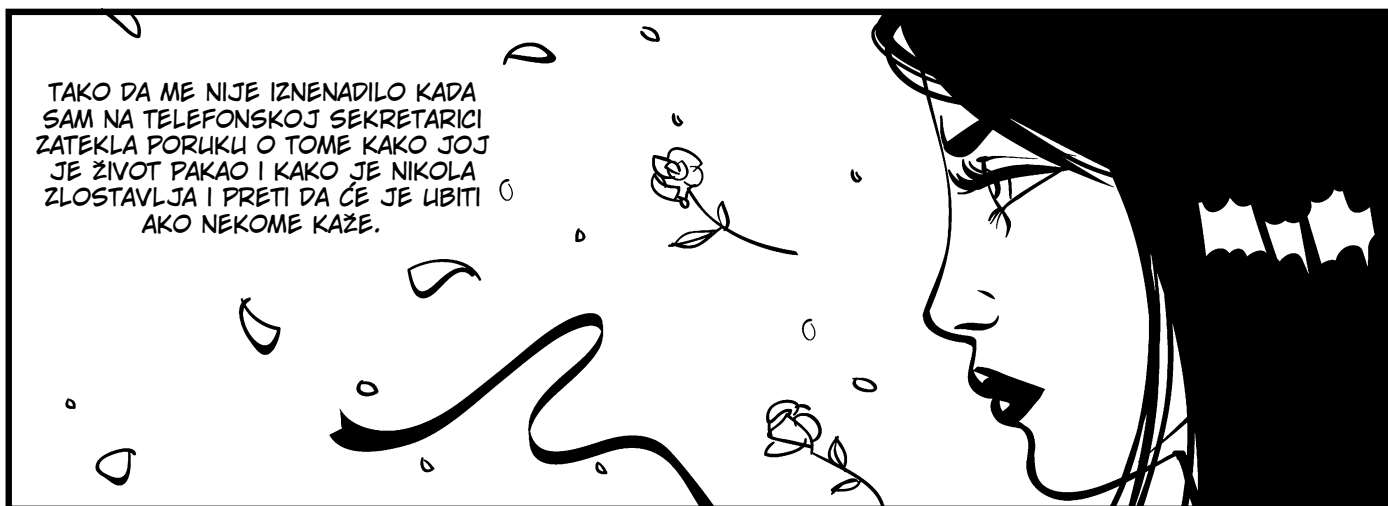

SVI SMO
POMISLILI
DA JE TOME
KRAJ KAD SE
VENČALA SA
NIKOLOM...

ALI NARAVANO, NIKO
NIJE OZBILJNO
POVEROVAO U TO.

TAKO DA ME NIJE IZHENADILO KADA
SAM NA TELEFONSKOJ SEKREARICI
ZATEKLA PORUKU O TOME KAKO JOJ
JE ŽIVOT PAKAO I KAKO JE NIOLA
ZLOSTAVLJA I PRETI DA ĆE JE UBITI
AKO NEKOME KAŽE.

NIJE TREBALO DA
TO RADI MOJOJ
PRIJATELJICI.

POLICAJCI SU VEĆ BILI STIGLI
KAD SAM SE NEČUJNO UŠUNJALA
KROZ NJEN PROZOR...

...ALI KAD SU OTIŠLI,
MARIJANA JE NAZVALA
SVOG LJUBAVNIKA DA
MU JAVI KAKO JE SVE
SREĐENO I KAKO ĆE
SADA NJIH DVOJE
UŽIVATI U TROŠENJU
NIKOLINOG
BOGATSTVA.

I TAKO SAM SADA
NA SAHRANI ČOVEKA
KOJI JE UMRO
ZBOG TOGA ŠTO
JE MARIJANA MOJA
PRIJATELJICA.

PUŠTAM DA
PROĐE JOŠ
MALO VREMENA
DO TRENUTKA
KAD ĆU JE
SUOČITI SA,
ZA NJU,
TRAGIČNOM
ČINJENICOM...

NIJE TREBALO DA ME LAŽE.

KRAJ

Stripovski predeli slikani vibracijama gitarskih žica

Kada odrastam sa nekim ko radi neke stvari koje pokušavam i ja da činim odrastajući, ne razmišlja se van granica činjenice kako je taj prijatelj, recimo, bolji u crtanju i sviranju gitare. Poimanje tog prijatelja - pa bio on i Rajko Milošević Gera - kao Legende ipak je van pameti, sve dok se ne osvrnem bez gneva spoznajući koliko je vremena od zajedničkog odrastanja prošlo, uz odvojen emigrantski staž i postizanja crtačko-muzičarskog nivoa koji nadmašuje vrhunski. Rajko je to postigao postavši i za svet Gera - samo pisano Guera.

PRESSING: Ne mogu da zaboravim tih nekoliko dana ranog leta 1983. Kada sam te posetio u tvom beogradskom domu - zajedno sa još par naših prijatelja iz sveta stripa pomagao si mi oko rokova za crtanje...

Rajko MILOŠEVIĆ GERA: Čoveče, bilo je to tako davno, ali - da, sad kada si me podsetio, stvarno se sećam... bio si jedan od prvih sa „pravim stripovskim poslom“. Bilo je to oko tvojih rokova za „Kondor“, zar ne? Ne mogu da se setim količine, ali je bilo toga poprilično, sećam se da si bio tako fokusiran, naprosto okupiran time. Moglo bi se reći čak i da si bio „ozbiljan“ - ovome u prilog ide to što si se gotovo svo vreme tada zezao (smeh)... Ono čega se najviše sećam je neka opšta atmosfera koja je to vreme krasila. Drugarstvo. Nešto što udišeš zajedno sa beskrajnim razgovorima, tako dobar osećaj... Imali smo sreće da to iskusimo... Uvek sam smatrao da su oni koji u početku odbiju da budu galantni prema prijateljima, kasnije u životu izgube dubinu.

PRESSING: Sećam se tvoje mame koja peče hleb, mladane nećake koja te non stop zioka, tvog tate koji se vraća sa posla i upada u odelo za po kući, svira harmoniku na terasi i pijucka kafu dok dame iz komšiluka uživaju u njegovoj muzici...

GERA: Sad kad si to spomenuo, svega se polako prisećam (!) - DA, to su bile stvari koje su nas okruživale dok smo radili... Još uvek su tu s vremenom na vreme, znaš - hleb i harmonika.... Hvala ti što si ih se setio, stvarno si neverovatan, jel znaš?

PRESSING: Iskreno? Da, znam. Šta da ti kažem.

GERA: Tako detaljno sećanje. Sve sad naprosto iskače pred mene... Fascinantno. Ne mogu sada da se setim ko je to rekao za tebe - ali ide otprilike: „Bojan je više o stripovima zaboravio nego sto će neko znati“. E, pa druže, ovo dokazuje tvrdnju (smeh)... Bilo je baš „Mission impossible“, jel' da?

PRESSING: U potpunosti... Prosto ubistveno. Naš drugar Dragan Savić je crk'o dok mi je, divljački tuširajući, pomagao da ispoštujem rok.

GERA: Jako duži sati. Ne mogu tačno da se setim koliko je to tabli bilo, ali znam da smo razgovarali gledajući stalno na dole.... Konstantno buljeći u papir. A sećam se da je i kada smo završili ostalo da se još radi. Još tuširanja, rekao bih. Sećam se da nisam znao jesmo li ili nismo uspeali čak ni pošto si otišao iz mog stana sa planiranim brojem strana... Ali ipak je na kraju sve ispalo dobro, jel tako?

PRESSING: Aha, uspeji smo... Ti, Dragan, Željko Pahek... I ja. Uzgred, jesi li imao podršku porodice u svojim stremljenjima?

GERA: U nekom smislu - i naši roditelji su imali ulogu u svemu. Neku opštu, rekao bih. Ja sam u svakom slučaju imao sreće, jer su moji bili prisutni svojim odsustvovanjem. Bez većih materijalnih dobara, ali su me ipak pustili da se sam snalazim sa bilo čim što sam smatrao važnim u svom životu. Još od malih nogu... Za tako nešto nikad ne možeš biti zahvalan dovoljno.

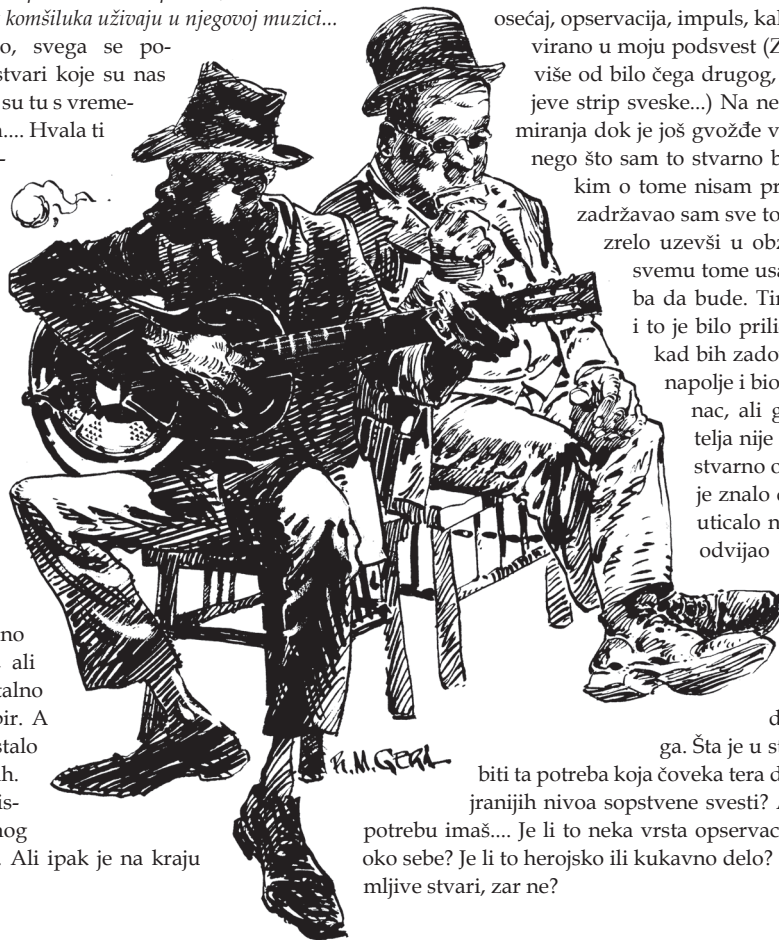
PRESSING: Kako si uspevao da se bez većih poteškoća nosiš sa vođenjem bluz benda i izgrađivanjem karijere strip umetnika?

GERA: Hvala što si to tako formulisao. Tako što o tome nisam razmišljao, pretpostavljam. „Just do it“, što bi rekli u reklami, jednostavno sam voleo da to radim, i tako bih i puštao da izlazi iz mene. Možda je to i jedini način, jer jednom kad kreneš da procenjuješ, nemoguće iskoči pred tebe i staješ. Bila je to stalna журnjava i izgaranje, ali i jaka volja da se sve obavi. Mnogo egzistencijalnih problema, ali eventualno je na kraju sve ispalo dobro.

PRESSING: Šta te je u stvari nagnalo da crtaš? Je li u pitanju bio strip kao takav ili prirodna potreba?

GERA: U prvo vreme sve je poticalo iznutra, bila je to, kako si rekao, potreba, bez nekih većih uticaja sa strane - crtao sam kaubojske koltove, šešire, a najviše od svega konje iz vestern vikend serijala (pokret pre svega - potpuno su me opčinjavali crteži „u pokretu“. Figura u akciji, znaš već...), i bio sam poprilično dobar u tome. Ali časopisi koji su u našoj bivšoj zemlji pionirski objavljivali stripove sredinom i krajem šezdesetih, su sve to iskovali u formu. I tako je ta potreba, razmišljanje, osećaj, opservacija, impuls, kako god ga nazvali, bilo ugrađivano u moju podsvest (Zenit, Pingvin, Panorama, ali više od bilo čega drugog, „Crtani Romani“ - Fleetwejeve strip sveske...) Na neki način, zbog svog tog formiranja dok je još gvožđe vruće, ponašao sam se zrelije nego što sam to stvarno bio. Na primer - nikad ni sa kim o tome nisam pričao. Nikad nisam ni želeo, zadržavao sam sve to u sebi, što je bilo poprilično zrelo uzevši u obzir moje godine. Bio sam u svemu tome usamljen i osećao da tako i treba da bude. Time sam upoznao ozbiljnost, i to je bilo prilično zarazno. Iako - jednom kad bih zadovoljio tu potrebu, izašao bih napolje i bio jedan srećni i razuzdani klinac, ali gotovo niko od mojih prijatelja nije znao koliko snažno me je to stvarno obuzelo... Tek nekolicina njih je znalo da uopšte crtam. To je dosta uticalo na pravac kojim se moj život odvijao kasnije. Ali stvarno o tome

mislim kao o nekoj vrsti „potrebe“... Što je čudno, kad malo bolje razmisliš - čudno jer ni do dana današnjeg nisam siguran da sam proključio suštinu toga. Šta je u stvari u pitanju? Kakva može biti ta potreba koja čoveka tera da crta tako strastveno od najranijih nivoa sopstvene svesti? A sto posto si siguran da tu potrebu imaš.... Je li to neka vrsta opservacije ili čistota osećanja života oko sebe? Je li to herojsko ili kukavno delo? ...Ili od svega pomalo? Zanimljive stvari, zar ne?

PRESSING: Je su li te od početka privlačili određeni crtači i scenaristi ili su to jednostavno bili stripovi kao celina?

GERA: Pa, rekao bih i jedno i drugo. Prvo, čistota te privlačnosti ne može se porediti sa bilo čim što se dešava danas. Ništa slično nije postojalo, ništa tako jako da se izabere ili uporedi ili da se čak i razmišlja o tome. Prosto si morao da od odraslih tražiš novac za stripove, bilo je to jače od tebe... Potpuno automatski. Bio je to pravi pravcati test za nečiju volju i sposobnost, znaš, da sad ti ubediš majku da treba ponovo da kupiš strip - „pa kupio si jedan prošle nedelje!“ Bila je to hipnotička seansa, a trik se sastojao u tome da se upotrebljavaju obične reči, ali pogled u tvom oku je trebao da govori da postoji neka viša svrha svemu tome (a svi znaju da imaš šest godina (smeh)). A ako to ne upali, onda brzo kreneš da ukazuješ na zabavnu stranu svega, a ako ni to ne uspe, onda počneš da spominješ svoje najskorije dobro delo - upotrebljavaš *sva sredstva* ne bi li se dokopao otvaranja te famozne prve stranice. Uf, bila je to svakodnevna borba (smeh). A impact... Bože moj! Akcioni pokreti, zaustavljeni i tuširani - time doživljeni, znaš... Strašan impact. Stvarno sumnjam da je moguće porediti to sa bilo čime - sa nekom najnovijom video igrom, recimo - ma koliko da je ona uzbudljiva današnjim klicima (sa svim tim tehnički savršenim dostignućima) - tada nije postajalo ništa iole slično za uporediti kao iskustvo. To je bila jedna bomba koja je eksplodirala duboko... Ali sve je bilo ipak u crtačima. Lični ukus koji se razvio iz tog određenog vremena je koren korena mene danas. Nerazdvojni deo mene - dok god sam živ.

PRESSING: Kada ti je palo na pamet da od crtanja stripova, u stvari, možeš i da zarađuješ za život?

GERA: Ne sećam se. U mom slučaju je to bilo nekako „oduvek“, zaista. Negde duboko sam bio 100% siguran da će se to jednog dana desiti, uprkos činjenici da je tada to moglo da izgleda neverovatno. Bili su to dani borbe, dobri dani, znaš? Na sebe sam gledao kao na nekog ko će preživeti, opstati, tako sam to doživljavao. Prava gadna strana priče je predstavljalo carstvo mediokriteta među izdavačima iz kasnih sedamdesetih i osamdesetih u Jugoslaviji. To je već bolelo. Ti pokušavaš, ali oni ne shvataju ništa jer jednostavno nisu u stanju. Ubijali su nadu.

PRESSING: Jesi li bio svestan razlike u poreklu između, recimo, američkih i evropskih stripova?

GERA: Ne u samom početku, naravno, ali prilično rano - da. Kada se pogledaju Džoni Hazard ili Derdevil, a zatim Umpah-Pah ili, dosta kasnije, Bluberi, postojala je neka očigledna razlika, neki signal koji su oni slali, i siguran sam da sam ga uočio dosta rano. Ali nikad u suštini, nisam mario za to. Cela poenta bila je da se u njima uživa koliko god je moguće, da se

uživa u njihovom kontekstu, a ne odvojeno od njega. Za mene, uvek su to bili jednostavno STRIPOVI, a kasnije, kada je došlo vreme za to - malo me je bilo i stid jer nisam imao jasniji stav o tome koji mi se više sviđaju. Mislim da sam stripove posmatrao u stilu „jako dobra epizoda“ - „jako loša epizoda“, bez obzira na njihovu „sortu“, i to je bilo to. Možda mi je u to vreme nedostajala svest o nekoj svojoj zoni, tako da nisam iznosio svoje mišljenje tako često - previše sam stvari posmatrao na crno-beli način. Ljudi su generalno želeli da se druže, a ja sam razgovor time presecao. Ali tada jednostavno nisam mogao drugačije... Ponekad ne mogu ni dan danas.

PRESSING: Ali koje si više voleo?

GERA: Pa, i jedni i drugi imaju svojih prednosti i mana. Po prirodi, više pripadam evropskom pristupu, ali takođe sam privržen i američkoj narativnoj efektnosti - uživam u njoj i poštujem je. Jednostavno - različiti su. Različite dimenzije izdanja, različito tržište... Ali uvek se sve vrte oko priče (i u tom smislu i nema razlike). Ako se ja pitam, u svemu ovome nije stvar u crtačkoj (piro)tehni. Stvar je u sposobnosti pripovedanja. Sve je prazno ako ga stvarno ne osećaš, ili nemaš jaku strukturu priče da sve to podupire. Smatram sebe izuzetno srećnim što imam priliku da radim za oba tržišta, bez pripadanja u potpunosti nijednom. A naš posao je da priču učinimo realnom, mogućom, i to je sve... Uzmi kao primer Džeka Kirbija - ma koliko da je opisana situacija naivna, njegov crtež je uvek znao nešto verovatno. Dakle, ON je taj koji živi tamo unutra, ne crtež. Često kažem da je ne možeš napraviti dobar strip od lošeg scenarija, a sa dobrim scenarijom, i prosečan će crtež biti dovoljan...

PRESSING: Šta si najviše voleo da crtaš?

GERA: Pokret generalno, i atmosferu, raspoloženje prostora (ako sam ja-san). Konji & koltovi su mi izgleda bili fetiš, uvek su morali da budu savršeni. Takođe - dubinu karaktera. Potraga za njom. Takve stvari me uzbuđuju, strastveno.

PRESSING: Je li bilo nekih ranih ambicija ka pisanju?

GERA: Nijedna vredna pomena. Baloni sa značenjem, dijalozi koji negde vode, sve je to došlo godinama kasnije (kada se pojavila i sama „potreba“), kada sam osetio da bih mogao nešto da ispričam. Nakon što sam pročitao tolike knjige, rekao bih. Ali kada je sve to počelo, u mojim ranim tridesetim - počelo je poput kompletnog buđenja, kao neki novi jezik. Počeo sam da pišem stihove za moju muziku, scenarija, eseje...

PRESSING: Kako si tačno počeo da učiš kako da pravilno crtaš?

GERA: Jedino sigurno što sam imao od neprocenjive pomoći je bio zdrav razum, zaista. Kada sam bio klinac, nije bilo knjiga o tome, ali se činilo logičnim da su „prave“ table veće od onoga što bismo videli odštampano.

A sa časova likovnog sam znao za tuš, pera i četkice – i to je to. Otac mi je radio u knjižari, i s vremena na vreme bih dobijao nešto materijala, kao za neku vrstu opšteg džeparca. On nije znao ništa o tome kako da taj materijal pravilno koristim. Kada sam imao otprilike 16 godina, upoznao sam neke naše zajedničke prijatelje (Vesovića, Savića, i ubrzo nakon toga tebe) koji su imali neke knjige, mada me one nikad nisu posebno impresionirale. Ono što sam voleo i u čemu sam uživao bili su kvalitetni stripovi. Sve je već tamo, razumeš. Ja sam više tražio knjige sa fotografijama iz western filmova – e, TO je već bilo korisno...

PRESSING: *Za razliku od tebe, ja sam oduvek zavisio od tih udžbenika i „uradi sam“ knjiga i časopisa... Pretpostavljam da se radi o kontinualnom procesu.*

GERA: Veliko „DA“ za to – to je proces koji se nikad zaista ne završava.

PRESSING: *Da li je tvoj pristup procesu crtanja evoluirao ili se menjao tokom karijere?*

GERA: Mislim da u suštini, uvek radiš iste stvari. Logika redosleda je uvek ista. Vremenom sve postaje brže, ali ako je svrshodnost ono što hoćeš, ona se ne menja. To uslovljava da se stvari redosledno same organizuju...

PRESSING: *Možeš li da opišeš proces u globalu?*

GERA: Naravno, mada je ovo više kao neki „uopšteni raspored namera.“ Gruba ideja u toku drugog čitanja scenarija – preliminarna faza, plavom olovkom, baš grubo; Zatim na red dolazi čišćenje; dodajem linije perspektive i ispravljam pravce i pozicije; uobličavam masu figura, ponekad dodajući detalje crnom olovkom, ili debelom plavom (ponekad debelim, bledo plavim markerom), ili sivim tušem (četkica sa dosta vode)... Šta mi pre dođe pod ruku. Zatim to kopiram (ponekad koristim svetleći sto) na originalnu tablu, uz ponovnu proveru... Olovka i kompozicija sada su jasni, preostaje samo tuširanje (mada se puno puta pre toga upotrebim knet gumicu – Faber Castell bila i ostala najbolja – da se izbledi olovka, jer ako je prejaka ume da ometa tuširanje...) To bi bilo to. To su osnove. Iako moram da priznam da je prošlo puno vremena od kada sam poštovao tačan redosled obavljanja ovih radnji... Ozbiljno.

PRESSING: *Kako to?*

GERA: Jednostavno rečeno – to je nešto što radiš 10-12 sati dnevno, zadnjih 25 godina (ili više). Vremenom se delovi procesa izmešaju, i počneš da ih radiš preko reda, a da nisi ni svestan. Pokušaću da objasnim malo bolje: Iako bih ti u glavi rekao, ako me probudiš u pola noći, sve kao ma-

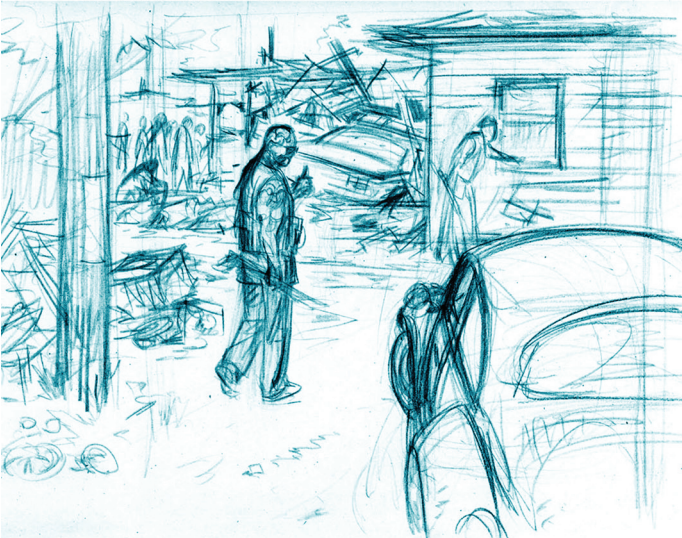
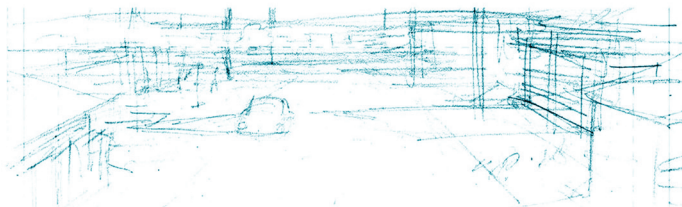
lopre, imam – ali „while in Rome...“ U praksi je drugačije – u praksi, sve odmah ide na originalnu tablu... Skoro uvek je tako. Jedino kada baš nisam siguran, ili se radi o nečemu komplikovanom, ili se čini zanimljivim, proverim neke nove ideje, onda radim na odvojenom papiru. Prva faza – gruba ideja – pa, ponekad je nacrtam, ponekad ne (ako je već sve dovoljno jasno u mojoj glavi, onda mi i ne treba, čak pokušavam da izbegnem skiciranje da bih održao svežinu crteža). S druge strane, ponekad već nakon prvog čitanja scenarija uradio bih neke grube skice sa strane i ako me to uzbudi i povuče, onda to odmah ide na svetleći sto – na tuširanje. Bez čišćenja, bez ičega, odmah tuš... Dalje, jako volim da preskačem strane. I to baš mnogo. Bez nekog određenog razloga, jednostavno me to inspiriše. Najsvežiji primer, recimo – uradio sam strane 01 i 02 novog *Scalped-a*, i imao olovkom završene strane 03 i 04, spremne za tuširanje, ali sam jutros preskočio sve do strane 07, i celu je danas istuširao... Jer ako ti iskoči ideja, treba joj makar dati šansu. Ne treba potcenjivati taj trenutak. Ovo ne funkcioniše baš uvek, ali ume da drži pod nekom vrstom kreativne tenzije. Ubrizgava slikama život. Ništa nije zacrtano, da se tako izrazim... Jedini osnovni alati kroz sve ovo su „Staedler CE“ trouglasta široka plava olovka za pozicioniranje i grub crtež, dok za preciznije uobličavanje koristim obične crne 2mm HB mine, unutar već godinama pouzdane aluminijumske „Caran d’Ache“ patent olovke. Gotovo sve ostalo, sam sistem je primenjen labavo i u najširem mogućem smislu, i sa mnogo slobode obavljanje. Nisam siguran mogu li da ovo definišem na neki bolji način...

PRESSING: *Da li u toku stvaranja stripa zavisiš od faze za tuširanje za konačan izgled, ili više voliš da sve završiš već kod olovke?*

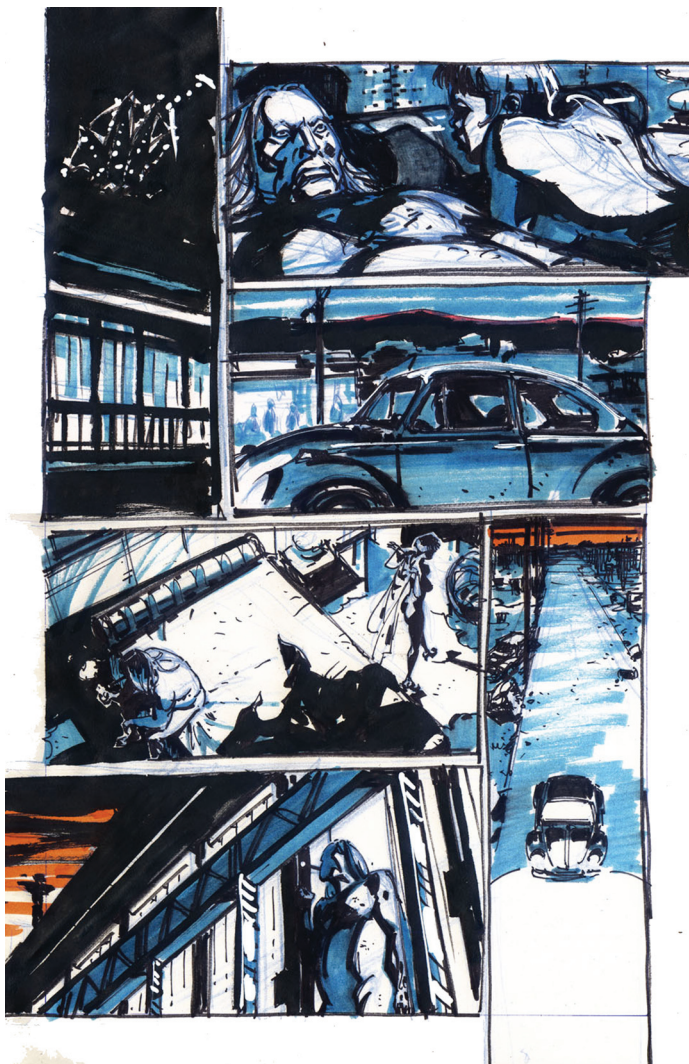
GERA: Tuširanje je moja finalna izjava. Sve ostalo je u službi ovog završnog momenta. Ako uradim neku ozbiljniju olovku, to je da bih napravio neku studiju, i tu crtež već poseduje izgled finala, retko kad to istuširam. A olovke na strip tabli – tu su da opišem nameru slike, manje da se bavim samim detaljima. Tako da kad na red dođe tuš, još uvek sam u procesu konstruisanja, kao da sam još uvek u zaokruživanju cele ideje, a ne kao prelazak mastila preko iste takve olovke.

PRESSING: *A koliko su detaljni tvoji crteži olovkom?*

GERA: Definisani najmanje moguće, da tako kažem. Volumene je bitno definisati, i naravno najvažnije linije opisa, ili izraza lica. Stanem onda kada vidim da slika izgleda organizovano, a ne „lepo“ ili tako nešto. Stvarno smatram da, ukoliko je olovka isuviše dobro urađena, to ume da

isisa život iz finalnog izgleda slike kao celine. Više volim da crtež olovkom ostavim „dovoljno nedovršenim“, da tuš može da tu da olovku završi i dopuni (ako sam dovoljno jasan), i radije nakon toga ispravljam i koristim belu temperu, umesto crteža uradjenog u olovci tako kao da je već istuširan. Onda tuš radiš dvaput...Zašto? Takva repeticija (neprirodna na neki način) jednostavno ubija crtež. To je imitirana perfekcija... A prisustvo te vrste rizika dodaje vitalnost crtežu... Jer nesigurnost i tebe samog čini življim i prisutnijim, pa stoga moraš da budeš skoncentrisan na improvizaciju, i na taj način svu tu energiju prenosiš i na papir. Ne mora da bude savršeno – bolje da ne bude. Stremi perfekciji ko lud, to da, ali nemoj da je dostigneš... Uvek se plašim da ne budem pogrešno shvaćen kada se dođe do ove teme... Treba reći da ja nemam ništa protiv drugih i da je lični ukus ono što svet čini zanimljivim... Tako da... Znaš već...ALI (smeh)!

PRESSING: *Sećam te se kao nekog ko radi isključivo četkicom. Sada radiš uglavnom perom...*

GERA: Da, ali veliki deo mog samopouzdanja dolazi iz perioda rada sa četkicom. Četkica je kraljica. Najteže je njome ovladati jer odbija da zadrži oblik, lako proklizi, tera ljude da se ukoče i plaše (ili eksplodiraju, jer pokušavaju da je kontrolišu kao da se radi o nečemu čvrstom – VELIKA greška). Jedanput kada ovladate ovom damom, možete da koristite bilo šta posle toga... Prešao sam na pero i ne razmišljajući o tome. Jednostavno, osećao sam da je vreme za promenu, pa sam ga (ponovno) otkrio. Čista intuicija...

PRESSING: *Koje su marke tvojih olovaka, pera, četkica...?*

GERA: Pored već spomenutih trouglaste plave i Caran d' Ache 2mm, apsolutno sve ostalo menjam u najvećoj mogućoj meri. Olovaka imam baš puno. Svaka moguća marka i boja. Crne – one su uglavnom HB i uglavnom Faber (uz par izuzetaka, da budem iskren). Takođe koristim 2mm medium plave mine kojima sam stvarno impresioniran, mada se ne brišu lako, ali lepo leže u ruci, uz stvarno dobar osećaj kontrole – ponovo Faber Castell (prilično su skupa i teško ih je naći, ali stvarno dugo traju a da nisu pretvrde)... Dobio sam par kutija iz Austrije, od Milana „Lucky“ Ilića (jednog od najbližih prijatelja, neverovatnog crtača i našeg zajedničkog drugara). Nikad ne kupujem istu četkicu više od dvaput zaredom (ako i kupim, to su sintetičke, čak im i ne znam marku, dobro dođu jer traju mesecima pošto ih koristim za pokrivanje mesta koje sam zaboravio i

slične stvari). Mislim da sam sve marke isprobao, ali ih ne akumuliram. Jednostavno izađem i kupim. Najduže korišćene i jedine zbog kojih sam prekršio pravilo „nikad tri uzastopce“ (zato što su bile i jeftine, i dobro napravljene u to vreme), bile su „Barna“. Ručno pravljene u Španiji, dobrog oblika, nisu poznate. Danas mogu da prođu što se kvaliteta tiče, ali ne traju ni upola toliko dugo kao ranije. Trenutno na stolu imam jednu „DaVinci“ no4 (stvarno je dobra, ali mislim da ću sledeći put da uzmem no6), i neku jeftinu sintetičku, italijansku „KUBO Arte“ no8. Dugo vremena pera nisu bile glavni deo mog alata, ali od kada sam im dao fer šansu, stvarno sam impresioniran njima. Sada su definitivno primarna. Tako različita, tako raznovrsna... TAKO dobra. Imam par tuceta pera koje nisam ni isprobao. Bukvalno. Ali ne kao kolekciju, već za upotrebu, kad im dođe momenat. Kupio sam ih u prolazu, prosto zato što su izgledala zanimljivo, ili odgovarajuće. Mada, ne znam mnogo o njihovim markama. Glavna perca za rad... Hm, uvek je bilo bezbedno kupiti „Gillott“ (izuzev onih ekstra finih – ali zato sto su stvarno takva, tako da je to opet dobro, samo nisu za mene, pretpostavljam). U stvari, samo za tebe, pročitacu ti marke nekih starih koje sam sačuvarao kao „dobro su me služila“, da bi ih eventualno ponovo kupio inače ih bolje pamtim vizuelno, nego nazivom marke): „Leonardt's“ su me impresionirala – jedna od najboljih, i dugotrajna; „Brause&Co“ – jako dobar osećaj u ruci, i lako se postižu različite debljine linija - odlične; „JAER 810 sargento“, „813“ su takođe dobra, dosta ih koristim za „Scalped“; ponovo nekoliko „Gillott“, i tako dalje.

PRESSING: *Kada si počeo da koristiš kompjuter u radu?*

GERA: Otprilike godinu dana nakon što sam ga kupio. Pre nekih osam ili devet godina... Kasni početnik, i ponosan zbog toga (veoma).

PRESSING: *Jesi li počeo sa Photoshopom...?*

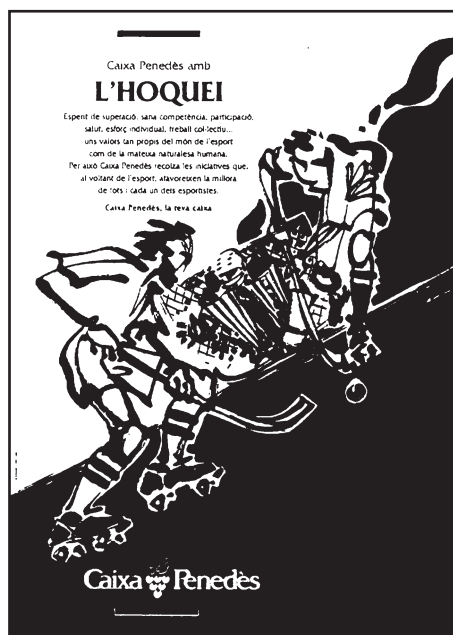
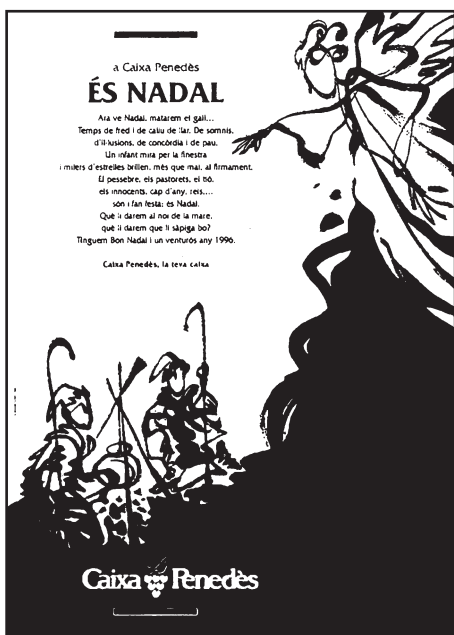
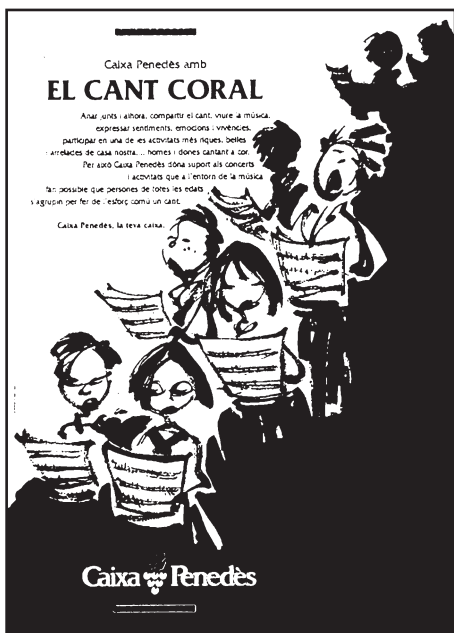
GERA: Da, kao i svi, pretpostavljam.

PRESSING: *Koje programe danas koristiš?*

GERA: Pored Photoshopa, imam „Painter Classic“, i to je otprilike i sve što koristim. Najnoviji Photoshop, i najstariji „Painter“, onaj najjednostavniji, i odlično me služi. Imam tu „tablu za crtanje“ (novu, staru koja je došla uz program sam izlazio) i olovku koja je neka vrsta senzora, i stvarno uživam u korišćenju.

PRESSING: *Imaš li iskustva sa slikanjem naslovnica i unutrašnjeg „artwork“-a? Da li si tu nekad ozbiljno upotrebio?*

GERA: Da... „Lievre de Mars no9“ naslovku i zadnju stranu. Imam još,

ali nije objavljeno.

PRESSING: *A da li slikaš ili kolorišes kompjuterski stripove?*

GERA: Bojio sa svoj prvi piratski album (Howard Blake - „Pod svetlošću senke“) na klasičan način - sivi otisak, akvarel i sve to. Takođe i naslovnu ilustraciju, iako sa puno tempere. Na pozadini albuma je crno beli crtež obojen kompjuterom. Radio sam i radiću i jedno i drugo. Mislim da elegancija klasičnog kolorisanja neće izumreti. Trenutno je nadvladana kompjuterskom perfekcijom (koja zaista nema limita), svuda se traži digitalno kolorisanje, ali vreme će ih razgraničiti i sve fino naštimovati. Neće biti nikakvog takmičenja, već će sve postati stvar ličnog ukusa, preferencije, jer suština četkicom urađenog dela na starom dobrom papiru nije samo u perfekciji. Stvar je u ekspresiji, eleganciji... Najskorije što sam uradio su osam naslovnika za „Hidamari no Ki“ Osamu Tezuke - čisti akvarel i tuš... A ako me pitaš za ličnu kombinaciju, to je naravno rukom urađen crtež, skeniran i finaliziran (sređen, doraden) u kompjuteru.

PRESSING: *Kako si upoznao Giulia-u Brusco koja boji table „Scalped-a“?*

GERA: Hvala na ovom pitanju - ona stvarno zaslužuje da se spomene. Koloristu „Scalped-a“ je trebalo promeniti pod hitno, i ona je prva oso-

ba na koju me je Will Dennis (moj DC editor, prvorazredni tip) uputio. Videvši njene sampleve, bilo je instantno „yes“. Njen rad na „Scalped“ je sada vitalni deo projekta (20 izdanja sa mnom, 25 ukupno na „Scalped-u“). Izuzetna je - jednostavno ne mogu da zamislim bilo kog drugog na tom poslu sada. Ozbiljno. Brzina kojom je u stanju da ukapira esencijalno za „Scalped“ je zapanjujuća. Tako otvoreni saradnik je prosto neprocenjiv. Pre nedelju dana sam video sveže urađeni broj 21, oborila me je s nogu. Ako ničim drugim, a onda inteligencijom. Razumela je bukvalno sve, do najsitnijih namera koji sam imao u glavi, a onda dodala i svoje. Mislim da mene nije baš najlakše bojiti, svestan sam toga, ali ona zna kako da u crtežu ostane sekundarna ali neophodna, i u finalu doda onu malu crvenu trešnju na sve... Izuzetno. Mora da sam je nečim zaslužio, samo ne znam čime (smeh)... Jednostavno, ona je jedna od najtalentovanijih na čitavoj današnjoj sceni... A njeno najbolje tek dolazi, ovo sam spreman da potpišem.

PRESSING: *Radio si i storibordove za animaciju?*

GERA: Da. Prilično intenzivno iskustvo, tokom otprilike četiri godine. Poprilično sam uradio (tačno 20 naslova), ali na kraju sam napustio sve to. Lepo iskustvo, upoznao sam neke stvarno divne ljude, naročito Jorgena Lerdama i There-

su Sachse iz „A-filma“ (sada su poznati po „As-terix“-u). Takođe - fina zarada u to vreme, ali - ponekad je posao bio stvarno sulud - moj lični rekord je 204 strane storiborda za mesec dana... Suludo.

PRESSING: *Je li bilo nekih kadrova za igrane akcione filmove...?*

GERA: Nije, ali to ću isprobati prvom prilikom. Čitava ta ideja je pravičlavi.

PRESSING: *Zašto si odlučio da napustiš muzičku karijeru?*

GERA: Kada je postalo nemoguće sve postići u fizičkom smislu. Bilo je - ili da napustim sve to, ili da počnem da koristim hemiju. Ovo drugo nije dolazilo u obzir.

PRESSING: *A da li je u stvari to samo „na čekanje“?*

GERA: Sad već retko izlazim po klubovima, što sam činio godinama nakon što sam prestao da se muzikom bavim aktivno. Ali sviram kod kuće, možda sat dnevno, to je nešto poput sveže vode, preporučujem, stvarno je korisno, kao da skoknem na neku planinu i vratim se za sat vremena. Čisti misli, umiruje emocije. Ne mogu reći da sam zauvek napustio taj svet, ali isto tako se ništa veliko neće desiti. Svira sam kao gost na par albuma, i sviraću uživo u posebnim prilikama...

PRESSING: *Da li sebe vidiš kao kolekcionara gitara?*

GERA: Ne, ne. Nisam ja sposoban za pravo kolekcionarstvo - prvo, treba ti gomila para, slobodno vreme za održavanje, i drugo - kvantitet me guši, stvarno. Sve gitare koje imam zvuče potpuno drugačije, a pre kupovine mi je svaka nešto rekla - inače ne bi bilo razloga da ih kupim. Pre tri meseca, nabavio sam prelepop Paul Reed Smitha, ali sada mislim da ću prodati jednog od Les Paula - čisto da izjednačim broj. Ako ih imam previše a ne sviram na njima - nekako nisam miran. Instrument treba svirati, zar ne? Isto tako, svakom instrumentu je potrebno vreme da bi oživeo, potrebno je posvetiti mu se da bi se osetio njegov osobeni, pravi zvuk. Svaki od njih ima sopstveni „sweet spot“ na osnovu koga gradiš dalje, u kome konačno oživi, proradi, i tada spoznaš njegovo pravo lice. Tako da, ako imaš 50 gitara - ko će ih sve dovesti dotle? Ne, to su tužni instrumenti. To ne volim.

PRESSING: *Koliko gitara poseduješ...?*

GERA: Šest. Par starih pojačala, mandolinu i bendžo sa šest žica.

PRESSING: *Koje su marke u pitanju?*

GERA: Dva Gibsona, dva Fendera (od kojih je jedan u JV stratocaster iz '84. Retka ptica i superban svirač), PRS 24 Standard, i akustičnu Yairi (instrument divnog zvuka).

PRESSING: *Mogu li pretpostaviti da si i sam komponovao neke od pesama koje si izvodio sa bendovima u kojima si svirao?*

GERA: Ne, ja sam samo gost. Prijatelj, u stvari. Njima se sviđa kako sviram, i to je sve. Puno materijala je ostalo nedovršeno iz aktivnih godina. Puno demo snimaka, muzičkih skica, snimaka uživo. Ali za sada, to je to.

PRESSING: *Kako to da si se otisnuo i u scenarističke vode?*

GERA: Kada sam imao nešto o čemu bih pisao. Priče u glavi su se probijale napolje. Počelo je kao spori, ali postojani proces, a jednom kada pisanje uđe u krvotok, samo je pitanje vremena kada će sve da izađe na svetlo dana. Nisam uradio puno toga, ali sam zadovoljan onim što sam uradio. Recimo da sam isuviše blizu svojim

scenarijima da bih bio impresioniran, ali se takođe može reći da sam ispunjen, zadovoljan. Ali, ja rado radim tuđe scenarije.

PRESSING: *Saradnja sa scenaristima je pozitivno iskustvo?*

GERA: Da, saradnja sa **Jason-om Aaron-om** je najočigledniji primer. Scenariji drugih mogu biti lep izazov. Dolaze sa drugačijim senzibilitetom i osobnostima koje mogu biti jako zanimljive za uraditi. Druga osoba izabira drugačije elemente da objasni istu poentu, i interesantno je igrati važan deo toga, jer uvek je dobro kad se trudiš da razumeš drugačiji pristup. Podržavati ih u emotivnom smislu i izabrati prave elemente da se to pokaže... U stvari, volim oba pristupa, i ako ništa drugo, do sada mi je dozvoljeno da ispričam *svoju* priču pričajući *njihove*, ako me razumeš. Dakle uvek je tu neka priča koja čeka da bude ispričana. Džejson ne prestaje da me impresionira. Uvek iznova, njegov materijal je tako dobar, sav taj naporni rad scenariju dodaje dubinu, sto konsekventno moj zanat stalno stavlja pred nove izazove. Sa njim se zaista osećam kao deo kompaktnog tima. Nikad mi ne pada na pamet da bi ono što napisao moglo da bude bolje ili gore, ili „moje“, jednostavno, ono *jeste*, i to je to – verujem u ovaj tim kao celinu. Tako da je svaki dan zabava.

PRESSING: *Da li si ti samo „ilustrator scenarija“, ili ravnopravni partner sa kreativnom slobodom izražavanja?*

GERA: Pa, rekao bih da pošten (i fer) odgovor na ovo pitanje trebao da dođe od ljudi sa kojima saradujem.

PRESSING: *Reci mi kako se sećaš strip scene u našoj domovini koja više ne postoji – Jugoslaviji?*

GERA: Kao gorke u celini, i slatke na individualnom planu. Gorke – jer je zemlja protraćenih talenata. Svuda. Ekonomski bum se nikad nije desio, iako se u jednom trenutku činilo da će konačno doći (u stvari, zemlja je samo dobila velike kredite pa su naši roditelji u datom trenutku živeli nešto bolje.) Bez toga, bilo je nemoguće živeti i prosperirati na osnovu talenta i besprekornosti njegove izvedbe, jer ga niko nije tako ni umeo da shvati. Bili smo stvarno kvalitetni, ali oni nisu znali kako da se prema toj činjenici postave.

PRESSING: *Ma da, sećam se da su nam neki izdavači pričali kako nema tu šta da se traži, ni kod nas ni u svetu, jer oni su „znali sve što ima da se zna oko toga“, naputovali se svuda po svetu, posećivali sajmove i konferencije...*

GERA: Niti su znali da talenat vrednuju, niti da ga unovče, ali su se *ponašali* kao da to znaju, imitirajući nešto što su *oni* smatrali da se radi na strip-scenama drugih zemalja. Bez stvarnog motiva, bez prave ideje, pa stoga i bez budućnosti. Kič je ovde prava reč. Problem je bio u njihovoj prosečnosti. Mediokritetstvu. Teške reči, ali tako je... Slatke – jer u toj zemlji je bio moj dom. Dubina mene danas. Tu su se moje promene

desile. Tu sam upoznao **Željka Paheka**, čistog genija (reč za ljude koji konstantno teže promeni kvaliteta ka esenciji boljeg, ka suštini perfekcije, obično uz, ali i bez direktne namere). Razumevanje onoga što on radi duboko me je promenilo. Prijateljstvo sa njim, sa **Milanom Ilićem** (izuzetno talentovanim, već spomenutim, trenutno sa uspehom radi u Austriji) i **Draganom Savićem** (koji, na žalost, nikad do kraja nije uspeo da iskaže svu briljantnost svog talenta), bilo je totalna suprotnost kiča koji je vladao svuda okolo. Bio sam u dubokoj krizi nakon napuštanja benda i muzike uopšte, i daleko od toga da bilo kome budem prijatno društvo, ali ova mala grupa pružala mi je skrovište, bukvalno oazu. Mesto na kome si mogao da obaviš dve verovatno najzdravije stvari pod datim okolnostima – duboko razmisliš o svemu i sit se ismeješ. Vrlo često u isto vreme.

PRESSING: *Kad tačno si emigrirao iz Beograda? I zašto baš u Barselonu?*

GERA: Bio je septembar '91., radilo se o okolnostima ove profesije, plus ličnoj motivaciji da se odbije oružje. Događao se građanski rat, u kome se nisam osećao napadnutim. Tako da – aj' zdravo. Ali i bez rata, bilo je vreme da odem. Već sam posetio par izdavača u Milanu. Raspitivao se o cenama iznajmljenih stanova. Barcelona je u stvari izbor moje supruge (u to vreme devojke). Regrutacija je svakodnevno visila nad glavom, i moj uslovno „mudri“ izbor je bio da odem u Budimpeštu i tamo se stišam par meseci, dok ludilo ne prođe (a ludilo je trajalo 10 godina). Tako da je ona, i ona sama bila ta koja je zaključila da je bolje da umesto toga prihvatim velikodušni poziv dvojice prijatelja za odlazak u Barcelonu (jedan od njih je **Darko Petrović** – vanserijski, poprilično poznati crtač. On je imao dogovor o saradnji sa **Enrique Abulijem** – scenaristom „Torpeda 1936“, tako da je zaključio da je bolje tamo ne biti sam). Bila je to bolja ideja u svakom pogledu – jer Barcelona je ličila na grad u kome su postojali ozbiljni izdavači. Zanimljivo je i da je bilo pitanje od par sati za kartu i da uhvatim avion.

PRESSING: *Koliko dugo je trajao proces asimilacije? Kada si konačno bio zapažen?*

GERA: Bili su to za ozbiljno teški dani, to ti mogu reći. Abuli je bio pravi prijatelj, pomagao nam je u početku, predstavio nas je nekim izdavačima, ali to je bilo to. Samo dotle je i mogao ići. A već na drugom sastanku sa uredništvom „Norme“, ukrstio sam nepovratno robove sa samim direktorom – **Rafa Martinezom** (jako pametno sa moje strane)... I tako, otišli smo do **Josepa Toutaina**, gde sam znao da je od ključne važnosti ostvariti kontakt – u suprotnom, na ulici smo, i to bukvalno. On je i ranije administrovao umetnike, prilično velikih imena (**Rich Corben**, **Victor De La Fuente**), i smesta je razumeo šta treba da se uradi. Dobijanju španske lične karte smo se sad mogli nadati, ali gospode, honorari su mu

bili manje od mizernih... Bilo je to bukvalno vreme gladovanja - tako kako čuješ. Trajalo je nekih godinu i po, blizu dve (mada se činilo mnogo dužim). Najzapaženije iz tog perioda bilo je "Killers Like You and Me", serijal pet kratkih priča koje sam crtao sa Oscaraibar-om kao scenaristom (sada je filmski režiser). Kritike su bile velikodušne, stvarno, od tih par ljudi iz sveta stripa, stvarno sam se osećao poštovanim, ali im je pomalo i bilo žao, moglo se osetiti to u vazduhu jer je vladala ta naprosto ogromna kriza u stripu. Časopisi su se posvuda gasili, albumi uveliko gubili prihode. Tek šačica profesionalaca u Španiji je mogla reći da živi isključivo od stripova. Čak je i Abuli stalno sa strane radio prevode. Na sajmovima stripa, urednici bi izbegavali tvoj pogled, znajući da ne mogu ništa da ponude. Bilo je stvarno užasno čitati da imena kao što je **Carlos Gimenez** nemaju posla. Jednostavno nisam mogao da verujem, jedina šansa bila je Francuska, ali nisam imao para ni da preživim dok priprelim neki projekat, nešto sa čim bih tamo otišao. Ma ni za put nije bilo novca. Dakle, skoro isključivo Toutain, par časopisa, i život u paklu. Svirao sam dosta po klubovima sa bendom da bismo sastavili kraj sa krajem. Tada sam odlučio (uvek preporučljivo) da odem u studio za dizajn, nadjem tamo posla, i sledećih pet godina sam radio na primenjenom dizajnu. Muzeji, banke, Honda... Poster, ilustracije, reklamni stripovi itd... Polako mi se vraćao osećaj da vodim normalan život. I da razmišljam o stripovima, naravno.

PRESSING: Iskreno rečeno - jesi li postao „štićenik“ određenih krugova ili individua u svetu stripa?

GERA: Ne, ne bih rekao. Ni blizu.

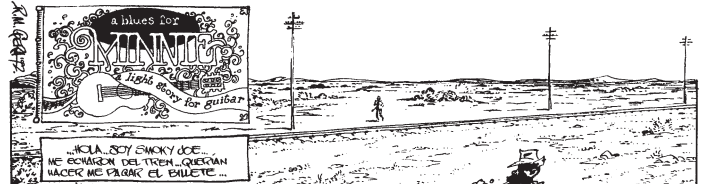
PRESSING: Kako i zašto si dobio ambiciju da se izdvojiš i počneš da crtaš za italijanske i francuske izdavače?

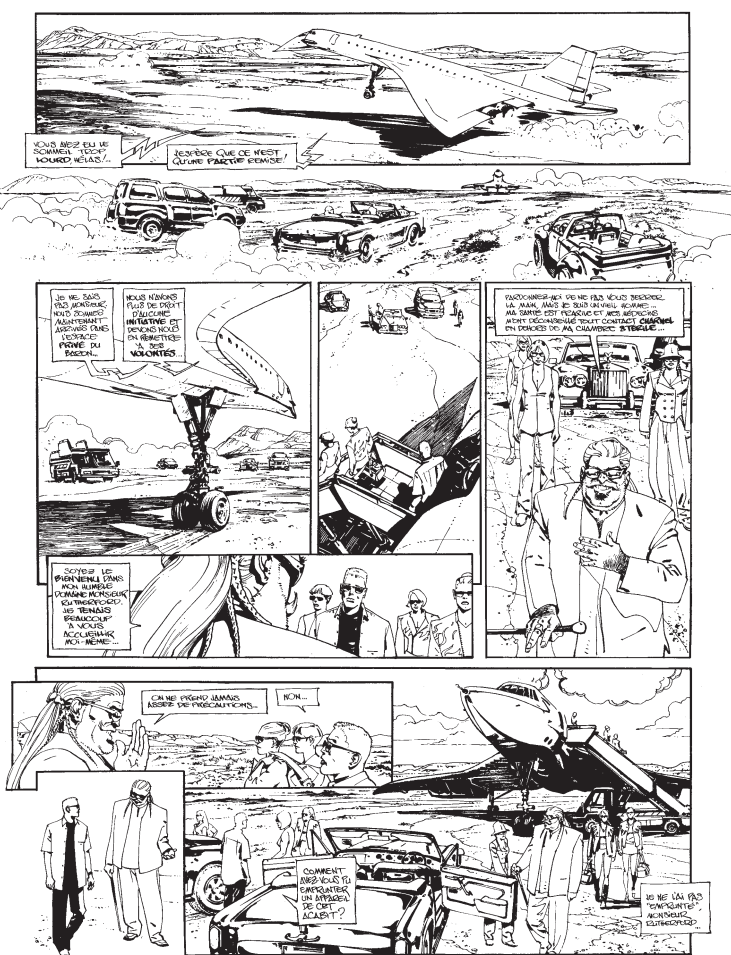
GERA: U Italiji je bila skoro ista situacija kao u Španiji. Istini za volju, jedina kuća koju sam kontaktirao bila je „Bonelli“, a od njih sam odustao već posle nekih mesec dana - činili su se puni volje za saradnju ali konstantno prilično nejasni, iznova i ponovo, pa sam stekao utisak da tu i ne možeš mnogo da kontrolišes svoju karijeru. Ono što je tamo objavljeno u zadnjih par godina išlo je preko Glenata (mog francuskog izdavača), a mislim da je i Scalped krenuo sa prvim izdanjima u mekom povezu. Iako se oni trude da se ponašaju i zvuče drugačije, sumnjam da je u Italiji bitno koliko si stvarno dobar. A onda su Francuzi iskočili niodkuda i to u baš pravo vreme. Trenutak je bio jednostavno savršen, jer mi se smučilo da ne radim stripove. Sve mi je drugo dozlogrdilo. Još uvek ne znam ko je dao moj broj telefona **Csabi Kopeckzy-u**, mom sadašnjem francuskom

agentu, ali jednog nedelnog jutra pre nekih šest godina (verovatno više) pozvao me je, i tako je sve počelo. Nakupio se materijala koji sam mogao ponuditi, i uskoro su me pozvali na Angouleme Comic Fair. Tamo sam upoznao ljude iz Glenata, ali zaista sam bio spreman, došao sam sa pet zasebnih projekata, svaki je imao isplaniran zaplet po poglavljima, nešto stranica scenarija, skice likova, pa čak i po par urađenih strana... „Smockey Joe“ je imao nekih 20 urađenih strana. Može se reći da sam ih iznenadio, tako da kada se svega toga danas prisećam, reklo bi se da je bilo nemoguće da se vratim kući bez ugovora... I tako, radim svoj treći album „La Lievre de Mars“-a (deseti u serijalu, pre mene je crtao Antonio Parras), sa Patrickom Cothiasom kao scenaristom, i drugi album sopstvenog serijala „Howard Blake“.

PRESSING: Onda je na red došao posao za DC, na „Scalped“-u... Kako je došlo do toga?

GERA: Kismet, ništa drugo. Pozvao sam **Igora Kordeja** da ga pitam za savet i pomoć za eventualni probaj na američku scenu, i on je bio prosto neverovatan. Taj čovek ima neprocenjivo iskustvo, dao je prave savete, upotrebio prave reči, brinuo o pravim stvarima. Divna osoba, i jedan od profesionalaca najvišeg profila koje sam ikada upoznao. Smesta me je povezao sa svojom prijateljicom **Alex De Campi** (Igor je radio „Smoke“ sa njom kao scenaristom), i ona je bila od velike pomoći, veoma odlučna. Otvorena, direktna. I tako, poslao sam e-mailom table i ilustracije na nešto važnih adresa u US, dobio nekoliko odgovora ali sam se zadržao na jednom - Vertigovom **Will-u Dennis-u**. Jednostavno, Will mi se učinio pravom osobom od prve reči koje je napisao. I Igor i Alex su znali da ću se sa njim najbolje slagati, i rekli su nešto u stilu „on je tvoj čovek, isti je kao ti...“ ili nešto slično, i stvarno je tako bilo. Vrsan profesionalac i izuzetna osoba, sve u jednom. Perfektan dil. On je taj koji je čitavu stvar nazvao „kismet“, i ja se slažem. Pitao me je šta želim da radim, onda sam ja za njega uradio neke dve strane „Book of Magic“, na sopstvenu inicijativu, kao ljubaznost, čisto da pokažem kako bi moje „Vertigo“ stranice ili stil, izgledali. Na kraju, umesto da uskočim u neki već poznat serijal, izabrao sam da počnemo sa nečim skromnijim. Budući da Will stvarno ima neko posebno čulo, sad sam sam sasvim siguran u to - prvi sinopsis koji mi je ponudio bio je „Scalped“, i za mene stvar je bila završena. Sređeno. Na posao. Čitava ta stvar trajala je šest-sedam mejlova, dva meseca u vrh glave - to je sve. A da, takođe sam uradio jednu stranicu, samo jednu da Džejson pogleda, baziranu na napisanom sinopsisu za Scalped, i niko nije tražio još. Savršeno, idemo - počeo sam skice karaktera.

PRESSING: Jesi li ikada naginjao ka crtanju superheroja za DC ili bilo kog drugog izdavača?

GERA: Da. Moram reći da bi mi scenario bio najvažniji, ali da, voleo bih i tamo da ostavim neki trag.

PRESSING: Zašto?

GERA: Vremenom sam otkrio moć interpretacije, njen pravi izazov na svim nivoima, i samu suštinu – pripovedanje. Uveren sam da ako ja poverujem superheroju, u njega lično – uradiću dobar posao, i to će biti vredno čitanja. Jedino što mi se ne sviđa u vezi superheroja je što ih ima toliko mnogo. Previše ih je – svako to može videti. Bilo koji žanr, ako se preforsira, gubi oštricu. Gubi relevantnost svoje dinamike. Onda se radi za sve mlađu i mlađu publiku, za klince bez obzira na starost, i postaje više tretman publike nego pripovedanje. Za mene, sledeći logični korak u priči o superherojima bio je „Akira“, a ne još jedan mišićavi kostimirani džemper. Ne shvataj me pogrešno – mislim da bi svaki crtač za sebe mogao (ili trebao) da izmisli jednog superheroja, to bi bilo zanimljivo videti, zar ne, ali problem je razvoj. Čitavoj toj ideji oko superheroja je potrebna relevantan razlog bitisanja unutar njihovog sveta, razlog, a ne još više melodramatičnih klišeja kao izgovora za upotrebu super moći. Jer bez obzira koliko one bile super, uskoro postaju irelevantne sa osećajem već viđenog. Dakle identitet, ali pravi. Poštujem činjenicu da je, recimo, Batman uspeo da izgradi neku vrstu referenci načela, omogućavajući svakom od nas da napravi lični komentar tog sveta. Njegov svet možemo učiniti našim jer je jasno definisan, motivi su ostvareni. Pogledajte samo rad **Bruce-a Timm-a**, na njega sam slab. „Watchmen“ je takođe dao dobar komentar u čitavoj toj stvari. Mnogo toga dobro, relevantan komentar. U tom smislu, Shyamalan-ov film „Unbreakable“ je takođe bio vredan pokušaj.

PRESSING: Kako gledaš na današnje razlike između evropskog i američkog pristupa stripu?

GERA: Mislim da su manje nego što su ikad bile. Ne samo u mom slučaju. Ali istini za volju, ne mislim da sam odgovarajuća osoba za ovo pitanje. Za mene – škole, pristupi, stilovi – uvek će zavisiti od par ljudi koji će opet učiniti neku priču neverovatno verovatnom. To je sve. Priču koja će se čitati sa pažnjom, gledati sa uživanjem, uzbuđenjem i tako dalje. Po meni, sve je u njima i do njih, do tih ljudi. Nije u pitanju njihova pozadina, već ono što su oni iz nje izvukli. Nikad, ikad, kada sam sam kod kuće i listam svoju kolekciju stripova, ne razmišljam o „različitim školama“,

već se isključivo pitam jesu li me dovoljno ubedili u nešto, tako da je stvar isključivo u njima kao individuama. Čak i njihova originalnost zauzima tek treće ili četvrto mesto na listi, a što se tiče njihovog pripadanja „američkoj“ ili „evropskoj“ struji – pa, svestan sam da tako nešto postoji, ali meni lično ne znači puno.

PRESSING: Tvoj stav o mangama ili japanskim stripovima u globalu? Prilično su popularni u Španiji...

GERA: Pa, dobro je kada nešto sveže napada utvrđene vrednosti – jer to uvek, uvek, bude zdravo na duže staze. Cenim neke od njih – **Hisashi Sakaguchi** („Ikkyu“) je, na primer, jako dobar. Uradio sam osam naslovnki za „Hidamari No Ki“ (Drvo na suncu) **Osama Tezuka-e**, i bio upecan u mrežu dok sam ga čitao. Tako je jednostavan a tako te navuče, prosto se pitaš „šta ti će sad da se desi?“, na onaj pozitivan način. Drugaćijeg su senzibiliteta, možda čak i samog pristupa. Manga je unela iznadaunu zbrku kvantitetom na tržištu, koji snižava kriterijume, znaš već – sve te „škole“ i „uradi sam...“ saveti, i neki klinici su toliko uvučeni u sve to da im sada nema povratka, što je stvarno tužno sada kada ih pogledaš. Mnogo njih je bespomoćno, naročito u Španiji, ljudi mogu biti strastveni oko nečega što se vidi da na duže staze ne može funkcionisati. Ali ne možemo optuživati kvalitet za kvantitet. Rad ljudi poput **Miyazaki-a** („Porco Rosso“ me je naterao da zinem), ili **Otomo-a**, su naprosto zapanjujući. Koliko jeste ili niste „familijarni“ sa time, ne bi trebalo da utiče na poštenog čitaoca.

PRESSING: Kako se osećaš zbog digitalnog upisivanja slova na tvoje strane?

GERA: Pa, još uvek se privikavam na to, nakon više od dvadeset brojeva „Scalped-a“, što bi trebalo da govori samo za sebe...

PRESSING: Upisivanje slova je još uvek integralni, organski deo crteža u evropskim stripovima, za razliku od američkih. Kako se hvataš ukoštac sa „mutaovim“ Vertigo stranicama?

GERA: Kako ja to vidim – definitivno sam na strani Evropljana, stvarno smatram da to svako treba da radi za sebe, jer to slikama ume da doda određeni ritam, a naročito stranci kao celini, ali treba imati na umu razlike među tržištima i vrstu tradicije koja dolazi uz njih. Tako da polako učim da to prihvatam, a s vremena na vreme – naročito kad su rokovi tesni – čoveče, bukvalno sam zahvalan što razlike uopšte postoje (smeh).

PRESSING: Tvoja šarmantna supruga je nekada bila profesionalni upisivač slova. Je li ikada radila na tvojim stranicama?

GERA: Da, pre nekih 18 godina, kada sam pripremao radove za Italiju, a posle toga... Ne, začudo nije. Jednostavno je tako ispalo, iako smo par puta razmatrali mogućnosti – koji bi njen font najbolje pasovao, kako ga

izvesti, šta bi najviše odgovaralo mom stilu crtanja, šta izgleda najprirodnije.

PRESSING: *Da li si rad da sebe prihvatiš kao veterana, ili kao tragača za novim izazovima?*

GERA: Druga mogućnost. Tragač. Definitivno, i to nije da bih zabašurio godine – ne podnosim dosadu, tako da ako se odigrava nešto što je već rađeno, izmislio bih elemente koji bi mi bili uzbudljivi, ali u okvirima zapleta koji zahteva scenarij. Na primer – Jason je napisao da neka pucnjava treba da se odigra u napuštenoj kući ili stanu, koju smo i imali – a ja sam predložio stari ambar, koji nismo imali – i on obično prihvati... Dovoljno je da predloži imaju smisla, to je sve.

PRESSING: *Šta te motiviše da ostaneš u svetu stripa?*

GERA: Jednostavno volim to da radim. Čak i ne razmišljam o tome, niti se trudim da definišem, to je deo mog bića, rekao bih. Moja žena ima finu definiciju, koja ide odprilike: „Bez obzira gde otputujemo, na koju visinu, ili morsku dubinu – uvek ćeš naći nekog da razgovarate o stripovima ili muzici.“ Ovo poprilično dobro opisuje situaciju. Nego... Pre nekih mesec dana, pogledao sam jedan dokumentarac. Bio je o poznatom naučniku iz Katalonije, **Jordi Sabater Pi-u**, primatologu, sada veoma starom (mršav, tihog i odmerenog govora, svežeg uma, duhovit, još uvek velikom entuzijasti oko gorila, imao je priliku da radi i bio dosta blizak sa **Diana-om Fossey**, par godina pre njenog ubistva, i slično...). Stvarno simpatičan, tih čovek. Negde pri kraju dokumentarca, čekalo me je iznenađenje: izuzetan je crtač, i crteži su prvoklasni. Uglavnom akvarel ili pastel/grafitne olovke, ali stvarno je dobar. Ja oduševljen, ovaj čovek je olakšanje. A na samom kraju emisije, kada ga zamole za neki savet mladim naraštajima, on kaže da bi svako trebalo da crta što više može, i to od malih nogu! Štaviše, smatrao je da časovi likovnog treba da budu deo bilo koje vrste obrazovanja, nevezano za profesiju, naročito na ranim nivoima, bez obzira na budući izbor zanimanja. Dotle je meni vilica već otvorena, ovaj čovek je jedan od najznačajnijih naučnika svih vremena u Kataloniji. Voditelj, (očigledno i sam) iznenađen, gotovo refleksno postavlja pitanje „zašto...?“, a on će (nikad neću zaboraviti): „*Da bi se načinio crtež, mora se pažljivo posmatrati. Dok posmatraš, počinješ da razumeš. Ako razumeš, počćeš da voliš. A ako voliš, zaštititićeš.*“ Oduvao me je.

PRESSING: *Ko je u umetničkom smislu uticao (ili još uvek utiče) na tebe?*

GERA: OK. Evo specijala, ali samo zato što si ti taj ko mi postavlja ovo pitanje. Ovo je prvi put da ikome ovo pričam – za mene poprilično religiozni trenutak (*smeh*). Iako ih je bilo puno, **Gir/Moebius** je bio i ostaće

umetnik veka ako se ja pitam. Njime sam bio prosto oduvan, ništa sem njega nije postojalo, želeo sam njegovu vrsta znanja u što većoj količini. U neku ruku, bilo je to kao upoznati moć u sirovom obliku... **Andre Franquin**, koji je možda ipak najveći od svih, naprosto – niko ni izbliza ne postiže taj šarm, nivo. I najmanja vlas kose koju on nacrtu poseduje taj jedinstveni osećaj pokreta, a tek lepota... Zatim već spomenuti **Željko Pahek**, koji je pokazao značenje reči „potpun“. Značaj zrelog u divljim igrama koje igramo stvarajući. **Noel Sickles** u kome je ukorenjeno sve što je došlo u poslednjih 60 godina dvadesetog veka; **Jack Davis** koji mi je pokazao šta su prava sloboda i zabava; **Giovanni Ticci**, koji je sav u eleganciji, **Chaland**, isto tako. **Wally Wood** sa svojom senzibilnošću u čistom stanju; **Jije** koji je prvi napravio totalni ršum četkicom, a da je i dalje sve izgledalo kontrolisano i realistično; **Frank Robbins** i njegov masni, meki a istovremeno i snažni potez... Bože, lista bi mogla da ide u nedogled – ali sam vremenom došao do njenog dna... Skeleta. Postoje četvorica koji su me „stvorili“ još u dobu kad sam bio dete, na nepovratan način. Njihova imena nije lako naći, jer njihova slava nije velika. Ono sto oni imaju je poštovanje, kao sto bi svi očevi trebalo da ga imaju, i nadam se da će biti dovoljno egzotični bilo kom čitaocu. Počecu sa manje, ka vise uticajnim – ali su svi oni bili jednako krucijalni, i jednako fascinantni za mene u nekoj tački mog razvoja. Svako od njih je probudio vitalni deo onoga što se sada može zvati mojom ličnošću. To bi trebalo da bude jasno.

JORGE MOLITERNI

Talnat koji je ostao referenca, ali sa godinama, izgubio mnogo oštrice. Za njega je estetika bila najvažnija, a mislim da sam ga upoznao u njegovim najboljim danima, kasnih 60-tih. Westerni, a naročito jedna sveska ratne tematike sa Sardžent Ajronsajdom kao glavnim herojem. Objavljena u „Fleetway Super Library“, sveska iz '67., naslovljena „Yesterdays Heroes“. Naprosto briljantno (mnogo godina kasnije je radio na serijalima „Bob Crockett“ i „Watami“, ali to su definitivno bili samo daleki odjeci njegovog talenta.)

ALBERTO BRECCIA

On je zaista radio na svemu i svačemu, mišljenja sam da nije fer da ga ljudi poznaju isključivo po „Mort Cinder-u“. Po meni, on je bio najbolji radeći priče sa mnogo zatvorenijim žanrovskim okvirom. Prvi je koji je stvarno protresao sve što sam video do tad, jer mi je pokazao lepotu ekspresije, tako da je sirovost ekspresije postala lepota. Kao neko otkriće istine, da kažem. Estetska lepota je počela da bleedi, jer jednostavno nije mogla da dostigne tu dubinu (naročito u trenutku kada počinjemo da je

razumevamo - tada ima punu snagu... Otvorenu, bestidnu.) Brecca-ino apsolutno remek-delo je „Srebrno Sedlo“. Stvarno mislim da je ova konkretna epizoda, i po merilima koja su važila nekad i po onima koja važe danas - istinsko remek-delo. Sigurno glava i ramena iznad svega onog što je objavljivano u *Cowboy Picture Library* („Crtani Romani“ kod nas), a kad razmislim, i mnogo drugih publikacija, tokom dugog niza godina... U svim tim stripovima koje donosim iz svog detinjstva, generalno posmatrano od njega sam stekao osećaj o zaokruženom delu, dostignuću, dubini... Nešto na šta se čovek većito ugleda.

RUGGERO GIOVANNINI

(kasnije poznat po svom radu na serijalu „*Olac the Gladiator*“.) Magična lepota čvrstih, velikih, masivnih poteza četkicom. Lepota čiste snage, kao da su mu likovi posedovali više života. Iako su mu potezi bili ekonomični i sa akcentom na snazi (kad njegove figure hodaju, koraci imaju težinu), nekako je sve istovremeno delovalo i glatko i bogato nijansama. On me je doveo do jednog drugog „majstora nad majstorima“ - **Frank-a Robbinsa**, ili, što je zanimljivo, do ljudi kao što su **Giovanni Ticci**, ili **Alessandrini**, koji su došli kasnije. Zahvaljujući toj sponi, neuporedivo sam bolje razumeo njihov rad... I četvrti.

JOAO BATISTA MOTTINI

Nesumnjivo najvažniji od svih (*). Bukvalno sam ga pio. Udisao sam ga šetajući niz ulicu. Moj sirovi talenat, moje kosti su se povezale u skelet i postale artikulisane zahvaljujući ovom čoveku. Prethodna trojica bila su neka vrsta mišića, nerava, odeće, naklemljenih na čvrstinu skeleta koji sam stekao zahvaljujući Mottini-ju. Nedostaju mi reči kojima bih to opisao. On je bio kao porodica, od samog početka - kad sam po prvi put video njegov rad, jednostavno sam se SLAGAO sa njime. Došao je kao najprirodnija stvar na svetu... I mnogo godina kasnije, bio sam bez reči, zapanjen, gotovo uvređen, što skoro niko koga sam znao (u stvari, ne skoro, već BUKVALNO niko) nije poznao njegov rad, ili ga barem primećivao. Ni-ko. Ali možeš i sam da se uveriš - pretraži net. Na žalost, ne može se naći puno toga, ali ja se iskreno nadam, da će oku koje ume da gleda, i to malo biti dovoljno. Downloadujte „*Flame over Missouri*“ iz '60. ili '61.

PRESSING: *Koji su filmovi, režiseri, scenaristi i glumci trajno uticali na tebe?*

GERA: Uh, odgovor na ovo pitanje može da se protegne u nedogled. Što se režisera tiče - **Pekinpah** pre svih, taj bunar dna nema, što sam odatle pio je sada deo mog krvotoka, a tu su i **Kurosawa**, **Michael Mann**, **Altman**, **Martin Ritt**, **Houston**... Od Francuza, tu je **Alain Corneau**, jedan od najbesprekornijih pripovedača ikada, takođe **Henri-Georges Clouzot**, njegov „*Le salaire de la peur*“ (Nadnica za strah) je jedan od mojih favorita... Stvarno bi lista bila predugačka, ali za divno čudo moj ukus naginje pripovedačima. Što „čistijim“, to boljim. Manje naginjem vizuelnim majstorima, iako obožavam „*Duelists*“, ili **Fincher-a**, i tako dalje... Scenaristi su fantastična sorta. Stvarno ih puno volim - **Peoples**, **Walker**, **Alan Sharp**... **McMurtry** je prokleta enigma... A što se glumaca tiče, možda će čitaoci

(*) uzgred, ime čoveka kome toliko dugujem sam po prvi put pročitao na ekranu svog kompjutera, dana 08.08.2008 (bez komentara za ovaj broj), zahvaljujući ljubaznosti **Steve Holland-a** (i **Jeff Brooks-a** koji me je na njega uputio.) Nakon nekih 40 godina čekanja, postavljanja pitanja, potrage, konačno sam dobio priliku da negde pročitam njegovo ime, i da budem siguran da je baš on u pitanju. Ne znam možete li da zamislite vrstu uzbuđenja. Dozvolite da sumnjam...

biti iznenađeni, ali mnogo više od, recimo, **Clinta Eastwooda** (koga, i pored izgleda koji je dušu dao za crtanje, ne cenim uopšte kao glumca. Ljudi često zaborave da su to dve različite stvari) moje simpatije idu ka **Walteru Breenan-u** ili **Lilly Tomlin**, **Bati Stojkoviću**, **Morgan-u Freeman-u**, ljudima poput njih. Ljudima koji imaju stvaran šarm, karakter, unutrašnju snagu. Ne tvrdoću, već snagu. Oni mogu bilo šta da izgovore, i to će imati nekog smisla... E, to je glumac. Pisci - takođe beskonačna lista. Stvarno uživam u literaturi kad god sam slobodan - **Conrad**, **Heller**, **Dick**, **Vonnegut Jr**, **Cormac McCarthy**, **Pekić**... Potpuno sam opčinjen **Andrićem**, on nije toliko vizuelan, i isprva previše tehničan i dug za mene, ali vremenom se pretvori u giganta. Tera vas da odaberete sopstveni stav, što je možda najvažnije. A sve poput magije, čak se i ne primeti... **Bob Dylan**, takođe, ume da me dirne u pravu žicu, mnogi kadrovi koje sam uradio ga

vizuelizuju, skoro direktno.

PRESSING: *Da li obe tvoje kćeri govore više jezika...?*

GERA: Da. Srpski, katalonski, španski i engleski. I ne prestaju da budu deca - rođene sa tim. Dobro je. Sve njihove crtane filmove gledamo u originalu, čak i Miyazaki-a, želim da i čuju druge kulture takođe, supruga i ja smo od samog početka bili odlučni u tome, čitali smo im subtitle-ove, i sada se to isplatio. Neverovatno je kako brzo klinci pakupe stvari.

PRESSING: *Imaju li umetničkih aspiracija ili interesovanja?*

GERA: Tehnički, čini se da ih imaju, jer je očigledno da su vrlo sposobne, mada se sa tim nikada ne zna. To je do njih, moje je da pomognem ako traže. Epoha u kojoj žive diktira vrstu informacija, a ja se trudim da pomognem formaciji. Vodič, ali u što manjoj meri. Što pre shvate da su one te koje su na potezu u sopstvenim životima, tim bolje. Ekilibrijum između zrelog i sirovog u nama je ono što nas definiše. To je lična borba koja traje čitav život. Radi se o razumevanju važnosti oba aspekta i to je individualna igra, ili borba, već kako želimo da je nazovemo... Svi majstori su unikatna pronađena tačka ovog ekvilibrijuma. I uvek iznenadi gde su je to fiksirali, ako me razumeš.

PRESSING: *Jesi li ikada razmatrao moguće kandidate koji bi tuširali tvoje strane, ili razmišljao o mogućnosti da tuširaš tuđe crteže?*

GERA: Iskreno, nikad nisam razmišljao ozbiljno o tome, ali ako se rešim na takav korak, najpre ću korigovati svoj odnos. Ja zaista nikad ne govorim nikad, ali volim da stvari radim sa nekim razlogom, to je sve.

PRESSING: *Kada bi pokrenuo novi bend, ko bi bio tvoj izbor za basistu?*

GERA: Ima jedan momak koji živi u Engleskoj, jedan moj drugar, znamo se odavno, tip koji mnogo dobro gruva. Verovatno jer voli stripove. Da li bi pristao?

PRESSING: *Da ne znam za jadac, otrešao bih prašinu sa svog vernog p-bassa i ponovo počeo da vežbam sve one note i da smišljam scenski nastup... Jesi li razmišljao o povratku u domovinu?*

GERA: Ne. Trenutno ne, ali to nije način na koji ja planiram bilo šta. Postoji generalna ideja koja oblikuje moj život, ali je ja retko planiram pojedinih. Pokušavam da se koncentrišem na današnji dan, poklonim mu svu svoju pažnju, i pokušavam da izvučem što više mogu. Jedna tema unapred u vrh glave. Vrlo je moguće da moja porodica odluči o ovome. Ako je to ono što budu želeli dovoljno jako, moje je da onda to ispunim. Tako da je to njihov problem, jel tako? (smeh)

Razgovarao: Bojan M. ĐUKIĆ
Prevod: Miša MITRANOVIĆ

...JA ZAISTA NE MI SLIM DA SE NE[TO OZBILJNO MOGLO DOGODITI, GOSPODINE... PA TO JE BILO DA SE MALO SAMO ZABAVE PO SELIMA...

DA, ALI KASNE VE] TRE]I DAN... A MO@DA SU ME VE] I ZDALI ... PREDVO]ENI MOJIM BRATOM, [TA BIH DRUGO I MOGAO DA O^EKUJEM?... NI KAKO NI SAM TREBAO VEROVATI TOM... TOM...

DA VAS I ZDAJU KOME, GOSPODINE? ...SKI TNICAMA I KURVAMA?... JESU KI VNI, ALI BEZOPASNI ... ..DOPUSTI TE DA VAS UMI RIM...

...VE] SAM UZEO SLOBODU DA PO[ALJEM KURIRA TRUPAMA, I DO SADA VE] IMAMO JEDNOG MOG KAPETANA, KOJI I NKOIGNITO I STRA@UJE PO SELIMA...

AFTERMATH

BY S. M. SUEBA

...HM...

...JEDAN AOVEK... ..DA VIDI [TA JE SA GRUPOM ...

...DOBRO, [TA JE TO DOLE?...

...NI [TA, ZA^EPI ...

...NI [TA... BA[I NE IZGLEDA KAO NI [TA... ...SAMURAJ...

BAH... SAMO SKITNI CA...

...MOGUJE, ALI TI SE SMRZLO GOVNO, ZAR NE...?

E AKO ME PONOVO UDARI [JA }U... AJ! ...JAO!

U REDU JE, TO JE SAMO ZAGREVANJE... ...VEOMA SMO BLI ZU LJUBAVNIM KRICI MA...

...ONI SU UVEK SLEDE]I ...

NI KADA NI SAM VIDEO @ENU KOJA U@I VA DA SE TAKO ZAGREJE.

...A KO JE UOP[TE POMENUO U@I VA-NJE?

NE ZNAM, MORA DA SAM IZGUBIO SMI SAO ZA HUMOR NEGDE NA PUTU...

...JA TI ODAJEM FORU, A TI TAKO OZBILJAN, EH?...

...DA, ALI TAKO STRA[AN IZGLED... MO@A SMO TE NE^IM UVREDILI?... DA NAPRAVI MO TEST: SAMO POGLEDAJ I ZA SEBE, PA POGODI KOLIKO SE PLA[I MO TAKVIH KAO TI ...

...UM...AH... PRETANI DA BULJI [NE MOGU... UM...AH...

...HM... NEJE VALJATI ... DA BI STE SE UPLA[I LI PRVO MORATE POZNAVATI SITUACIJU U KOJOJ STE...

...A MOJE TESTIRANJE MO@E ISPASTI VEOMA OPASNO...

...ZATO PREKINI SA SRANJEM I RECI MI: TIP SA KAPICOM, KAKO JE UMRO...?

KAKVO PITANJE PA ONA-KO KAKO SMO MI HTELI ...

...MDA... BA[JE TAKO...

...JESI LI ZATO OVDE? ^AK I AKO TI KA@EMO, [TA TO MENJA? [TA JE[TI DA URADI [PO TOM PITANJU?

...E, NE BIH NI JA...

...HOJE[DA GA POLJUBI [?

SAMO NE@NO, NI KAD NI SAM VI DEO NI JEDNOG DA U TOM U@I VA, ha, ha...

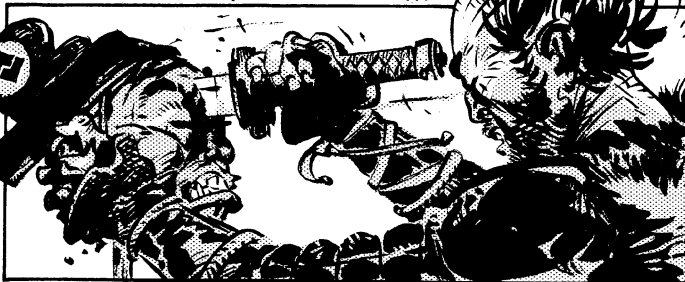
...NE...SAMO HOJU DA MU DAM DO ZNANJA KOLIKO MI JE @AO [TO GA VIDIM MRTVOG...

E, OVAJ JE LUDI! HA, HA, HA!

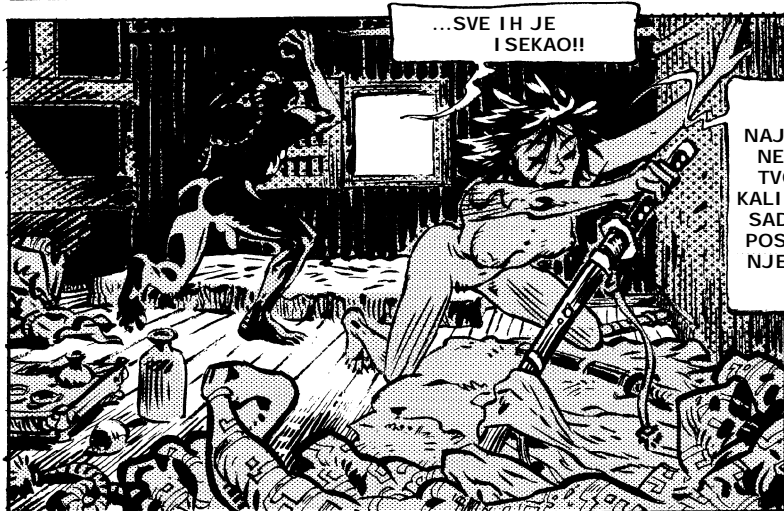
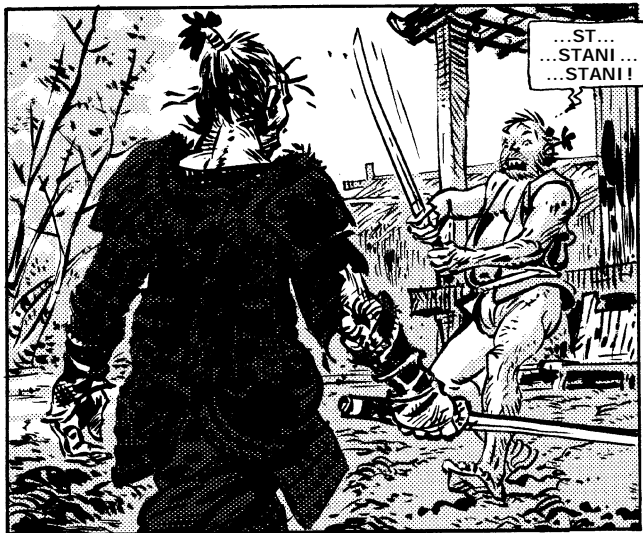
PA [TA SI SAD TO URADI O!? HA, HA, HA!

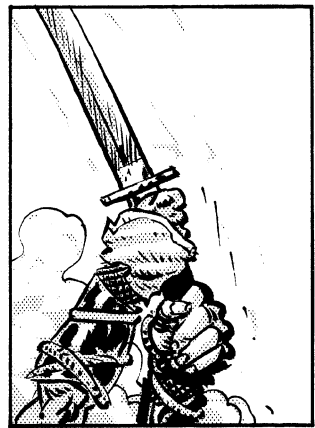
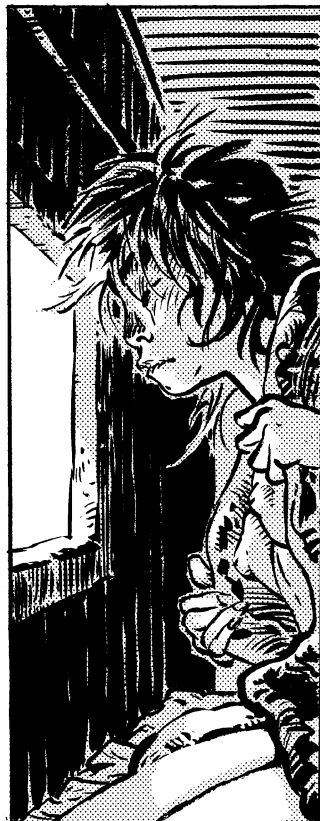
SAD SI NAM GA UBI O HA, HA, HA!

BA[NEKA
SUDBI NA, A?...
SLOMLJENI
MA^EVI SVUDA
OKO NAS...
A TREBALO BI
IH ZAKONOM
ZABRANI TI ...
ZAR NE?

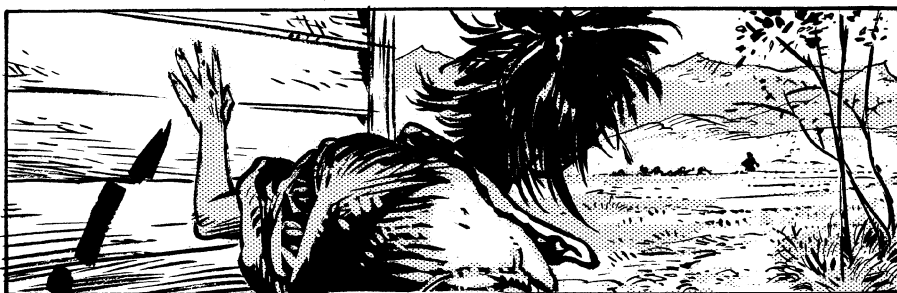
R.M. GEBL

VIDELI SMO
KADA SU IH
UBIJALI,
ALI NE ZNA-
MO GDE SU
OPLJA^KANE
STVARI ...

DA, NI KADA NAM NISU
DOZVOLJAVALI DA I[T]TA
VIDIMO...

KAKO DA TI SE ODU@IMO
SAMURAJU? KRV SU NAM
PILI GORE OD REGULARNE
VOJSKE.

...SLU[AJ]...
...TAJ
TVOJ
KAPETAN...
...KO JE
ON?

OFICIR OD POTPUNOG POVERENJA,
GOSPODINE... UVERAVAM VAS DA
JE ME[U] NAJBOLJIMA U VOJSCI ...

BOLJE PO
NJEGA DA
JE TAKO...
ALI, NE PITAM
TE TO...
ON JE KAPETAN
IZ TAKAMI [I
KLANCA,
ZAR NE?

...JER AKO JESTE,
BOLJE BI BILO
DA NE NAMIRI [E
ONO NAJVA@NI JE
O TOJ KATASTRO-
FI TAMO...
...MOJ BRAT JE
TE@AK BRBLJIVAC,
KAO [TO ZNA[...

K.M. GOR

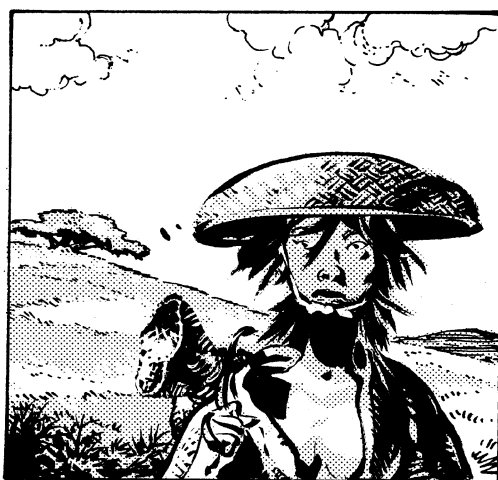

HEY SAMOURAI!

USPORI KU AKIN SINE,
USPORI, ILI JU
UMRETI...

HE...

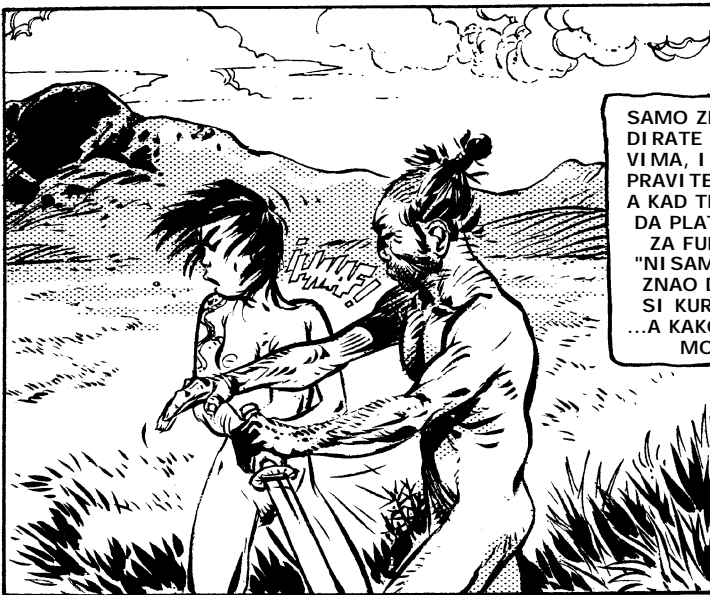
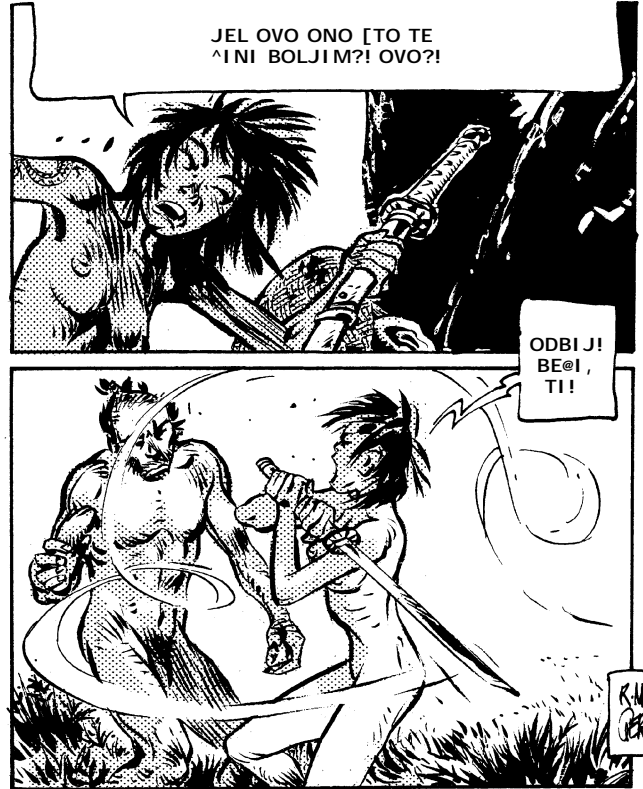

JE LI BILO DOBRO?...
HOJES JO[?...

...NE, BILO JE DOBRO...

...DRAGO MI JE DA JE TO RE[ENO...
...SAD, JA UOP[TE NE NAPLA]UJEM
MNOGO...

NE PLA]AM NI [TA.
NI JEDNOM NI SI
REKLA DA SI
KURVA...

MA TI VEROVATNO
IMA[RAZLOGA DA
BUDE[TAKAV, NE
KA@EM... MISLIM,
SLOMLJEN MA^,
I TO... ALI, STVARNO
SI URADIO NEKE
DOBRE STVARI,
TAMO, U SELU...

...SELJACI SU TI O.K.
...ONI SAMO NE ZNAJU
DA VAS RAZLIKUJU,
PA IM JE NAJBOLJE
KAD TI VIDE LEVA...
...ALI PRAVOG SAMURAJA
PREPOZNAJE[PO HODU...
...A TVOJ JE...
...NIKAD NI SAM VIDELA
NI[T A SLI^NO...

MA HAJDE, NEMOJ DA
SI TAKO TVRDOGLAV,
HAJDE DA SE KU-
PAMO... OPUSTI SE...
ONO SAM SAMO NA-
PRAVILA LO[U [ALU
TAMO, TO JE SVE...

BUDI PO[TEN,
NE MO[E[DA KRI VI [O-
SOBU KOJA HOJE DA
JOJ PLATE ZA OBAV-
LJEN POSAO...
U SVAKOM SLU^AJU,
NI [TA NI JE D@ABE
NA OVOM SVETU...
IMA LJUDI KOJI
KA@U DA MORA[DA
PLATI [ZA SVE U
@I VOTU, NA OVAJ
ILI ONAJ NA^IN...

...TAKO DA HOJU DA MI KA@E[ZA[TO
SI TAMO U SELU URADIO NE[TO ZA
[TA SI ZNAO DA NEJE[MOJI DA
NAPLATI [?...
MISLIM, AKO JE TO BILO SAMO DA
BI BIO DOBAR, ONDA MORA DA SI
U PRO[LOSTI RADIO NEKE BA[LO[E
STVARI... JEL SAM U PRAVU?

ZA MENE TO
VA@I UKOLIKO
PLATI [MENI
NA OVAJ ILI
ONAJ NA^IN...
...TO JE VA@EJE
ZA MENE...
...FER JE...

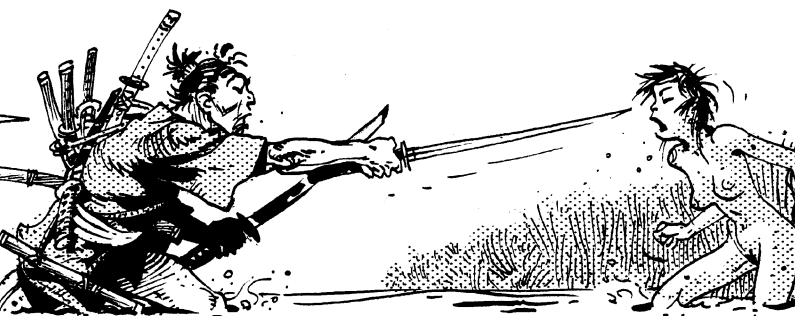
KU^KO!!
SVAKI DAN SI SVE LUNA!
JAKO DOBRO ZNA[SVE
STVARI KOJE SAM URADIO,
PA [TA?!

...O-OH,
TI?!... PA
TI NISI...
...AU...
MISLIM,
ZNA[TI
MENE,
SAMO LU-
PETAM...
JEL?...

ZNAM JA TO DOBRO,
AL TE OVOG PUTA NI
TO NE JE SPASTI!
REKLA SI SELJACI MA
GDE JE OPLJA^KANO,
KU^KO JEDNA,
I SAD JE[ZA TO DA
MI PLATI[GLAVOM!
GLAVU]U
TI SKINUTI!

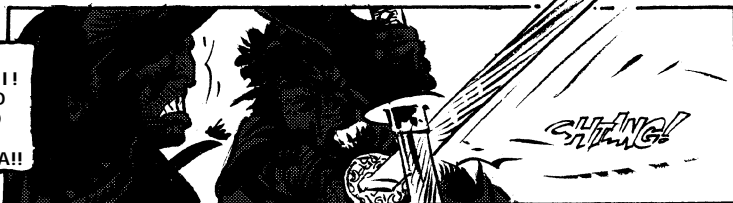

PLATIM, ZA [TA?!
NE DUGUJEM TI
NI [TA, TI DUGUJE[
MENI, GOVNO
JEDNO! TROSTRUKO
SAM PLATILA SVAKU
PROKLETU POVLA-
STI CU KOJU IMAH U
TOM JEBENOM SELU!

...A NIKAD NI
JEDNU NI SAM
IMALA, I SAD
MI RECI ZA [TA
SAM PLA]ALA,
KU^KIN SINE,
PA ONDA
MO@E[I DA
ME UBIJES,
JO[ ]U BITI
SRE]NA RI-
BLJA HRANA!
JUTROS NA
ULICI TI
MUDA NI SU
BI LA TOLIKA!

TI?!
ZNA'I TU SI!
E AJDE SAD
DA VIDIM O
ONO O
MA^EVI MA!!

AM
Gera

E PA,
NAPLATIH
JA...
...ZNA[
NAJBOLJI
@ENSKI
TRIK KOJI
ZNAM JE
DA STVARI
IZGLEDAJU
SLU^AJNE...
KADA
NI SU...
...AKO
ZNA[[TA
HO}U DA
KA@EM...

PA I NE
ZNAM.
ALI U TOME
JE POENTA,
ZAR NE?
...A I [VORC
SAM.

UJUTI...
DA,
ALI SI...

SLU[AJ, TI SI O.K., ALI JA NE @ELIM
TVOJU PROKLETU PRI^U, ZATO OSTAVI
MOJU NA MIRU, VE] SI ME NATERALA
DA PRI^AM SUVI[E...
U SVAKOM SLU^AJU,
HVALA TI, ALI ME
OVAJ PUT NEMOJ
PRATI TI, JER
JU TE UBITI...

...KAKO
DA ZNAM
DA OVOG
PUTA TO I
MISLI[?...

JER JE
TAKO...
...I JER JA
^INIM DA
STVARI NE
IZGLEDAJU
SLU^AJNO...
^AK I AKO
JESU...
MU[KI TRIK,
KAPI RA[?...

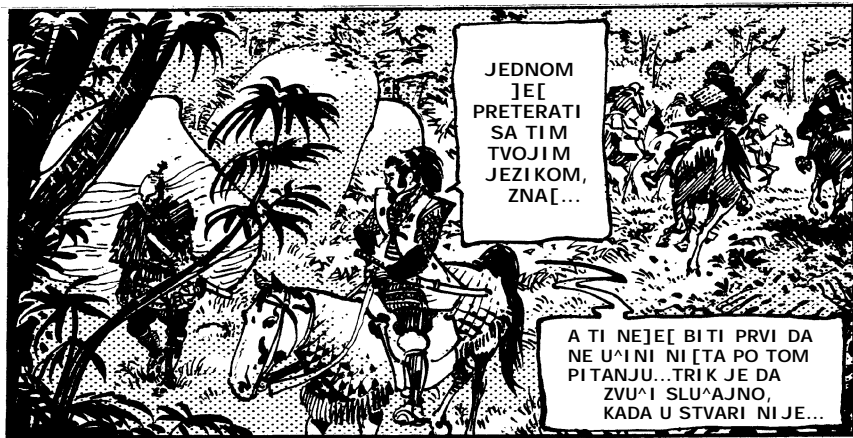

...KU^KI N SINE, PRVI SI KOJI SE ZAHVALIO...ALI JE "ME UBITI"...
...UBITI! UBITI! BUAH! SAMO TO ZNATE, MORONI JEDNI...

STOP!

FINGERT

KO SI TI?
KAKO SI OVDE
DO[LA?]

KOLIKO
KONJANIKA
IMA NIZ
PUT?!

KAKVIH KONJANIKA?
NEMA KONJANIKA
NA DAN HODA
ODAVDE!

KAKAV STE TO
VOJNIK? PITAO SAM
JEDNOSTAVNO PI
TANJE, ZAR NE MOGU DA
DOBIJEM DI REKTAN
ODGOVOR? UMI RALI
SU I ZA MANJE...

...TAKO SE PRI^A...
...PRE^POSTAVLJAM DA PREPOZNAJETE
KAPICU I SIMBOL NA NJOJ...

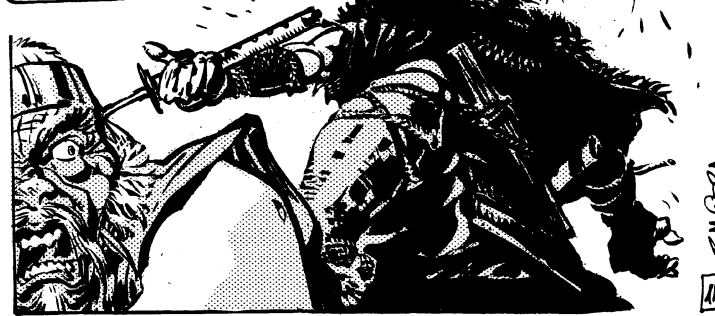
OH,
NEBE-
SA...
VOJ-
NI^E,
DONE-
SITE
MI JE...

ZAUSTA-
VI TE GA!
POLUDEO
JE!!

SEJAJ LI SE TAKAMI [I
KLANCA?! ZBOG TVOG BRATA
SI @RTVOVAO @I VOTE MOJIH
TRI DESET LJUDI!! SADA JE[
ZA TO DA PLATI [!!!

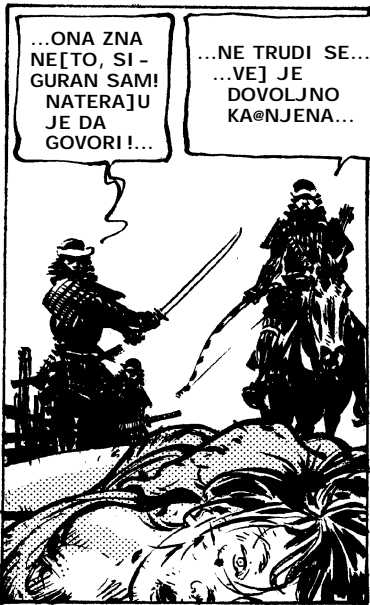
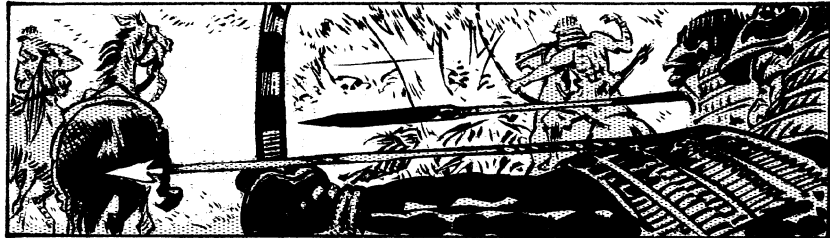
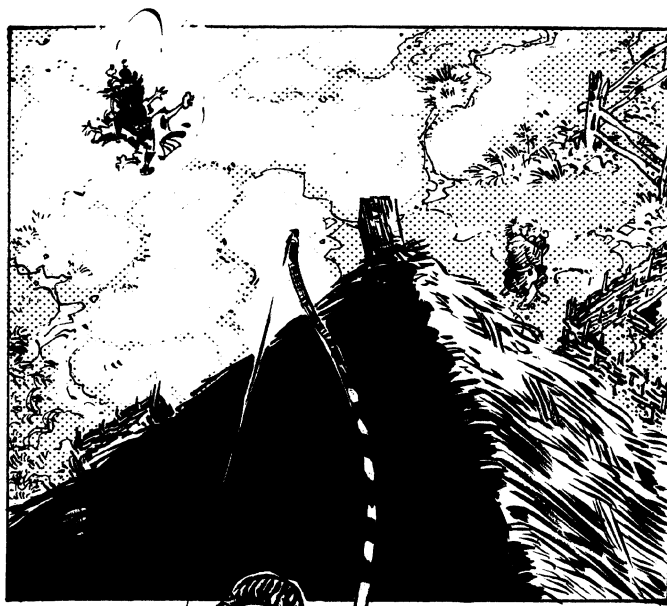

K. M. G. E. K. A.
14.

TI SI LUD!
LUDAK!!
IZGUBIO
SAM BI TKU,
TO SE U
RATU
DOGAVA!

NE! NE JE UMRETI JER SI
LO[GENERAL! UMREJE]
JER SAM TO OBEJAO
PROKLETO DOBRIM
RATNICIMA,
I JER MI SADA
VI JE NIDO^EGA
DRUGOG NI JE
STALO!

...ONA ZNA
NE[TO, SI-
GURAN SAMI
NATERAJU
JE DA
GOVORI!...

...NE TRUDI SE...
...VE] JE
DOVOLJNO
KA@NJENA...

FRANCISCA

ONDA NJI H!
SUVI [E SU
VI DELI!

Ne!
PRESTANI!
ZA[TO?!

PUSTI STARCE DA @IVE, DOVOLJNO
JE BILO UBI JANJA ZA JEDAN DAN...
PRI DRU@UJEMO SE TRUPAMA,
I KRE]EMO ODMAH!...
...OSTAVITE KONJE VI [KA NJI MA,
OVDE]E IM
KORI -
STI TI ...

ZAHVALI TE
SAKAMOTU,
^UJETE?
NJEMU DA
ZAHVALI TE...

...TO SU BILA VREMENA
HEROJA... I JA SAM
SAMO BIO JO[JEDAN...

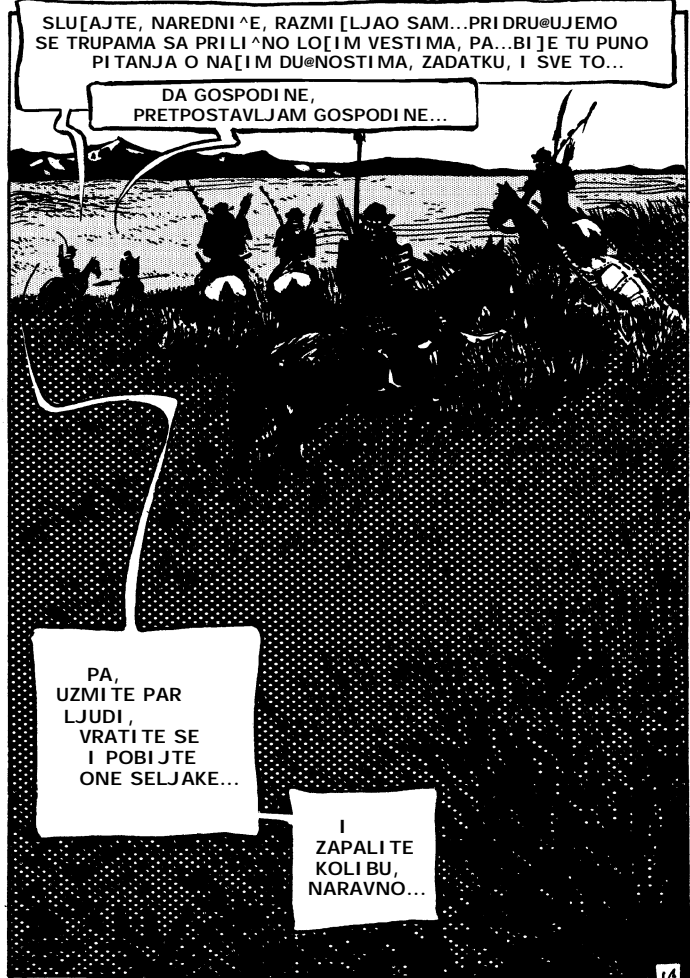

...I GODINE BITAKA...
...BILO IH JE TOLIKO DA
SMO IZGUBILI RA^UN...
...POSLEDICE JEDNE
BITKE SU SAMO BILE
PRI Preme ZA DRUGU...
...I ONDA JO[JEDNU...
...PA SLEDEJU...
...U PO^ETKU NI SMO
PRIMETILI, DOK NI JE
BILO PREKASNO...

...POSLEDICE SU POS-
TALE NA^IN @IVOTA...
JEDINOG KOJI SMO
IMALI... A TO NI JE
NI KAKAV @IVOT...
...JE LI BILO PRE-
KASNO? ...ILI NE?...
KAKO TO UOP[TE
ZNATI?...
...RAZMI [LJAJU]I O
TOME, ODLU^IH...

NAREDNI ^E! OVAMO!
YESIR!

SLU[AJTE, NAREDNI ^E, RAZMI [LJAO SAM... PRI DRU@UJEMO
SE TRUPAMA SA PRI LI^NO LO^IM VESTIMA, PA... BI]E TU PUNO
PI TANJA O NA^I M DU^NOSTIMA, ZADATKU, I SVE TO...

DA GOSPODI NE,
PRETPOSTAVLJAM GOSPODI NE...

PA,
UZMI TE PAR
LJUDI,
VRATI TE SE
I POBIJTE
ONE SELJAKE...

I
ZAPALI TE
KOLI BU,
NARAVNO...

KRAJ

R.M. GERA
16

Bilo jednom na divljem zapadu

Postoji li ijedan žanr u literaturi (ili kinematografiji) koji je po svojoj prirodi više američki nego što je vestern? Nepregledna prostranstva pustinja okupana zaslepljujućim suncem i potpoljena u krvavu, zarđalu prašinu. Miris znoja, miris granice koja se prelazi svakog dana, svakog budnog sata. Osećaj da se život ne proživljava toliko koliko se otima iz naručja nezainteresovane večnosti. Namršteni, vetrom i razočarenjima išibani muškarci. Senzualne i ispod šminke prerano ostarele žene. Komunikacija bez reči, pogledima koji se susreću ili izbegavaju. Nasilje kao deo redovnog rituala podsećanja samog sebe da ste živi. Vestern je Amerika kakva samu sebe sanja pokušavajući da se priseti doba nevinosti koje je, avaj, bilo sve samo ne nevino, izgrađeno na genocid, na pravu jačeg, na otimačini, eksploataciji, manipulaciji, epidemiji.

Postoji li ijedan žanr u literaturi (ili kinematografiji) koji je po svojoj prirodi više američki nego što je noar? Nepregledni ponori noći presećani zaspeljujućim svetlostima farova. Gradovi kao pustinje, miris straha i granice koja se svakog dana, iz tog istog straha prelazi. Namršteni i razočarenjima skoro skršeni muškarci. Senzualne, prerano ostarele žene koje je lako mrzeti zato što ih volite. Nasilje kao obavezna stavka na dnevnom meniju. Komunikacija teškom, u jake metafore potopljenom poezijom koja uvek promašuje svoju metu i vraća se samo govorniku koji je, uostalom jedini i razume. Noar je Amerika kakva samu sebe sanja pokušavajući da se podseti vremena kada je *američki san* još uvek bila fraza koja se povremeno izgovarala bez usta punih oporog cinizma.

A šta bi bilo kada bismo ih spojili, verovatno je jednog dana pitao samog sebe scenarista Jason Aaron, šta ako bismo spojili ova dva žanra koji na tako bolan način otkrivaju ranjivi trbuh najveće naci-

je na svetu? Šta ako bismo napisali strip koji vestern i noar tretira na ozbiljan način, bez kvazi-postmodernističkog smeškanja i onog «kapiraš? KAPIRAŠ?» gurkanja laktom, strip koji bi iz ovih žanrova uzeo ono najbolje, njihove emotivne bezdane, nasilnička krešenda, njihove čvrste a tako krhke likove, njihov jezik pun kolokvijalnog začina ali individualan u izmišljanju novih načina da se užasi svakodnevnih budnih košmara prepričaju?

Jason Aaron je u neku ruku još uvek početnik u stripovskom svetu. Rođen u samom srcu srca Amerike – Alabami, Aaron je diplomirao engleski jezik i istoriju, ali je njegov najveći preduslov da postane pisac i scenarista bilo to što mu je blizak rođak bio niko drugi do Gustav Hasford, vijetnamski veteran i autor romana *The Short-Timers*, po kome je posle Stanley Kubrick snimio sada već klasični film *Full Metal Jacket*.

Da li je stvar u genetici ili u nekom manje organskom uticaju, tek, Aaron je u Hasfordu uvek video uzor. Doduše, umesto romana, želeo je da piše stripove, ali sa svom ozbiljnošću i žestinom koju je njegov rođak ulio u mali spisak sopstvenih prozih dela.

Tako je Aaron davne 2002. godine učestvovao na konkursu koga je raspisao stripovski gigant Marvel, tražeći nove talente među nepoznatim i neobjavljivanim scenaristima i – pobedio. Marvelu je, doduše trebalo pet godina da se seti ovog talentovanog momka, da bi mu prošle godine konačno ponudili ekskluzivni ugovor, pa tako Aaron sada u svom portfoliju ima radove na serijalima poput *Wolverine*, *Punisher*, *Black Panther* ili *Ghost Rider* i, ako je suditi po do sada prikazanom, pred ovim čovekom su velika dela. Ako neko čak i proizvedeći konfekcijske serijske proizvode u decenijama starim serijalima uspeva da se u njegovom pisanju primete autentična autorska glad, žestina i strast, onda od njega treba očekivati remek-dela u slučajevima kada ima punu kreativnu kontrolu nad svojim scenarijima. I Marvel je ovoga očigledno svestan, pa tako aktuelni ekskluzivni ugovor Aaronu ipak dopušta rad za konkurentski DC Comics, na čijoj podetiketi Vertigo on već treću godinu piše tekući serijal *Scalped*. I dobro je što ja tako. *Scalped* je ne samo Aaronov rad iz ljubavi, njegov prvi veliki strip-projekat u koga je očigledno uložio mnogo vremena i energije, ne samo što je baš *Scalped* odgovoran za to što se Marvel setio ovog momka, nego je, najprostije rečeno, u pitanju jedan od najboljih strip serijala za, eh, *zrelju* publiku koji danas izlaze na severnoameričkom kontinentu. Da ovome u velikoj meri doprinosi kvalitet crteža koji je delo srpskog crtača Rajka Miloševića – Gere je podatak koji patriotama među nama može da ulepša dan.

Prvi Aaronov rad za Vertigo bio je mini serijal *The Other Side* urađen 2006. godine, u velikoj meri urađen kao posveta Gustavu Hasfordu i njegovom romanu o vijetnamskom ratu, no da će Aaron odmah posle toga uskočiti u daleko zahtevniji projekat pisanja tekućeg serijala *Scalped* i da će *Scalped* biti ovoliko dobar teško da je iko očekivao. Osim možda urednika Willa Dennisa koji, po Aaronovim rečima, može da računa na njegov bubreg ako mu ikada bude potreban.

Dobro, rekosmo već da *Scalped* u sebi spaja elemente vestern i noar žanrova, ali kako je tu leguru dve plemenite škole 'muškog' pisanja Aaron uspeo da proda Dennisu i ostalim Vertigo/DC glavešinama? Vestern strip je u Americi poslednjih godina više povremeni izuzetak nego etablirana struja (*Jonah Hex*, *The Man With no Name*, *Streets of Glory* i to mu je, skoro, to), pa u poređenju sa njim čak i noar deluje kao primamljivija ponuda s obzirom na prilično uspele recentne radove Eda Brubakera i Davida Laphama na zadatu temu. Aaron je verovatno sklon tome da ide glavom kroz zid pa je *Scalped* ponudio nadležnima opisujući ga kao 'Sopranos u indijanskom rezervatu'.

Kao i većina zgodnih *teglajnova* ni ovaj nije preterano tačan ali je odradio posao – Vertigo je pristao da stane iza serijala a publika i kritika su se u naredne dve godine zdušno složile da je u pitanju neka vrsta modernog klasika.

Scalped je strip kome se originalnost ne može poreći uprkos ničim prikrivenom korišćenju pravila dva pomenuta žanra. Njegova najoriginalnija karakteristika svakako je to što je smešten u zajednicu nativnih Amerikanaca koja živi u rezervatu Prerijska ruža, no mizanscen je samo polovina objašnjenja za svežinu i snagu ovog stripa. Druga polovina otpada na Aaronovu ozbiljnost i doslednost u slikanju svoje nasilne freske života u indijanskom rezervatu na početku dvadesetprvog veka. Ne samo da se scenarista oteo porivu da napiše 'običnu' gangstersku hroniku u kojoj će uobičajene uloge sicilijanskih mafijaša i afroameričkih gengbengera podeliti Sijuksima Južne Dakote, već je i pažnja posvećena uverljivom oslikavanju savremenog života nativnih Amerikanaca i njihove kulture vredna divljenja.

Na prvi pogled, *Scalped* je samo priča koja potvrđuje onu Nietzscheovu kako 'rob bez gospodara samog sebe porobljava'. Rezervat Prerijaska ruža je arhetipski teatar surovosti moderne Amerike u kojoj ostaci naroda što je preživio genocid uživaju u slobodi koju ne mogu da podnesu. Beznade, siromaštvo, alkoholizam, ugađanje najnižim porivima potrošačke kulture, pokušaji očuvanja ličnog i nacionalnog dostojanstva valjanjem po plićaku indijanskog mističizma i političkog aktivizma – slika ovog rezervata je tako ubedljiva zato što je, nažalost svako od nas negde u svom okruženju mogao da vidi jednake slike propadanja i bescilnosti zajednica nesposobnih (ili onesposobljenih) da isprate protok vremena, osuđenih samo na dugačko, sporo umiranje. Aaron ovu sliku prikazuje bez ikakvih prisena sentimentalnosti, ne pokušavajući ni da svoje protagoniste zaštiti dajući im oreol žrtava. Istovremeno, on ni ne osuđuje. Nasilje, lupeštvo, beščasće, pogrešne odluke iz dobrih namera i odluke donesene sa jednostavno lošim namerama su prirodan deo karakterizacije likova koji su daleko od uzornih literarnih heroja, ali i od pojednostavljenih stripovskih stilizacija. *Scalped* je strip koji svoje likove stavlja na teška iskušenja, ali ih makar toliko poštuje da nad njima ne morališe. Oni to ionako savršeno dobro rade jedni nad drugima.

Glavni junak stripa, nosilac titule virilnog alfa-mužjaka, najčvršćeg momka u postavi ionako islesanoj od granita, najbržeg na pištolju i na jeziku nosi Dashiela Bad Horse, problematični, zabludeli sin koji je iz rezervata zbrisao još kao maloletnik, proveo vreme tukući se po kafanama u civilizovanijim delovima Amerike, onda stupio u vojsku, obišao svet, upoznao zanimljive ljude i ubijao ih (da, bio je i na Kosovu) samo da bi se ponovo vratio majci koju ne može da smisli i devojci koju je u međuvremenu ovierio ceo rezervat i koju danas ionako više zanima herojinog zaklanjanje na većnu ljubav.

Verovatno svestan u kojoj je meri Dashiela istesan od klišea i stereotipova, Aaron je svog protagonistu napisao još bešnjim, žešćim i samodestruktivnijim nego što je to običaj. Dashiela Bad Horse je lik toliko pun gneva i jedva kontrolisane agresije da, paradoksalno, baš ovo čini da iz njega prozire ono ljudsko, nesavršeno, ono što ga čini lakim za čitalačku identifikaciju.

Isto važi i za ostale likove: Dashiela majka Gina je stari indijanski politički aktivista koji svoje zrele godine provodi rvući se sa sopstvenom savešću i odlukama donesenim u vreme kada je smatrala da je bolje

brzo delati nego sporo pričati. Carol Ellroy je žena koja je toliko loša da ne možete da joj odolite čak i dok je se plašite. Agent FBI-ja Nitz je čovek toliko loš da se pitate da li samo loši ljudi mogu da budu zapošljeni da se brinu o javnom dobru. Dino Poor Bear je klinac u poznim tinejdž godinama koji već ima sopstveno dete i san o tome da jednog dana ode iz rezervata. Ali ovo je san koji se ostvaruje samo obavljanjem poslova za bande koje pripremaju i distribuiraju metamphetamine i Dino, dobri momak iz kraja postaje deo sveta organizovanog kriminala kroz najplemenitiju, najbolju nameru koju je ikada u životu imao.

Možda najimpresivniji u ovoj galeriji moćnih likova je glavni antagonista stripa, Lincoln Red Crow, nekadašnji politički aktivista, a danas (ne)zvanični gazda svega što postoji u rezervatu. Red Crow je čovek ogrezao u kriminal, u porok i manipulaciju, u nasilje i zastrašivanje, ali Red Crow je čovek koji ima viziju, koji ima dostojanstvo, koji, povrh svega ima, ili samog sebe ubeđuje da ima najbolju nameru za svoj narod. Jednom aktivista, uvek aktivista, reklo bi se, a kao čovek koji u jednoj od epizoda detaljno opisuje kako se osećao ubijajući ljude u svojoj mladosti, Red Crow je osoba koju nije lako razumeti ali kojom je nemoguće ne biti fasciniran. Na kraju krajeva, Red Crow je čovek koji radi ono što mi nikada ne bismo uradili, ali i čovek koji je žrtvovao mnogo toga što mi nikada nećemo ni imati, za ideal koji se ne bismo ni usudili da zamislimo.

Svi ovi likovi uronjeni su u kompleksan narativ koji se paralelno bavi otvaranjem skupe kockarnice u rezervatu, što treba da stanovnicima konačno obezbedi ekonomsku stbilnost, ali i (političkim!) ubistvom dvojice FBI agenata koji su se pre više od trideset godina infiltrirali u rezervat pokušavajući da razmontiraju tada snažni nacionalistički pokret nativnog stanovništva. Aaron priču priča bez mnogo žurbe, razdvajajući je u velike celine koje se bave svakim od likova ponaosob. Iako je jasno da će se sve isprepletane niti priče do kraja spojiti u jednu, jasno je i da se to neće desiti tako brzo. Za svakog od likova, *Scalped* je momenat ličnog preloma, promene u životu koju su uvek želeli a sada je se plaše. Neki likovi tu promenu neće preživeti. U ovom stripu, kada se umire – umire se krvavo i odistinski.

Posvete klasičnim delima i autorima noar literature posejane su svuda kroz *Scalped*. Počev od imena likova (Dashiela Bad Horse kao aluzija na pisca hard boiled krimića Dashiella Hammeta, Carol Ellroy kao aluzija na Jamesa Ellroya koga Aaron uz Cormaca McCarthyja proglašava najboljim živim piscem na svetu), pa do otvorenog ljubavnog pisma LeCarreovom *The Spy Who Came in From the Cold* u osnovi zapleta, Aaron pokazuje da je svoje domaće zadatke veoma dobro odradio. No, njegov *Scalped* je nadgradnja klasike, on je nova priča, ispričana tvrdim, oporim, teškim rečima koje se možda mogu pohvaliti sumnjivom vrlinom da donose istinu.

Ali to je ionako samo polovina priče. Drugu polovinu istine donose slike Rajka Miloševića, jednog od najvećih crtačkih talenata strip scene *one* Jugoslavije koga smo, kao i mnogo toga vrednog uspešno izvezli na zapad (konkretno, u Španiju). Iako rad na naslovu koji izlazi u surovom mesečnom ritmu nije najjednostavniji način da prikazete sav raskoš svog talenta (neke epizode su zbog zahtevnosti tempa nacrtali takođe odlični Davide Furno i John Paul Leon), nije preterano reći da Gera sa *Scalped* pokazuje da je u životnoj formi. Stariji čitaoci verovatno pamte njegove vestern stripove iz osamdesetih godina, a *Scalped* je toliko moćan grafički doživljaj, toliko tvrd, naboran, hrpav i grub da dok ga čitate na temenu osećate neumoljivo oko prerijskog sunca a na jeziku ujed prašine.

Gera skoro svaku sliku u *Scalped* pretvara u kadar dostojan uredjivanja i stavljanja na zid. Seks mu je izvanredno telesan, senzualan, a nasilje eksplozivno, mada nikada eksplozivno. Njegovi Indijanci nisu samo hrpa rasnih stereotipova. Svaki od njih je lik i ličnost za sebe, bez obzira da li imaju neku od glavnih uloga ili su samo statisti u prolazu. Njihova lica, nakit, odeća i tetovaže su deo njihovog karaktera a ne samo ukrasi. Gera sa *Scalped* postiže ono možda najteže – da likovi i mesta odišu miškom snagom, arhetipskom težinom a da opet imaju kompleksan, produbljen karakter koji ih čini jedinstvenima i samim tim dragocennima, naročito u stripu u kome mnoge dragocenosti nestaju u scenama spektakularno nacrtane destrukcije.

Aaron i Gera su bez i najmanjeg tračka sumnje kreirali moderan strip-klasik kome se kraj zna, mada se još uvek ne zna i kada će doći. Da se u sve surovijem svetu američke strip-industrije još uvek može rizikovati ovakvim idejama i njihovim doslednim sprovođenjem je manje iznenađenje od činjenice da se za sada taj rizik isplaćuje. Pesimist u nama gundđa da je u pitanju samo anomalija i da je pitanje dana kada će serijal biti otkazan, Aaron vezan za sto u Marvelu i zatrpan radom na korporacijskim serijalima, a Gera ponovo poslat da crta logotipove za španske banke. Optimist mu odgovara da je možda u pravu ali da svet u kome se ovakve anomalije događaju ipak ne može biti toliko loš, čak i dok nas baš *Scalped* uči zašto i kako je ovaj svet loš, surov i zao. Ali ne bismo ga, na kraju krajeva menjali ni za jedan drugi.

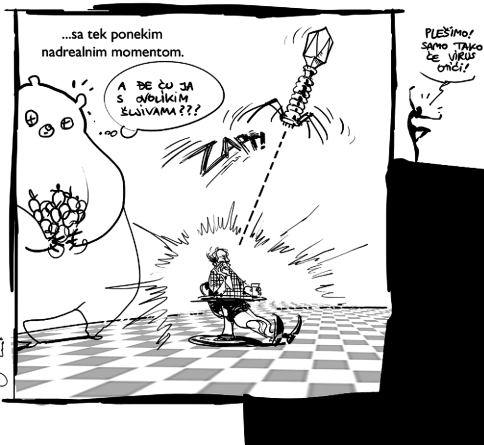

Žujte, taj Kyle Baker
U O P S T E nije loš
...

... dodje mi da i ja smišljam
priče o svakodnevnim situacijama i
ljudima koji nemaju natprirodne moći...

...sa tek ponekim
nadrealnim momentom.

A BE ĆU JA
S OLOVKIM
ELIVIVAMA???

PLEŠIMO!
SAMO TIKO
JE VRIJED
ONOG!

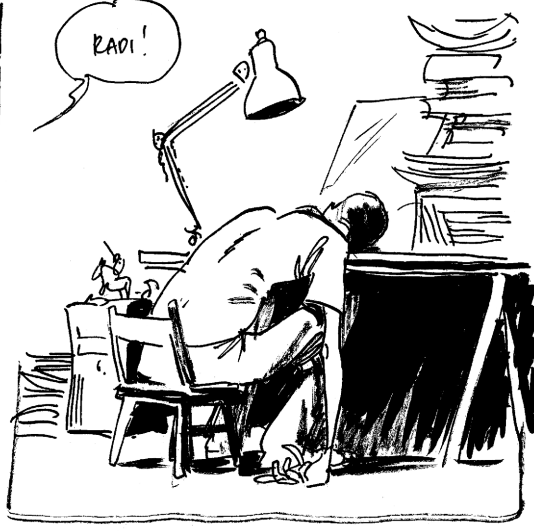
Frano PETRUŠA

PROKUHAJ!
DODAJ!
BEZO!
OPERI!
BACI!
UGRIJ!

VAAA VAAA VAAA VAAA VAAA
OJ, OJ, OJ!
NO, NO, NO
S, S, S, S, S, S
TIHO, TIHO, TI...

RADI!

Radomir IZGAREVIĆ

...I ONDA SE ČAMAC
PREVRNUO I SLEDEĆE ČEGA SE
SECAM JESTE UTRUBA KITA.

TO JE POSLEDNJI
PUT KADA SAM VIDEO SVOG
SINA PINOKIJA.

...IPAK, U OVOM TRENUTKU
TVOJA VATRICA MI PRUŽA KAKVU-TAKVU
UTEHU. NAĆI DRVA NA OVAKVOM
MESTU, SVAKA ČAST!

SCENARIO:
MARKO STOJANOVIĆ
CRTEŽ:
ALEKSANDAR ANĐELKOVIĆ
MARKO NIKOLIĆ
**Sumo
Bunny**
U EPIZODI:
KARIKATURA
SUMO BUNNY™ DANKO DIKIĆ

ČESTO ME
PITAJU DA LI STIL CRTANJA
ODREĐUJE SADRŽAJ, ILI OBRATNO:
BALAVCI MISLE DA NE KAPIRAM
DA ME U STVARI PITAJU
ZASTO SAM NACRTAN
KARIKATURALNO!

NAJČEŠĆE
KAZEM DA INVALID S
OLOVKOM U RUCI NE
LME BOLJE...

...ALI ISTINA JE DA REALISTIČNO NACRTAN
STRIP O LIKU KOJI SE ZOVE SUMO BUNNY
I IZGLEDA POPUT MENE NE BI
NIKOME BIO SMEŠAN I...

...DOBRO,
LAŽEM, I
ŠTA S TIM?

ISTINA JE
DA JE OVAJ STRIP
NACRTAN KARIKATURALNO
ZATO ŠTO JA NA TOME
INSISTIRAM!

NE ZNAM ZASTO,
ALI JE NEKAKO LAKŠE
ZA TIJE ZADOVOLJSTVO
PRAVITI BUDALU OD SEBE
KAD SI KAO BUDALA I
NACRTAN...

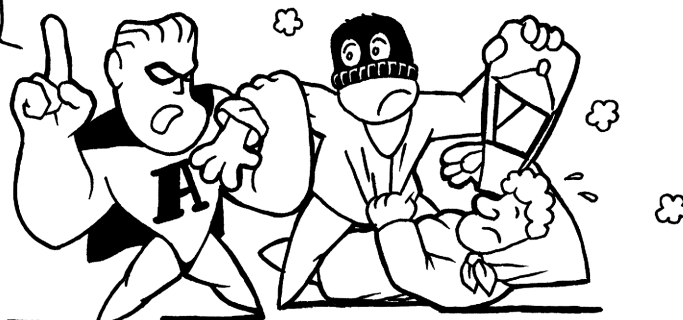
AMNEZIJA

SUPERJUNAK
SA PROBLEMOM
PAMĆENJA

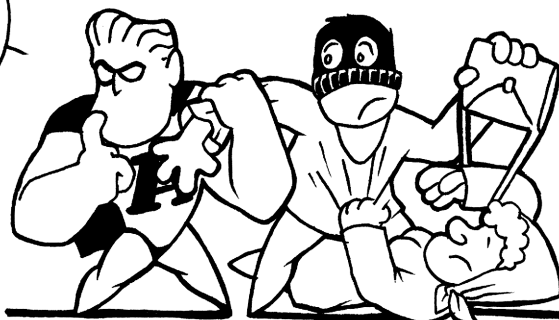
Oj! Stani!

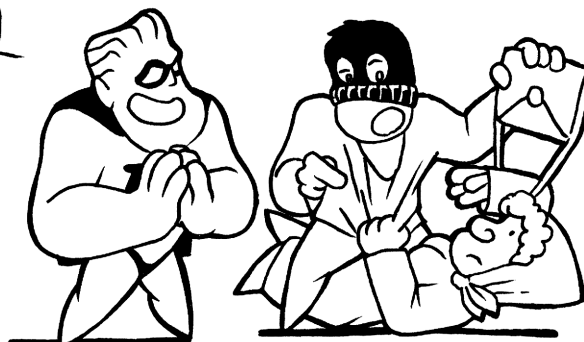
Neću tolerisati takvo
nasilje u mom
gradu! Ovdje sam da
pomognem!

Samo kada bih se sjetio
kome je od njih
trebala moja pomoć...

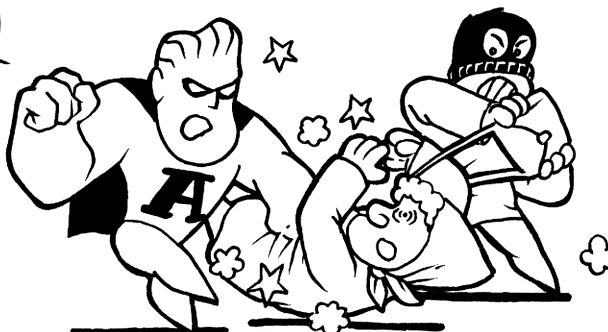
Hoćete biti ljubazni
da me uputite na
osobu u nevolji?

Pokušavam oteti
partikularni
deakcelerator
od ovog negativca
i spasiti svijet.

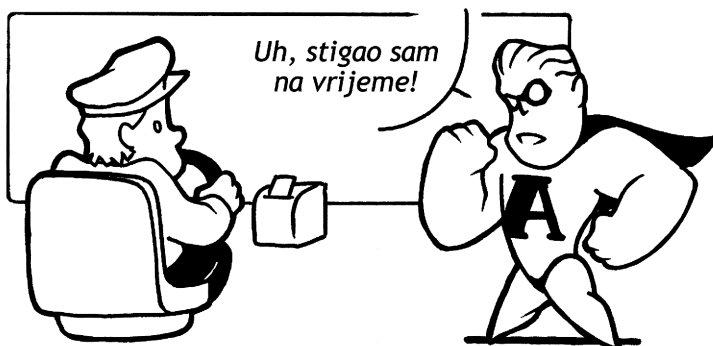
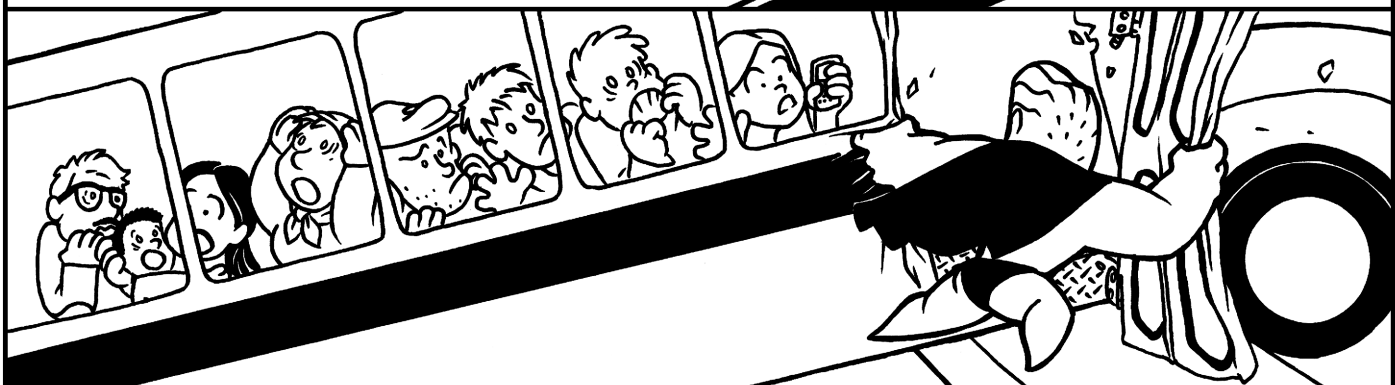
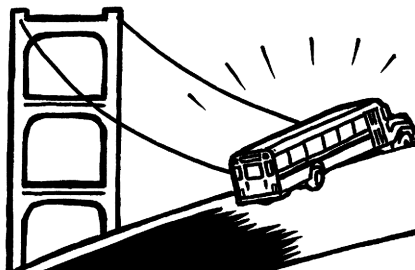
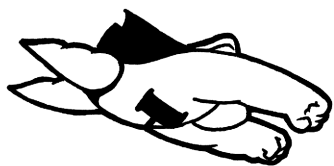
Molim?!

Šta kažeš?
Čitava penzija
ti je u toj torbi?!
A ne, neću pasti
na taj stari fol!

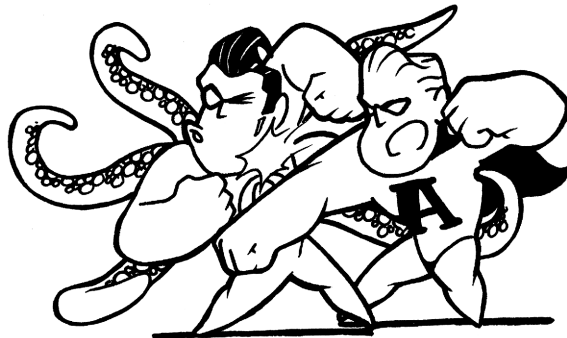
AMNEZIJA

SUPERJUNAK
SA PROBLEMOM
PAMĆENJA

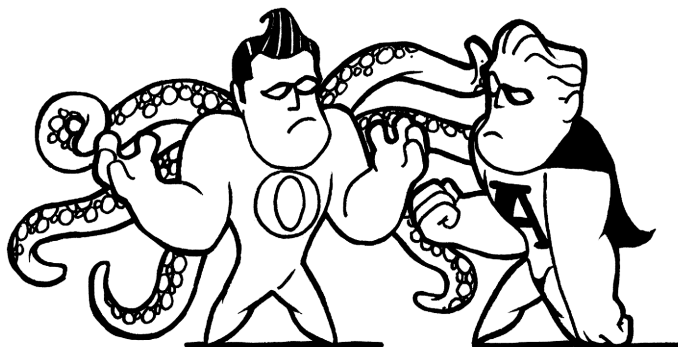
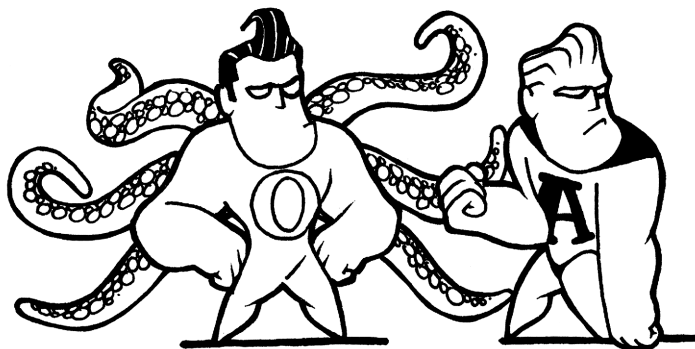
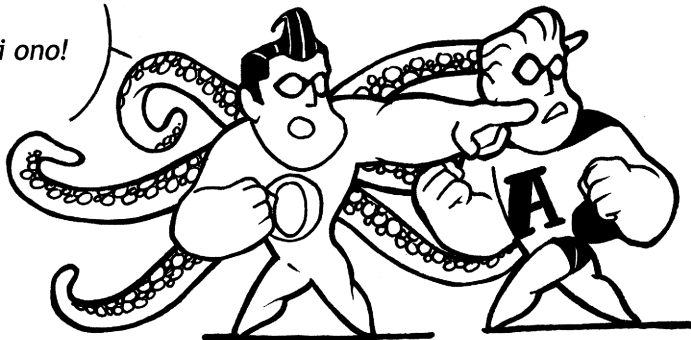

AMNEZIJA

SUPERJUNAK
SA PROBLEMOM
PAMĆENJA

Vidi ono!

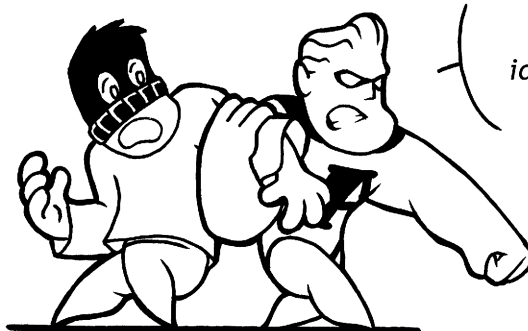

Upali svaki put!
Ometem mu
koncentraciju
i on zaboravi
šta je radio!

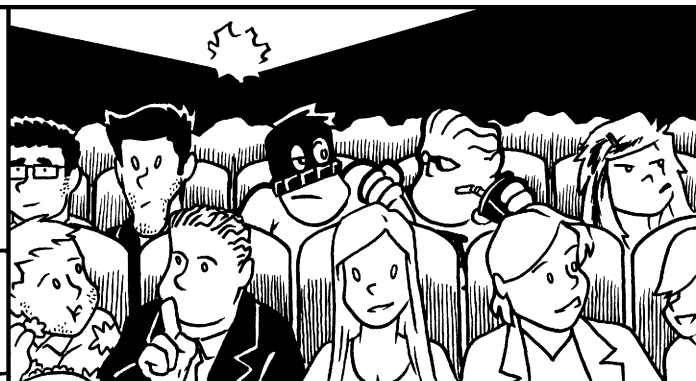
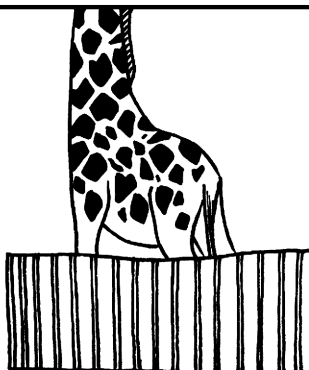
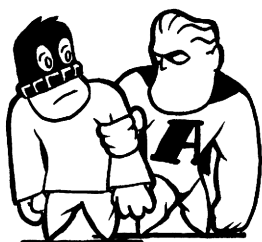

AMNEZIJA

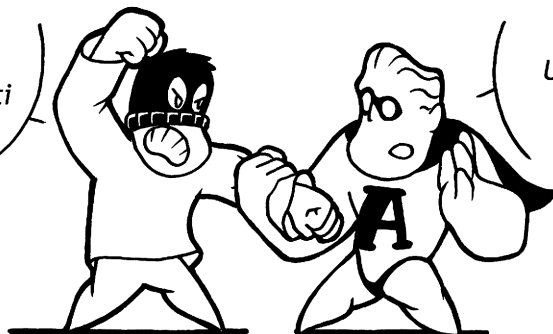
SUPERJUNAK
SA PROBLEMOM
PAMĆENJA

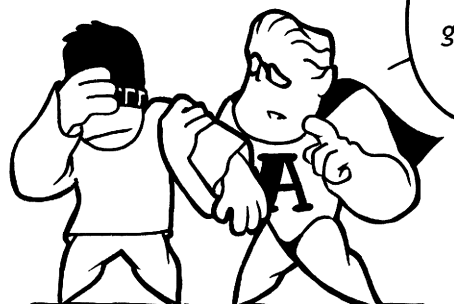
U redu,
idemo sad!

Argh! Hoćeš li se
već jednom sjetiti
da me trebaš odvesti
u zatvor!

Aaa!
U zatvor
idemo!

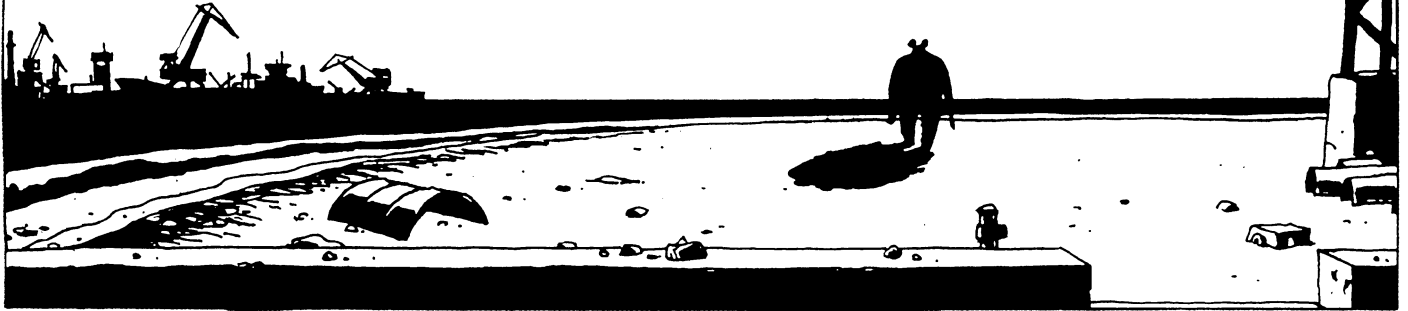

Oprosti,
gdje si ono rekao
da te trebam
odvesti?

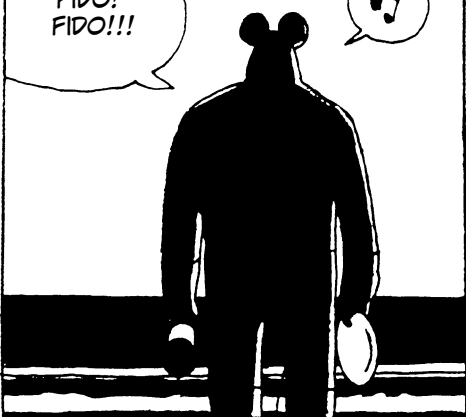
RATMAN

FIDO!!!

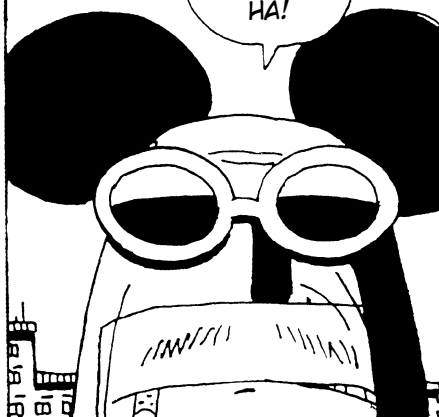
MA GDE
LI JE TA
DŽUKELA...

FIDO!
FIDO!!!

MORE!
HA!

SIPA LI
GACAMA...

...I MLAKO
PIVO.

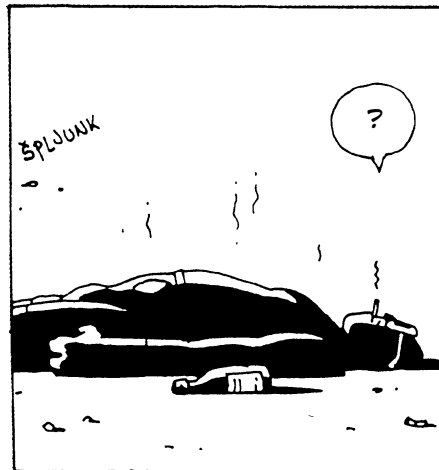
GLU
GLU

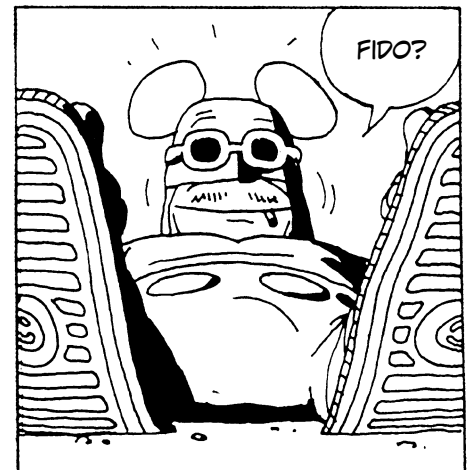
KAKVA
DOSADA...

ŠPLJUNK

FIDO?

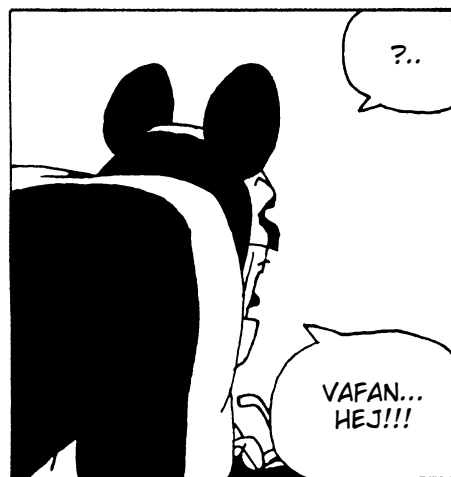
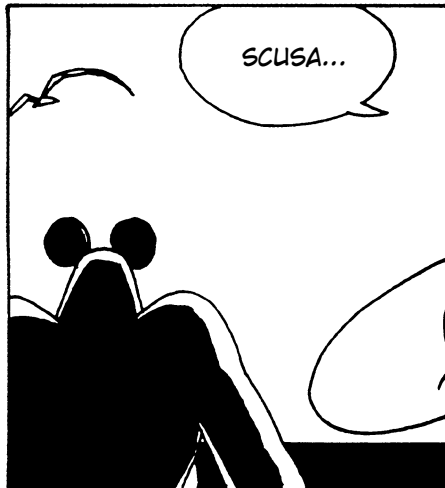
KONAČNO!

DOBRA KUĆA!
NA, HVATAJ!!

KRAJ

RATMAN

KRAJ

Tekst: Marko STOJANOVIĆ
Crtež: Srđan NIKOLIĆ - Peka

PUTOVANJE

ZIL VERN ROĐEN JE 8.
FEBRUARA 1828. U NANTU,
POD IMENOM ZIL GABRIJEL VERN.

BIO JE PRVENAC PARISKOG ADVOKATA PJERA
VERNA I NJEGOVE SUPRUGE SOFIJE ANRIJETE
ALOT DE LA FIJ, KAKO ĆE SE KASNIJE
ISPOSTAVITI, NAJSTARIJE OD PETORO DECE.

VERN I NJEGOV
BRAT POL
PROVODILI
SU SVOJA LETA
NA LOARI,
GDE SU ZA
SVEGA FRANK
DNEVNO VESLALI
PO CEO DAN I
POSMATRALI
BRODOVE NA
RECI. UPRAVO
TU JE ROĐENA
VERNHOVA
LJUBAV PREMA
PUTOVANJIMA...

NE ČINI LI TI SE
DA MOGAO DA SE UKRCAŠ NA
JEDAN OD OVIH I ODMAH
ODPLOVIS ODAVDE...

ČINI MI SE DA
SAMO JA VESLAM, ZILE...
I LI PRAVLI SAM!

KAD SAM IM
REKAO DA BIH VO-
LEO DA ODPUTUJEM,
NISAM MISLIO
NA OVO!

RODITELJI SU BRZO POSLALI
OBA BRATA NA ŠKOLOVANJE U
INTERNAT...

...ALI SE SAMO ZIL UKRCAO NA BROD
KORALI DA BI, KAO MALI OD PALIBE,
OTPLOVIO ZA ORIJENT. NJEGOV SAN JE
KONAČNO POČEO DA SE OSTVARUJE.

DAĆU JA
TEBI INDIJU!
EVO TI JOŠ
I JOŠ!

I TAKO JE MALI ZIL NAUČIO DA JE MAŠTA
NAJBEZBEDNIJE PREVOZNO SREDSTVO...
S KUPO PLACENO SAZNANJE KOJE JE KASNIJE
DELIO SA MILIONIMA ČITALACA ZAISTA JEFTINO,
PO CENI OD SVEGA FRANK I PO, KOLIKO SU
U PRODAJI KOŠTALI ROMANI KOJE JE PISAO.

"Sudžukice"

(Goran Sudžuka, Mentor, 2008.)

Tako je počelo...

Outlaw Nation, Y:The Last Man, Hellblazer - ovih sedam reči plus ime Goran Sudžuka i više su nego dovoljan razlog za nabavku izdanja o kome će biti reč u ovih tri hiljade i kusur karaktera. Šta reći o Goranu Sudžuki, a da već nije poznato? Pa možda vam je promakla novost da je jedan od najkvalitetnijih strip crtača u Hrvata, nakon dva *spin-offa*, konačno dobio posao i na glavnoj seriji *Hellblazera*, najdugovečnijeg serijala u *Vertigovoj* šesnaestogodišnjoj istoriji. Ukoliko nije - pa, ko vam je krvi što ste sa svime upoznati?!

Međutim, nije Sudžuka tek tako sa neba pao i odmah dobio posao kod izdavača najkvalitetnijih stripova u Sjedinjenim Američkim Državama. Od 1989. godine i prvog objavljenog stripa *Nije vrijeme za heroje* u strip magazinu *Patak* br. 12 i prve table *Outlaw Nationa* koja je svetlo dana ugledala januara 2000.

godine kao *preview* u publikaciji *Vertigo Winter's Edge* broj 3, je period od 11 godina koji svakako nije bio prazan. Upravo tu na scenu stupaju *Sudžukice*, posebno:izdanje časopisa *Q strip* koji već dugi niz godina i više nego uspešno promovirše hrvatske strip autore, kao uopšte i sam strip u Hrvatskoj.

Na 64 strane *Sudžukice* nam donose dosta kratkih stripova iz već pomenutog perioda i na taj način omogućavaju uvid u razvoj Gorana kao autora i crtača, počev od poprilično nesigurnog momka sa dosta crnih površina i ne baš toliko ujednačenih linija, što se vidi u stripovim *Jednoga dana...* i *He came from the war, with the party in his head*, pa do vrhunskog majstora, gospodara linije, kadra i facijalnih ekspresija, što je bukvalno do savršenstva dovedeno u *Projdi vilo* i *Dok nitko ne gleda*.

Džukin rad u ovom periodu moguće je podeliti na tri dela, tj. na period pre, za vreme i posle prvog profesionalnog angažmana za nemački strip časopis *Gespenster*, gde je crtao stripove po scenarijima Darka Macana. Predstavnici iz tog doba, u ovom albumu, su *Kolekcionari* i pet epi-

zoda *Batlera Alberta* (*Orion*, *Madame*, *Srce*, *R'n'R forever*, *Vrijeme darivanja*). Iako po defaultu ovi stripovi, ili epizode, kako vam je već draže, potpadaju pod horor žanr i iako je tako i glasila nemačka narudžba, Darko Macan natprirodno koristi u minimalnim količinama, samo u onoj dozi koja je potrebna da bi se pozabavio i obračunao sa ljudskim apsurdima i slabostima kao što su neuzvaćene ljubavi, stah od starenja, potreba za posedovanjem, traume iz detinjstva... Autoru ovog teksta najzanimljivija je svakako priča o kolekcionarima, pošto i sam poseduje određene preduslove da se zarazi ovim virusom, što i nije baš poželjno, jer kako nam Macan i Džuka na samom kraju kažu: *Kolekcionari su tordokorna sorta, ne rastaju se lako od svojih zbirki*. Ne verujete? Ništa lakše za proveru. Dovoljno je samo da pronađete osobu koja boluje od "hrčak sindroma", ukoliko i sami već niste jedan od bolesnika s obzirom da ste kupili, a ne pozajmili na čitanje, ovaj časopis i da je upitate ili da se sami zapitate u čemu je smisao njegovog, tj. vašeg kolekcionarstva kada već sutra na ulici može da vas pregazi automobil? Ha, pogodio sam gde ne treba, zar ne? Ali da se vratimo na stripove. Ovih pet epizoda *Batlera Alberta* nisu dragocene samo zbog in-

teresantnih scenarističkih izvedbi nego i zbog toga što nam omogućavaju da se uverimo u konstantni razvoj crtačkog umeća. Naravno nisu to neki preterani skokovi od epizode do epizode, ali su savim primetni i daju nam za pravo da kažemo da je Džuka bio mnogo bolji crtač nakon epizode *Vrijeme darivanje*, nego nako epizode *Orion*.

U ovoj publikaciji nailazimo i na tri stripa rađena po pesmama hrvatske muzičke zvezde Gibonjija. Stripovi su rađeni u svrhe promocije Gibonjijevog albuma *Ljudi, zivri i beštije*, a pored Gorana stripove za album su radili još Valenino Radman i Dalibor Talajić. *Miss Croatia* i *Projdi vilo* su objavljeni i u *Strip Pressingu*, u brojevima četiri i pet, dok će te da bi pročitali *Ne znam plesati* ipak morati da izdvojite novce za izdanje o kome je reč u ovde reč.

Kako ovaj tekst za cilj ima da vam, pre svega, predstavi i približi, a možda čak i da vas zainteresuje za, ovo izdanje, nećemo ići u dalje seciranje. Nešto morate i sami da otkrijete i zaključite. Dakle šta čekate? Trk do najbližeg dilera stripova!
Aleksandar MIČIĆ

"Vekovnici 2: Pasji životi"

(Marko Stojanović, Vladimir Aleksić, Tihomir Čelanović, Aleksandar Sotirovski, Borivoje Grbić, Radomir Izgarević, Denis Dupanović; System Comics, 2008.)

Unikatni univerzum

Vekovnici Marka Stojanovića su najambiciozniji projekat u srpskom stripu danas. Već prvi album u serijalu pokazao je da su visoka očekivanja više nego opravdana. Scenarista je, u želji da nastavi tradiciju nečega što je istovremeno očigledno srpsko i kvalitetno po svetskim standardima, okupio neka od najvećih crtačkih imena iz regiona i pridružio im talente čija će imena sasvim sigurno tek postati poznata.

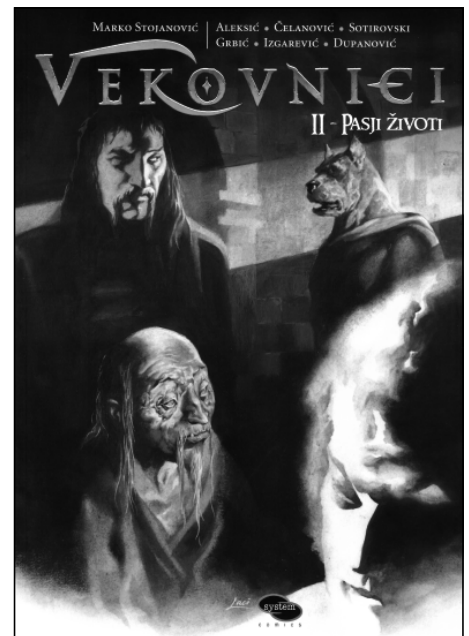
Narativno i vizuelno, „Pasji životi“ nisu ono što bi onaj ko je pročitao „Rekvijem“ mogao očekivati od nastavka. Umesto isprepletane i čvrsto povezane priče koja ima početak, sredinu i kraj, imamo zbirku pasaža koji ujedno objašnjavaju poreklo glavnih likova i utemeljuju osnove onog što bi na Zapadu nazvali „univerzumom Vekovnika“. Umesto homogenog crtačkog dela istog crtača, imamo likovna dela nekoliko autora čiji se stilovi izražavanja poprilično razlikuju.

Imena sedam umetnika koji su potpisani na naslovnici dovoljna su preporuka za ovaj album. Čelanović i Sotirovski briljiraju na svojim stranama, a ostatak ekipe ih prati u stopu - nadajmo se da će sledeće epizode ostati na ovom crtačkom nivou, pošto „Pasji životi“ sadrže neke od najboljih tabli novijeg balkanskog stripa.

Epizode koje objašnjavaju prošlost i otvaraju budućnost standardne su u strip serijalima na Zapadu, ali se objavljuju nakon završenih četrdeset ili šezdeset posto serijala (neposredno pre ili nakon centralnih epizoda). Ovako, odnos onoga koji čita prema vizuelno-narativnom kolažu koji donosi ova epizoda zavisice od toga koliko veruje u budućnost Vekovnika. „Pasji životi“ su očigledno odlični u onome što pokušavaju da budu. Potpuno je jasno da je Stojanović izučio najbolje ovakve epizode najčuvanijih inostranih serijala i da zna šta radi - simbolika izvire iz svakog ugla, likovi se obrazuju u unikatne celine i poravnava se teren za nešto veliko što dolazi već u sledećem albumu.

Da li zbog manjka ovakvih domaćih projekata ili zbog specifičnosti serijala, epizoda ove vrste savršeno je ispunila mesto koje joj zapadni standardi nisu namenili. Zasižno najveći dodatak „univerzumu“ - Monarhija kinekefalnih berzerka prikazana je u dovoljnoj meri da zainteresuje čitaoca, ostavi dovoljno tajnovita da ga natera da željno iščekuje nastavak priče. Ako se albumu nešto mora zameriti, to je činjenica da je, poput prethodnog, odštampan latinicom. Autor ovih redova rado bi doplatio za ćirilčne „Vekovnike“, jer bi tek tada osećaj „svetskog a našeg“ bio apsolutan.

„Pasji životi“ nisu epizoda koja, poput prethodne, može da se gleda samostalno, već predstavljaju vezivno tkivo serijala koji tek treba da usledi - obećanje nečeg velikog i značajnog i čvrst dokaz da oni koji su uključeni u stvaranje nešto takvo mogu da stvore - što više Vekovnici budu odmicali, to će ova epizoda postajati značajnija i vrednija. Njoj ćemo se nakon svakog

sledećeg albuma obraćati za pojašnjenje i u njoj ćemo tražiti dublje značenje. Trenutno, ona predstavlja neosporni dokaz da Stojanovićev serijal u svakom elementu napreduje koracima od sedam milja. Odlične korice, vrhunska štampa, uvod Zorana Stefanovića, dodatna priča u četiri table („Za šaku života“, Stojanović/Dupanović) i galerija ilustracija još nekoliko velikih domaćih crtača školski su primer dodatnog sadržaja koji količinom i kvalitetom odgovara ozbiljnom strip albumu i ozbiljnim tvorcima koji poštuju čitaoca.
Milutin PETROVIĆ

"Ekstra Gedža"

(Dexa Panteljeski, Homer Karabeg, Peđa Slavni; SIIC Niš, 2009.)

Ko je super, najesktra, najfenomenalniji superheroj od svi(h)?

Najveća opasnost kada pišete kritiku za neko duhovito delce, bilo da je u pitanju film, knjiga ili strip, je da pokušate da i sami budete duhoviti, naročito ako autori imaju više, ovaj... duha od vas. A sa druge strane, kako predstaviti nešto što je u svojoj samoj srži geg, štos i parodija, a ne pokušati da makar malo pribižite, dočarate i prepričate čitaocima ovog teksta i potencijalnim čitaocima narečenog delca vrcavi, je l' te, duh koji tu obitava i samo čeka da vas se dočepa da bi vam zadao ozbiljan slučaj smeho-trbobolje.

Elem, „Ekstra Gedža“ je upravo takvo jedno sočinjenje, plod lucidnosti i alkoholom izazvanih katalitičnih reakcija u mozgovima mladih stripadžija iz Niša koji su odlučili da spoje oduševljenje američkim superherojskim stripom (ali još više velikom braćom tih istih stripova: grafičkim novelama), idolopoklonstvo prema pojedinim domaćim kulturnim narodnim pevačima i uopšte harmoničnoj iliti harmonikaškoj muzici i zdravu dozu političko-socijalnog angst-a površno maskiranog u na sve moguće načine devijantnim i degutantnim likovima političara iz grada oko Nišave.

‘Ajmo sad ozbiljno, tandem Dexa Panteljeski & Peđa Slavni se, uz malu pomoć prijatelja Homera Karabega i Andrije Tam Tama, ozbiljno poduhvatio zadatak natrpavanja svih mogućih pop referenci u koliko toliko smislenu priču i iznenađujuće nekarikaturalan crtež. Uz to, vrlo samouvereno grade sopstveni svet sporednih i manje sporednih likova, lokacija i predistorije koji je očigledno zasnovan na malom milionu internih ili niških referenci koje će možda prozviždati iznad glava neupućenih čitaoca da bi se zabile u samo par meta za koje su namenjene ali svejedno deluju autentično.

Povrh svega, u dobroj tradiciji američkih trade-ova tj. sakupljenih svezaka pojedinačnih stripova prvo samostalno izdanje „Ekstra Gedže“ je pored dve duže i jedne srednje priče, uz bonus tablu crossover-a sa drugim legendarnim junakom iz skorije srpske strip istorije (a nije Cat Claw čiji susret sa Gedžom nestrpljivo očekujemo) nafilovano sa ilustracijama, skicama i desetak strana tekstova za upišavanje. Ima tu ali bukvalno svega: od (pseudo) biografija autora i likova, preko intervjua, fiktivnih vesti, senzacionalističkih pisanija i fotomontaža samih autora prenesenih iz respektabilnih publikacija kao što su „Gnojivo express“ – list za oralnu upotrebu stajskog đubriva, „The seljanin“, i „Daily NJIVA“ – list udruženja ljubitelja traktora iz Gornjeg Zaguzenja (inače, rodnih

mesta Milisava Lukića tajnog identiteta Ekstra Gedže). Tu je i mini južnomoravski rečnik, koji može biti upotrebljiv i u stvarnom životu, a ne nedostaju čak ni blurb-ovi na zadnjoj korici!

A šta je sa samim epizodama, razlogom postojanja i nosećim stubovima ove ne tako tanke knjižice? Pa, pođimo redom: „Sajgon, Sajgon“, prva Gedžina avantura je kao i prvi album nekog benda koji obećava, spoj najboljeg i najgoreg što se pruža čitaocu. Crtež Slavnog je neizbrušen i nesiguran, treba još puno da se uči o anatomiji, senčenju i kadriranju, ali na kraju, sve to i nije toliko bitno u jednom elementarnog gegu stripu. Zauzvrat, likovi su prepoznatljivi i dopadljivo crtani, naročito gradonačelnik Voja Šljivica i Milisav a.k.a. Gedža, i uprkos tome što je u pitanju gomila kremlja, stignete čak i da vam bude stalo do problema istih. Priča i atmosfera su karakteristične i piju vodu, to jest pivo i najzad ono što je najvažnije, sama količina štosova po strani je najveća od svih epizoda u kolekciji. Druga po redu, „Fade to Black“ je i najslabija, kako zbog nevešto izvedenog spoja detektivske priče i političkih marifetluka i jedva da uspeva da izmami pokoji smešak od čitaoca. Konačno, „Distarmonika“, po svemu i najambicioznija epizoda ima sve elemente koji bi mogli da čine osnovu budućih Gedžinih avantura: misteriju, parodirane gradske „face“, sukob metalaca i folkera iliti urbanog i ruralnog, dešava se u sada već prepoznatljivom miljeu Naisburga i njegovih znamenitosti kao što je kafana „Kod Bata Đuru“ a tu su i većina aktera iz prethodnih priča, makar i na jedan kadar. Referenci je još više, od naslova u štampi koji prate svako prepucavanje Gedže i ludog metalca koji terorise građane Naisburga, pa do celog finalnog sukoba koji je južnomoravska obrada najupečatljivije scene iz prvog „Sendmena“, kultne grafičke novele britanskog scenariste Nila Gejmena.

Šta će biti dalje sa ovim samozvanim „tatkom na superheroji“? Nadajmo se da u tom čuvenom buretu koju je Sveti Velizar Šljokča poklonio Milisavljevom pretku ima još džibre neophodne za transformaciju u Ekstra Gedžu i da će nas cela ekipa hroničara njegovih avantura još duugo zabavljati. Ili makar do fajronta. **Pavle ZELIĆ**

"Crni Popaj"

(Štef Bartolić, Mentor, 2008.)

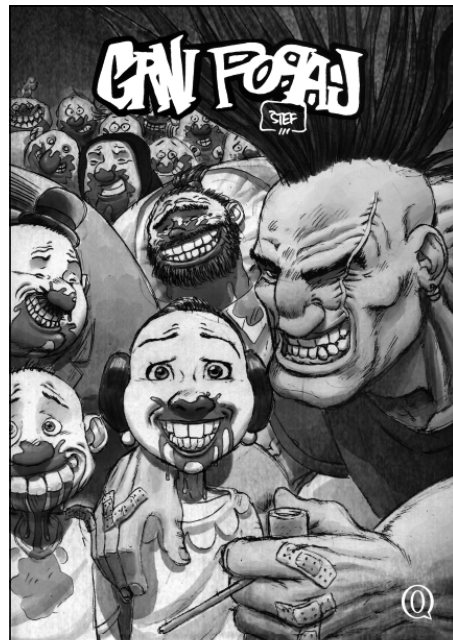
Psovanje, karanje, šoranje...

Priča: Ne znam detalje glede nastanka Crnog Popaja, no, par činjenica nije teško zaokružiti: lik je vizualno preuzet iz klasičnog stripa (animiranog filma) "Mornar Popaj" zbog kojeg su generacije djece zavoljele špinat. Tino Čurin ga je oživio u svojim underground borbama, a Štef, oduševljen postavkom, kroz magazin Stripoholic, preuzeo pod svoja njedra. Psovanje, karanje, šoranje i drogiranje nikad prije nije tako dobro izgledalo. Ekstremnom šok terapijom (iliti "potencirajućom realnošću" - ovisno iz kojeg se kuta gleda) autor nas vodi kroz matematički izrežirani priču koja nas na prvi pogled lako prevari da je riječ o autorskom ego-ispušnom ventilu.

Prva epizoda ovog "triptiha" naziva "Zdravi sex" diže zastor nad poznatim likovima Popaja, Badže i Olive. Karakterne sličnosti sa izvornicima tu nestaju (mada vizualne ostaju, o tome ćemo kasnije...) te prica polako hvata svoj ritam, sve dok vam u jednom trenutku srce ne zalupa brže, a ruke se oznoje od najprljavije, najbrutalnije ali opet, najseksipilnije scene muško-ženskog "odnosa" ikada prikazane u hrvatskom stripu. Sasvim dovoljno za okupaciju vaših čula.

Druga epizoda "Dobra stara droga", izašla u magazinu Q, daje novu dimenziju stripu kroz

flashbackove glavnog junaka, te nam otkriva pozadinu odnosa i veza glavnih likova. "Epicentar" te epizode je redosljedom pao tačno negdje na scenaristički "zlatni rez", i predstavlja nešto najšokantnije u domaćem nam stripu. Autor majstorski, odmah nakon šoka "prividne grozote" bogohulnog sexa na sprovodu, uspijeva suptilno ublažiti dojam istog, te čak pozitivno opravdati i obrazložiti motive "općenja

sa lešom". Definitivno točka vrenja cijelog al-buma.

Najsvežija epizoda (kojoj nisam pronašao naslov) privodi ovaj košmar svome neizbježnom kraju. Gomila brutalnosti, bijede, smeća i najnižih životinjskih poriva, uspijeva biti zaokruženo u emocionalnu, ljudsku priču o prijateljstvu i doživljavanju spomenutog kroz oči najbrutalnijeg, ali opet najčovječnijeg lika ikad nacrtanog u domaćem stripu. Autor nam servira drogu umjesto špinata, a i poruku nikad jaču, nikad jasniju.

Grafika: Majstorska kompozicija i naracija svake table, dizajn likova, ekspresije lica i osjećaji, te dinamika pokreta, samo još više doprinose ionako snažnom dojmu cjeline.

Likovi su isti kao originalni, samo s predimenzioniranim glavnim osobinama (Popajeve ruke, Badžina "gromadna" anatomija i sl). Čak i scenarističko-vizualni detalji - kako je Popaj izgubio oko - naslućuju autorovu predanost i profesionalnost naspram originalnog predloška (izvorni Popaj nema oko, ako slučajno netko ne zna). Uglavnom, crno - bijela jasnoća tuša i poluton suhog kista, mrlje i šrafure - obilježavaju majstorsko umijeće crtanja u istoj mjeri kao i pisanja. Jedan je to od rijetkih spojeva izvrsne vizuale i scenarija.

O autoru: Objektivno; najjače autorsko ime u Rvata danas, a što god da drugo kažem bilo bi presubjektivno ... Stoga imam samo jednu, i to vrlo osobnu poruku; "Idi ti u kurac, Štef (smeh)!" **Franjo PETRUŠA**

SREBRNI MECI U MOM REVOLVERU

MILAN UVRTAČEV
2007.

Dragi Karl,
želim da te sa zahvalnošću obavestim da sam primio srebrne talire koje si mi poslao. Svrha koju sam namenio tom srebru, a kojoj će ono, uz božju pomoć, još večeras poslužiti, pravedna je i plemenita. Već sam ti pisao o ovoj demanskoj jazbini u kojoj sam odseo i o nakaznim stvorenjima od kojih za sve ovo vreme nisam proveo nijednu mirnu noć, baš kao što

TOK
TOK

KO JE?

GOSPODINE KROFSKI,
GERTI JE OVDE. PUSTITE ME
DA POČISTIM SOBU. VEĆ TRI DANA
NE OTVARATE VRATA. MOJA GAZDARICA
VAS UPOZORAVA DA TAKVO PONAŠANJE
NIJE U SKLADU SA DOBRIM OBIČAJIMA
NA KOJE SMO OVDE NAVIKLI.

PORUČITE GOSPODI HRIZAK DA JE
OVDE SVE U REDU I NIJE POTREBNO
NIKAKVO SPREMANJE. ZAR SU TO
DOBRI OBIČAJI DA SVOJE
STANARE UZNEMIRAVATE
U OVO DOBA?

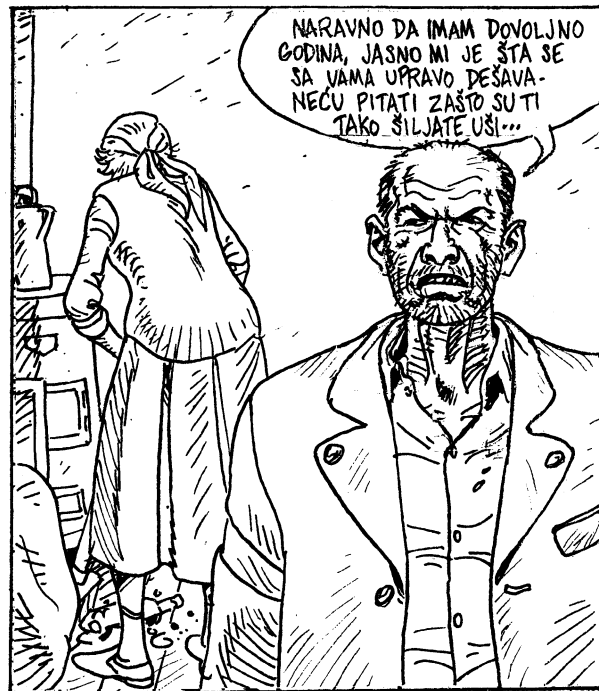
CEO DAN SE
PENJEM OVIM STEPENICAMA
I KUĆAM VAM NA VRATA DA BISTE
ME PUSTILI DA OBAVIM SVOJ POSAO.
SADA JE DOSTA, OTVORITE ODMAH,
ILI ĆEMO PREDUZETI DRUGE MERE!

ŠTA
ŽELITE?

SKLONITE SE,
KROFSKI, NEMAM CELU
NOĆ NA RASPOLAGANJU.

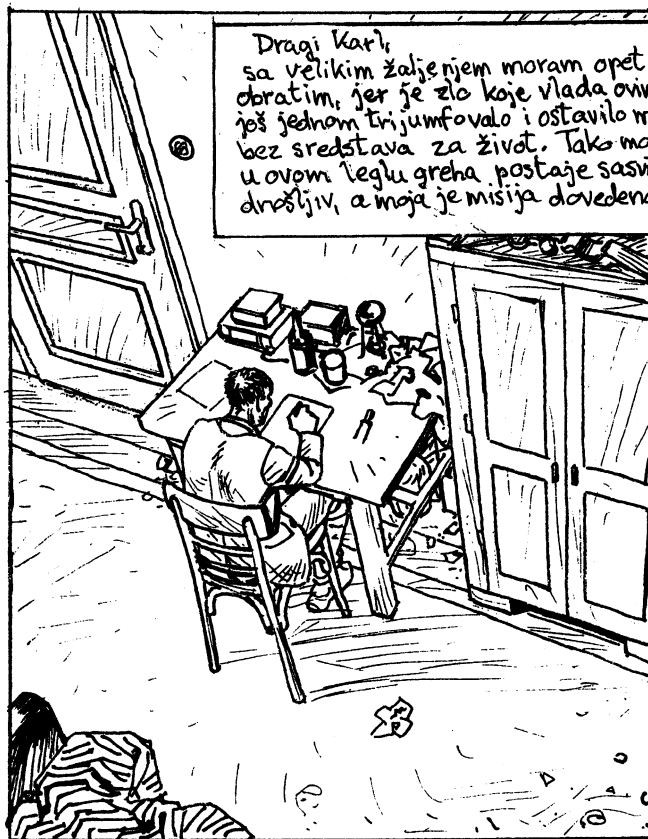
DOBRO, OBAVITE
ŠTA IMATE I ODLAZITE.
I NIŠTA NE DIRAJTE
SA MOG STOLA.

POGLEDAJTE
SAMO OVAJ NERED...
U KAKVOM VI TO
SVINJCU ŽIVITE,
KROFSKI.

teška vremena

Franjo ANŽLOVAR

U potrazi za kontrastom

Piter Snejbjerg je jedan od veoma retkih Evropljana (britanska ostrva na stranu) koji ne samo da se s uspehom oprobao u komercijalnom američkom stripu već je u njemu ostavio značajan trag, uspevši da stekne sjajnu reputaciju kako među kritikom i publikom, tako i među kolegama i izdavačima... Ali i da u svojim poslednjim radovima nadmaši svog svetski poznatog uzora, Ričarda Korbena, što ga svako čini jako interesantnim sagovornikom.

PRESSING: Kada si i kako počeo da se baviš crtanjem stripova?

Piter SNEJBBERG: Broj godina... Pet, rekao bih. Moja majka je morala da popunjava balone sa tekstom, tako da to mora da je bilo pre nego što sam naučio da pišem.

PRESSING: U mladosti si pohađao Kolding školu Umetnosti i veština. Koliko misliš da si tamo naučio? Smatraš li da je ova vrsta umetničkog školovanja potrebna umetniku?

SNEJBBERG: Naravno da sam uspeo da nešto naučim. No smatram da je najvažnija stvar u vezi pohađanja umetničke škole dobijanje četiri pune godine tokom kojih je sasvim normalno jednostavno crtati i družiti se sa ljudima zainteresovanim za umetnost.

PRESSING: Da li si imao uzore kada si počinjao? Kako se osećaš sada kada si ti mnogima uzor?

SNEJBBERG: Pomalo se osećam nelagodno zbog toga... Nemoj slučajno na pamet da vam je palo da na mene svaljujete odgovornost zbog onoga čime se sada bavite, propalice nijedne! Zaposlite se radije u nekoj banci i privređujte! Budite korisni članovi društva! Moji heroji... Herge, Eisner, Corben, svi američki andergraund umetnici. Obožavao sam te stvari.

PRESSING: Je li bilo teško odlučiti se na "skok preko Atlantika" 1992. godine, i zašto si to uopšte učinio? Možeš li napraviti uporednu analizu situacije u danskom stripu, koji si tad napustio, i novopronađenom, američkom stripu?

SNEJBBERG: Pa, rekao bih da je to bilo mnogo lakše učiniti 92. nego sad. U tim danima je iluzorno bilo živeti od danskih stripova, rađenih uglavnom u stilu evropskih albuma, dok su na drugoj strani Amerikanci plaćali kešom.

PRESSING: Kada se sada osvrneš na početak svoje karijere i svoje tadašnje razloge za baoljenje stripom, jesu li se imalo promenili? Zbog čega se baviš stripovima a ne nekim drugim vidom grafičkog izražavanja?

SNEJBBERG: Dopada mi se pripovedanje. Povremeno se bavim i ilustracijama, ali najpre i pre svega - Ja sam strip crtač.

PRESSING: Šta ti se dopada u radu na stripovima, a šta ti smeta? Kako uspevaš da se izboriš sa stalnim rokovima i konstantnim životom pod pritiscima?

SNEJBBERG: Kao što rekoh - volim pripovedanje. A i uživam u prilici da radim sa svim tim fantastičnim scenaristima. Tačno je da rokovi uremu da budu gadni, ali ili naučiš da živiš sa tim, ili pronadeš drugačiji način zarađivanja za život.

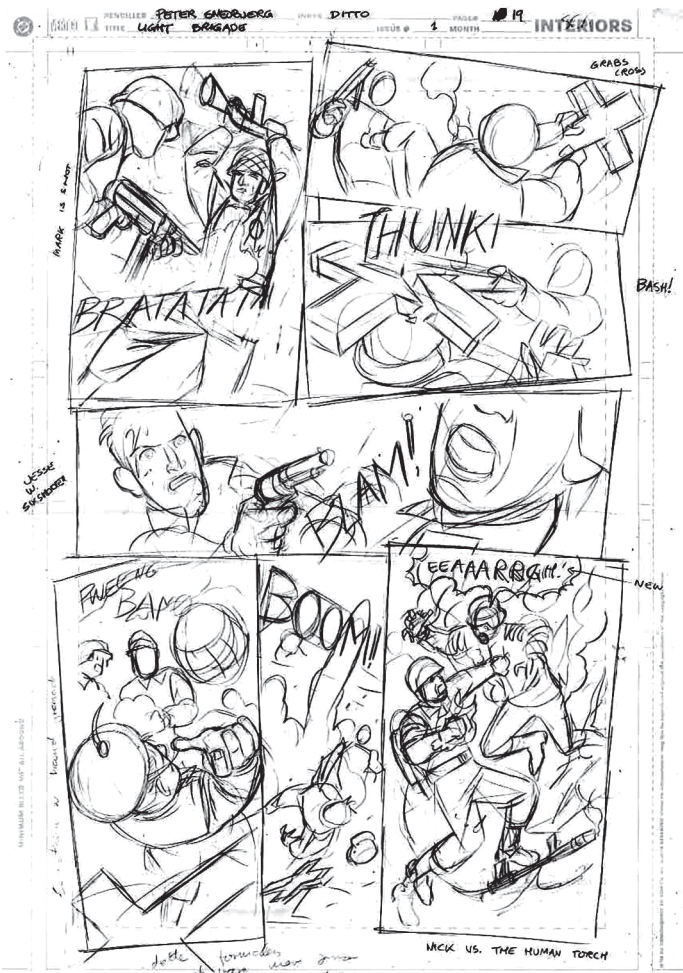
PRESSING: Kako izgleda tvoj prosečni radni dan?

SNEJBBERG: Ustanem... Odem do studija... Popijem kafu, i počinjem od gornjeg levog ugla table. Crtam dok ne stignem do donjeg desnog ugla. Započnem novu stranu. S vremena na vreme odem kući ili se uspavam, u zavisnosti od toga šta se prvo desi...

PRESSING: Stripovi su medijum u kome se uglavnom puno saraduje, a ti si

dosta saradivao sa drugima u svojoj karijeri, kako sa scenaristima, tako i sa koloristima. Na koji način posmatraš ovakve kolaboracije? Da li ti padaju teško, ili lako prepuštaš totalnu kontrolu nad konačnim ishodom svog rada?

SNEJBJERG: Ponovo - morate se prilagoditi, jer je jednostavno takvo stanje stvari. Pokušam da se moja čuje kada se biraju koloristi, ali ne pokušavam da utičem na njih. U suprotnom bih izludeo (a nesumnjivo bih izludeo i njih). Morate jednostavno pustiti da se stvari odvijaju svojim tokom i imati poverenja. Verovatno i oni na mene gledaju na sličan način.

PRESSING: Na koji način prilaziš svom poslu, nakon toliko godina rada na stripovima? Da li je postao rutina, ili još uvek uspevaš da pronađeš probleme u svojim crtežima na čijem rešavanju možeš da radiš i stvari učiniš interesantnijim?

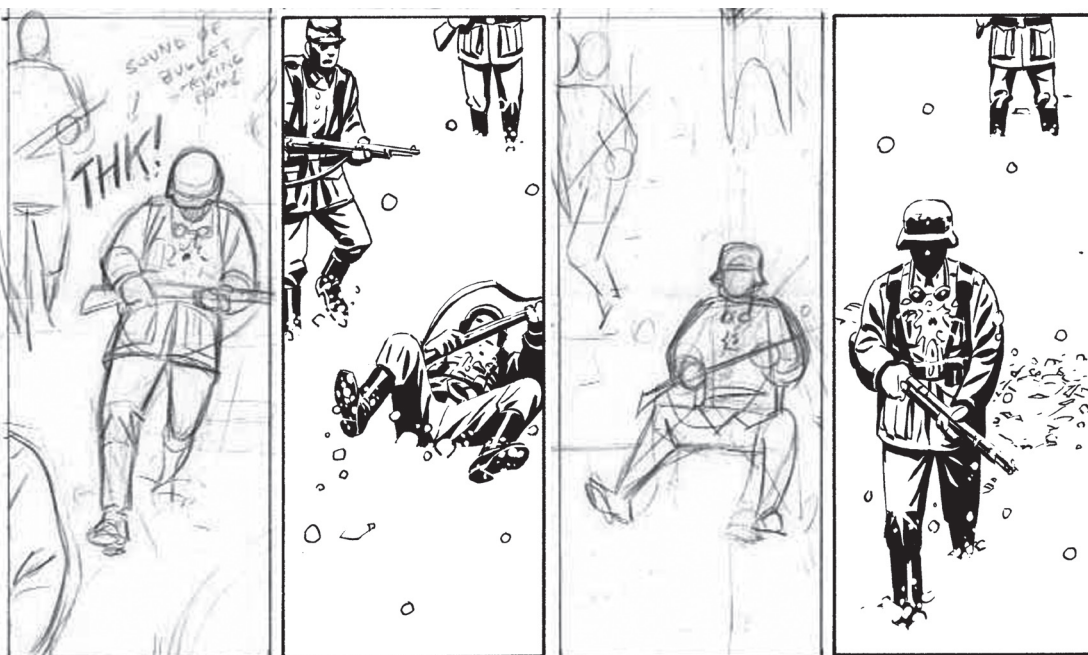
SNEJBJERG: Kako vreme prolazi, primetio sa da rad stvarno postaje

lakši. Ali i dalje, tu i tamo, može biti frustrirajuć... Problema će uvek biti!
PRESSING: Takođe si puno radio i na ilustrovanju knjiga. Koje su sličnosti i razlike u crtanju ilustracija i radu na stripovima? Šta ti je zanimljivije, a šta lakše?

SNEJBJERG: U stvari, nisam baš toliko radio na ilustracijama - dotična oblast još uvek je nova za mene. Osećam se pomalo nelagodno kada radim jednu jedinu sliku - na primer, uvek sam strepio kada treba uraditi naslovnicu - no možda ću se nekad i navići.

PRESSING: Možeš li nam možda opisati svoj rad na jednoj tabli, i uputiti čitaoce u čitav proces?

SNEJBJERG: Obično krenem sa vrlo grubim mini skicama, ponekad i na ivicama scenarija. Onda se bacam na traženje referentnog materijala, ukoliko je potrebno, i žvrljam po svesci ne bih li rešio teže kompozicije.

Nakon toga radim olovkom, i na kraju tušem. Često rad podelim na dva dela, tako da nikada ne moram da olovkom ili tušem radim više od deset stranica odjednom.

PRESSING: Nakon mnogo godina rada sa gomilom sjajnih crtača, napisao si sopstveni scenario za Marlene. Je li bilo teško pisati za sebe samoga?

SNEJBJERG: I te kako! Ali sa tim se ništa ne da uporediti. Kada funkcioniše, osećate se sjajno. Kada ne... Jednostavno poželite da se ubijete.

PRESSING: Tvoj rad, čak i ukoliko se radilo o superherojskom i kriminalističkom žanru, je uvek imao tendenciju da bude "mračan". Štaviše, kao da se na-

jlagodnije osećaš pri radu na horor projektima. Zašto?

SNEJBJERG: Ja sam vam tako fin, liberalni momak iz srednje klase. Rekao bih da mi je potreban kontrast...

PRESSING: Možeš li na brzinu predstaviti dansku strip scenu našim čitaocima? Ovdje prevashodno mislim na danske strip izdavače, strip časopise, strip festivale, poznate umetnike koji rade kod kuće ali i u inostranstvu...

SNEJBJERG: Pa, trenutno, komercijalna danska strip scena nije velika. No u umetničkom smislu, u poslednje vreme se izdešavalo puno zanimljivih stvari, a nadam se da će se tako i nastaviti.

PRESSING: Rekao si da su 1992. danski stripovi uglavnom bili predstavljeni albumima u evropskom stilu. Je li se išta od tada promenilo?

SNEJBJERG: Da, kao što sam spomenuo, tržište komercijalnih albuma je u mnogo manjoj meri zastupljeno. Danas se ističu manji, nezavisni umetnici i izdavači.

PRESSING: Kako si odlučio da se stripovima baviš kao profesijom kojom zarađuješ za život? Je li to bila hrabra odluka u vreme kada si je načinio i da li si ikada zažalio zbog nje?

SNEJBJERG: Ne mislim da sam ikada načinio svesnu odluku... To se jednostavno desilo. Da li ikad zažalim? Možda samo dvaput mesečno. Na drugoj strani, smesta zažalim zbog bilo koje odluke koju donesem, i volim da kukam zbog toga. Takva mi je priroda. Verovatno bih žalio i zbog bilo kog drugog izbora profesije, dokle god on bude podrazumevao da mora da se radi.

PRESSING: Radiš u studiju, pretpostavljam uz druge ljude. Na koji način to funkcioniše – hoću reći, da li su ti potrebni mir i tišina dok crtaš, ili možeš bez problema da radiš i uz gungulu oko tebe?

SNEJBJERG: Bojim se da, ako neko pravi buku, onda sam to - ja. Moji drugari iz studija su ti koji moraju da trpe česte ispade besa i gundanja.

PRESSING: Čini se da si uglavnom radio za dansko i američko tržište. Zar te glavno evropsko tržište - francusko, ne interesuje? Zašto ne radiš i za francuske izdavače?

SNEJBJERG: Moj francuski je čisto đubre. Ma ne, nema razloga, u stvari,

osim valjda što sam se najpre povezo sa američkim izdavačima. Ne bih znao reći ni da li bi Francuzi bili zainteresovani.

PRESSING: Radio si sa nekim stvarno velikim scenaristima, kao što su Garth Ennis, Peter Tomasi, Terry Laban, Michael Uslan, Geoff Jones... Je li njihov pristup scenariju drugačiji, i na koji način?

SNEJBJERG: Svi oni su veliki profesionalci. Svako od njih neguje određeni stil, naravno, ali proces rada sa svima uglavnom ostaje isti.

PRESSING: Više puta si saradio i sa Garthom Ennisom. Šta je ono zbog čega bi poželeo da ponovo radiš sa njim?

SNEJBJERG: Pa, čovek je dobar, zar ne?

PRESSING: Šta je za tebe važno u scenariju, šta je to u njemu što te inspiriše da priči podariš vizuelni aspekt?

SNEJBJERG: Na to pitanje je teško odgovoriti u globalu. Pretpostavljam da tragam za snažnim vizuelnim elementima u priči.

PRESSING: Light Brigade je verovatno tvoj najpoznatiji rad... Zbog čega misliš da je tako?

SNEJBJERG: Zaista? To je sjajno. Verovatno zbog toga što je dobar...

PRESSING: Čitao sam da je Marlene imao izvesnih problema sa američkim distributerima u vezi eksplicitnog seksualnog sadržaja. Da li te to iznenađuje? Kako na to reaguješ?

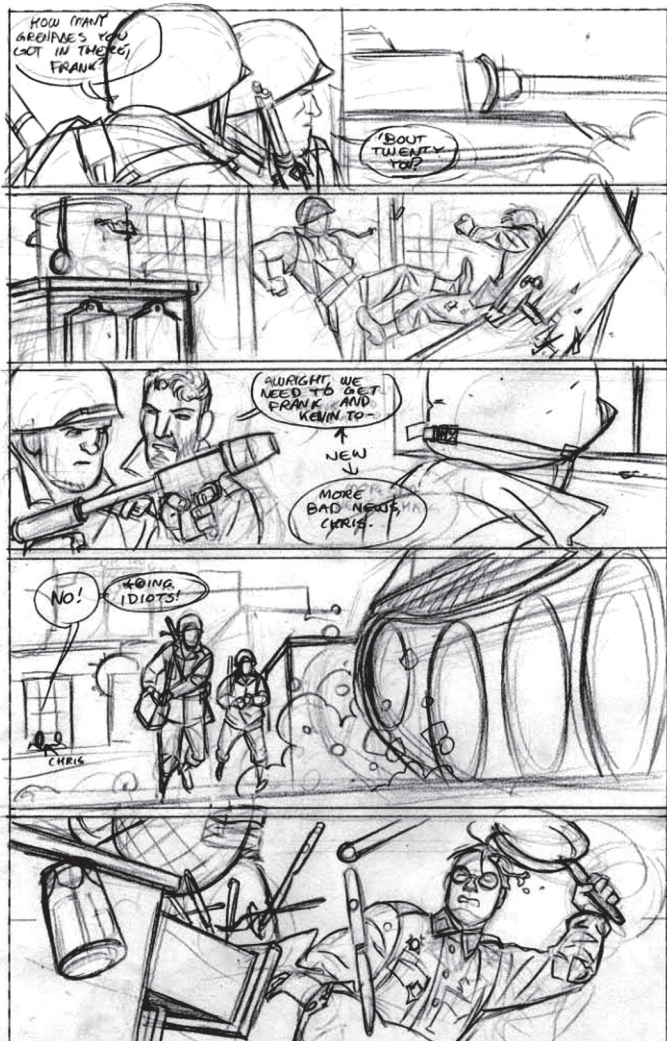
SNEJBJERG: Ne, u stvari me i ne iznenađuje previše, mada nisam mnogo o tome razmišljao. Rekao bih da, ako već izdavač nije imao primedbi, onda je bilo dobro. Na drugoj strani, rad jeste prilično grafički snažan, pa mi je jasno zašto su neki distributeri reagovali ljutnjom jer nisu upozoreni na vreme. Uostalom, u Sjedinjenim Državama postoje zakoni na osnovu kojih će vas strpati u zatvor i uništiti biznis jer prikazujete takvu vrstu stvari, samo zato što je lokalnom šerifu tako čefnulo.

PRESSING: Nakon što si u poslu sa stripovima gotovo 20 godina (možda čak i više?), kakav bi savet dao pridošlicama u svetu crtanja stripova?

SNEJBJERG: Deco! Držite se rokova!

Razgovarao: Marko STOJANOVIĆ

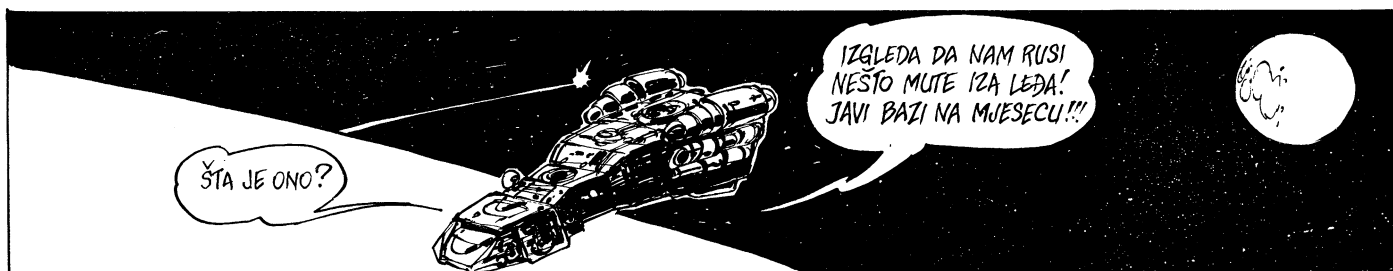
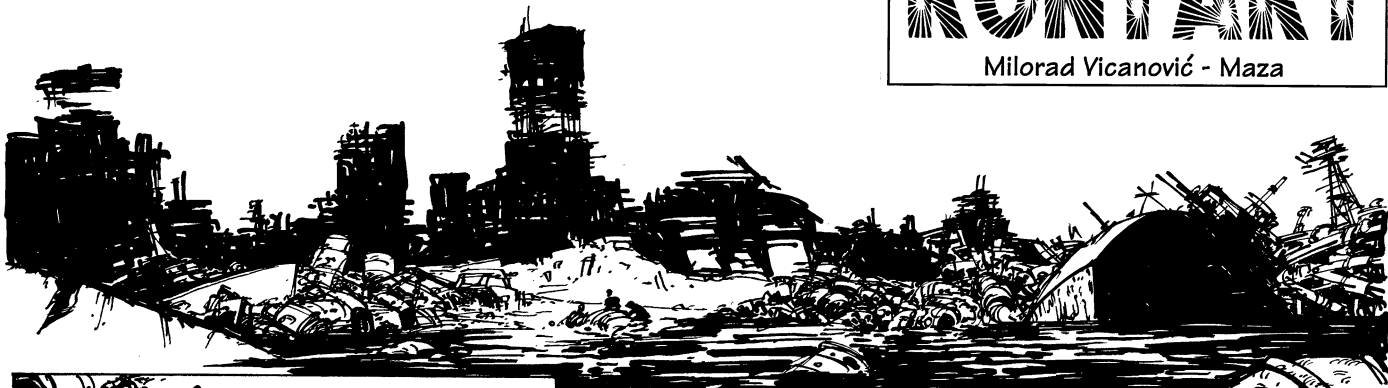
Preveo: Miša MITRANOVIĆ

prvi KONTAKT

Milorad Vicanović - Maza

GOSPODO, KAO ŠTO VEĆ VJEROVATNO ZNATE, NAŠA SLAVNA OSMATRAČKA SLUŽBA JE OTKRILA LETJELICE NEPOZNATOG PORIJEKLA.

UHVATILI SMO I KOMUNIKACIONI SIGNAL UPUĆEN PREMA IZVIĐAČKOM BRODU KOJI JE UZLETIO SA POVRŠINE ZEMLJE, ŠTO NAVODI NA JEDINI MOGUĆI ZAKLJUČAK...

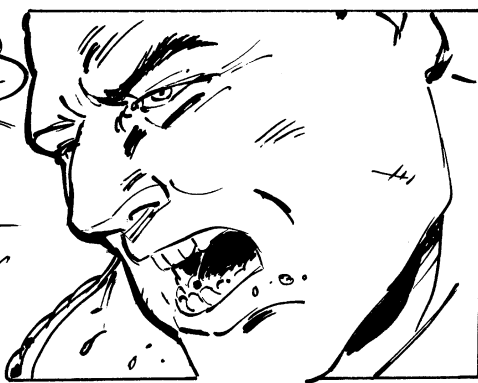
... NA NAŠU NAPAČENU POSTOJBINU ELJENI SPREMaju INVAZIJU, A NAŠA BAZA JEDINA STIJE NI NA PUTU TIM ČUDOVISTIMA!!!

ŠTOGA DONOSIM VJEROVATNO NAJSUDBONOSNIJU ODLUKU U LJUDSKOJ ISTORIJI...

... I UČINIĆU ONO ŠTO TI ZELENi GADovi I NE SANJAJU...

NAPAŠĆU PRVI!!!

DO SADA SU SIGURNO UTVRDILI NAŠ POLOŽAJ.

SUDEĆI PREMA SNIMCIMA POVRŠINE MATIČNE PLANETE, STIGLI SMO U ZADNJI ČAS DA IM POMOGNEMO SPASITI PLANETU OD POTPUNOG ZAĞAĐENJA.

NIJE MI SAMO JASNO KAKO MISLE DA OVIM NAŠIM ČUDIMA PRIPEMO KO ZNA KAKO NAORUŽANU FLOTU?

ČUO SI ŠTA JE ŠEF REKAO. BORIMO SE ZA SVETU ZEMALJSKU STVAR. MI SMO POSLEDNJI BASTION PRED RUŠILAČKOM HORDOM.

JEL' TO ONDA ZNAČI DA ĆE MO POSLIVE TOGA DOBITI SVI PO ASTEROID DA OTVORIMO RUDNIKE I ZASLUŽENO SE IZBOGATIMO.

... A AKO ZEMLJA I PADNE, NAŠE VOĐE ĆE NAS S MARSA POVESTI DO POBJEDE I POTOM NAĆI NAĆIN DA MAJČICU ZEMLJU OSLOBODE ZAĞAĐENJA...

USKORO STIŽEMO U VIZUELNI DOMET.

PRIĆEMO STO BLIŽE, JEDINO TAKO IMAMO NEKE ŠANSE PROTIV CIJELE FLOTE.

DA MI JE SAMO ZNATI KO IH JE POSLAO BAS OVAMO?

JA MISLIM DA JE ZA SVE KRIV NEKI TURBO-ROK-FOLK-DENS IZ PROŠLOSTI.

MOU BATO, BIĆEMO PRVI KODI SU PUCALI NA VANZEMALJCE.

PRILAZI NAM GRUPA MANJIH LETJELICA. MOGUĆE JE DA SU PRETHODNICA ZVANIČNE DELEGACIJE.

OSVJETLJENJE NA MAKSIMUM.

O, BOGO, ONO MORA DA IM SVIJETLE ŠTITOVİ.

SAMOVNERENA KOPIJAD, NEMAJU LOVAČKU ZAS- TITU!?!

TO BOLJE ZA NAS. UKLJUČUJ ORUŽJE.

ŠALJITE POZDRAVNU PORUKU. KONAČNO ĆE MO USPOSTAVITI KONTAKT SA JEDINOM INTELIGENTNOM VRSTOM U OVOM DIJELU UNIVERZUMA...

SVAKA GRUPA PO JEDAN BROP. ISPALJUJ!!!

JIIHAJ!!!

„KO QINENI GOLUBOVI...“

NE SMIJEMO IM PATI VREMENA DA SE SNAĐU.

OVO NIJE MOGUĆE, SVE SU KRIVO SHVATILI!?!

OVI PROJEKTILI SA OSIROMASENIM UKRANIJUMOM SU STRAVA. ŠTETA ŠTO SU ZABRANJENI.

POKRAJČIMO IH TOPOVIMA!

JEDAN POBJEŽE!!!

NEKA, SVAKAKO GA NE MOŽEMO STIĆI.

AL' PICI

UHVAĆIO SAM NEKU ČUDNU PORUKU SA JEDNOG OD TUDINSKIH BRODOVA. POSLAĆU JE NA DEŠIFROVANJE.

NEGINE MI NOMINACIJA ZA VRHOVNOG ZAPOVEDNIKA...

GOSPODINE DEŠIFROVALI SMO PORUKU.

MOGU DA ZAMISLIM. ZELEBAČI SU VJEROVATNO HTJELI BEZUSLOVNU PREDAJU, PA DA NAS LAKNO ZAMEŽE...

NEGO ŠTA KRELE?! NASJEDAŠ NEPRIJATELJSKOJ PROPAGANDI, NA GOLI ASTEROID ČEŠ TI MENI!...

PA NE BAŠ. OVO I NIJE NJIHOVA PORUKA...

NISAM JA TO REKO, IMA JEDAN HAKER U DEŠIFRANFSKOM KOJI TVRDI DA JE TO ZVUČNI ZAPIS SA SONDE "VOJADŽER" KOJA JE...

ZNAM JA...

... ŠTA JE VOJADŽER! GLEDO SAM I JA SVE EPIZODE, BAGRO BUBULJIČAVA.

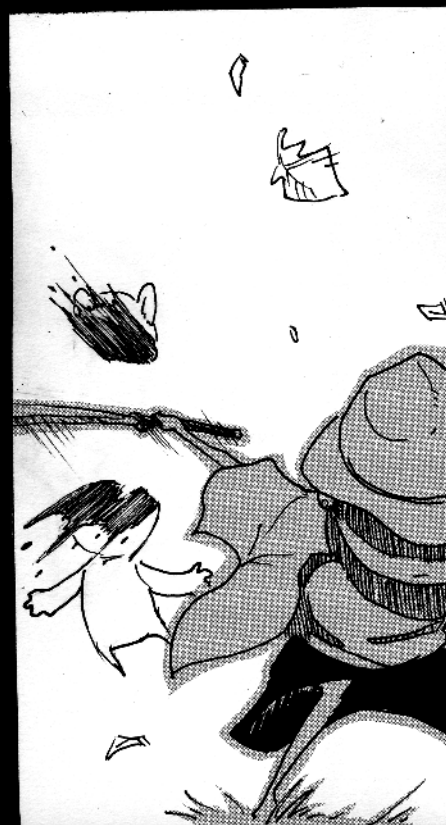
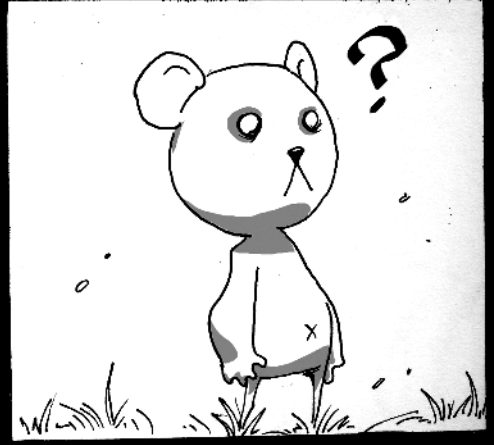
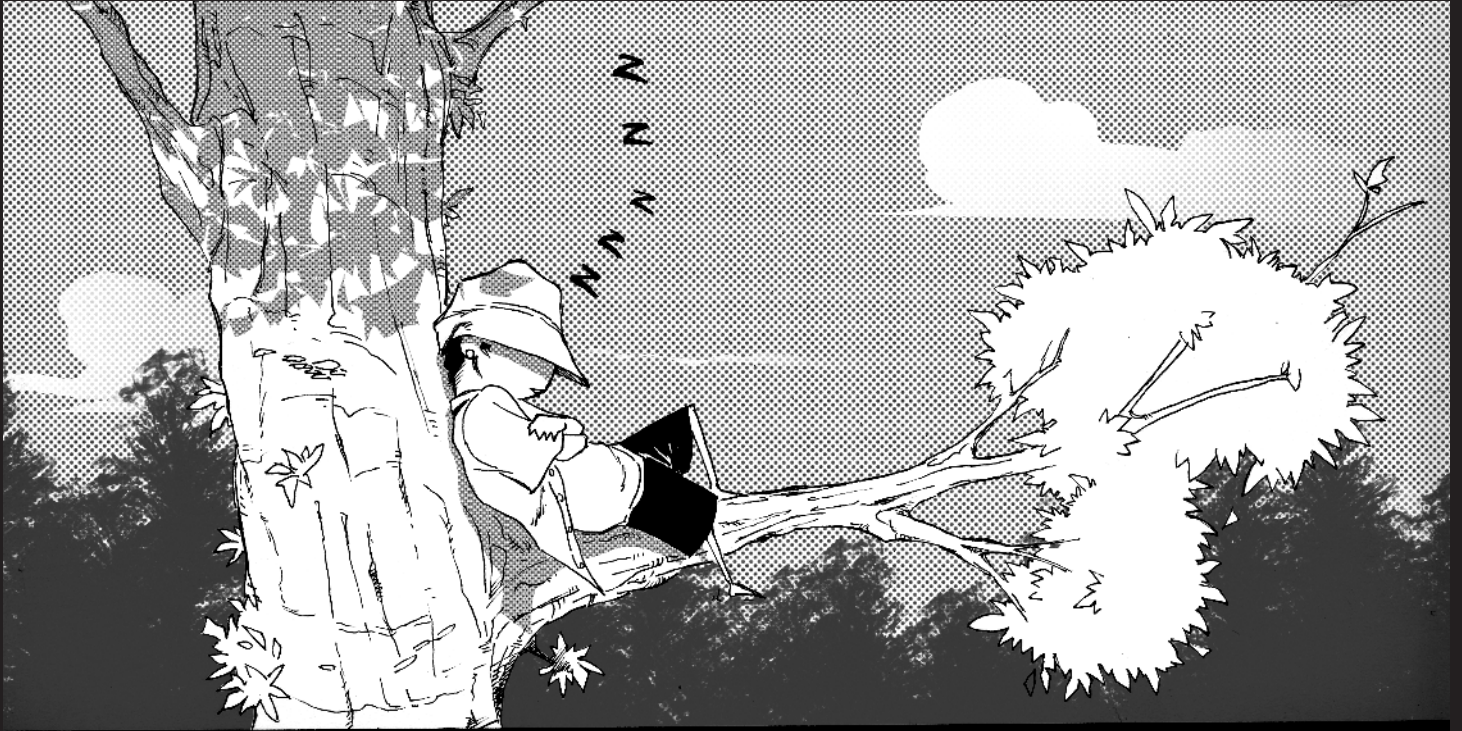
ALI TA PORUKA JE MIROLJUBIVA. ZOVE NA USPOSTAVU KONTAKTA SA NAŠOM SVEMIRSKOM BRACOM...

PO MATERINI! ZIVI MI MARS, DA...

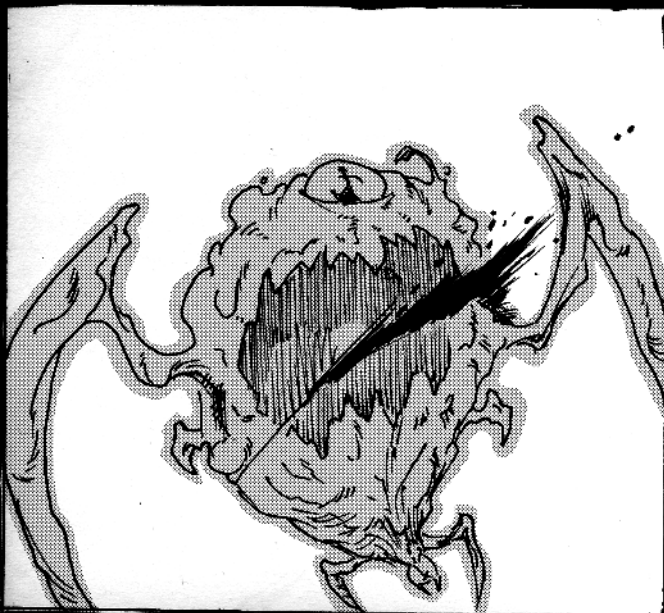
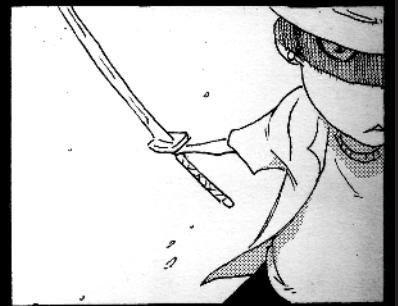
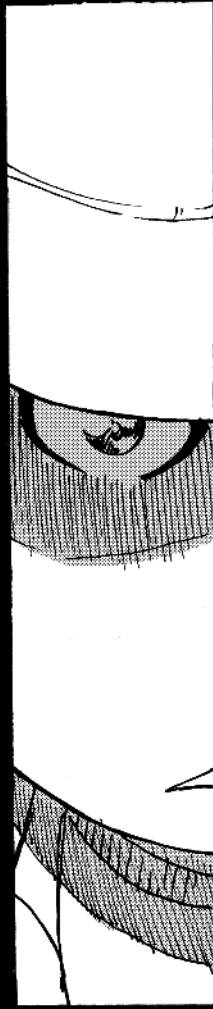
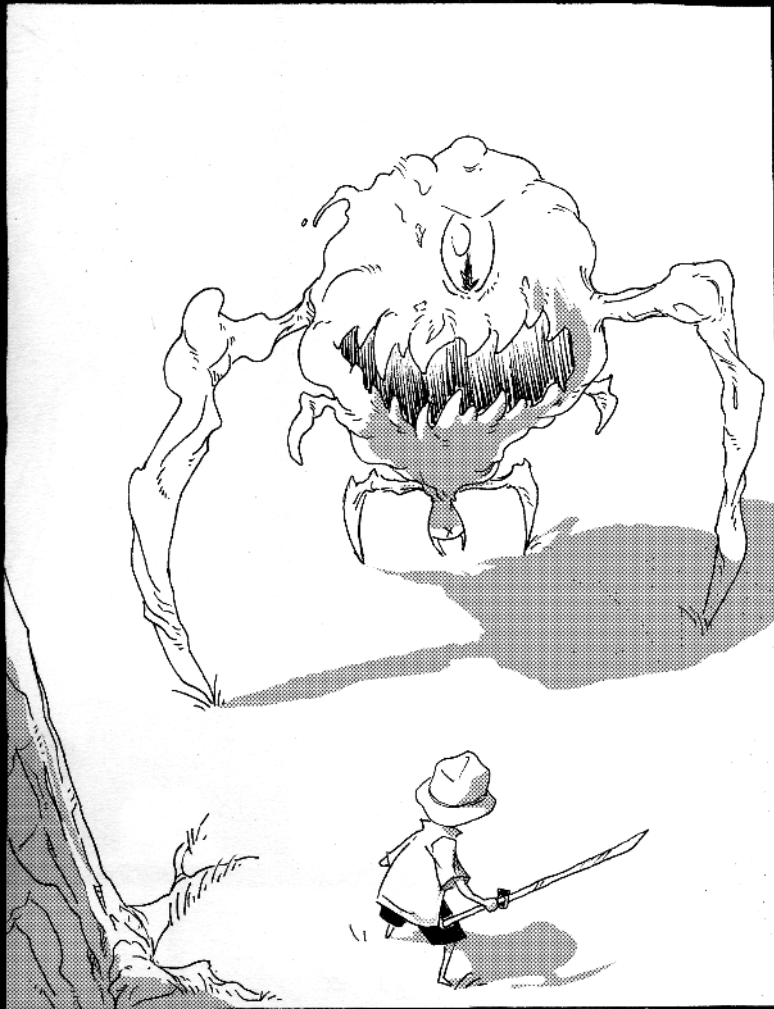
... IM JA OPIŠEM KAKO SAM OŠTVARIO PRVI KONTAKT S POSEBNIM NAGLASKOM NA SJAJNU TAKTIČKU IZVEDBU I USRJEŠNO ODPVRACANJE...

... I TO SVE BEZ ATOMSKE.

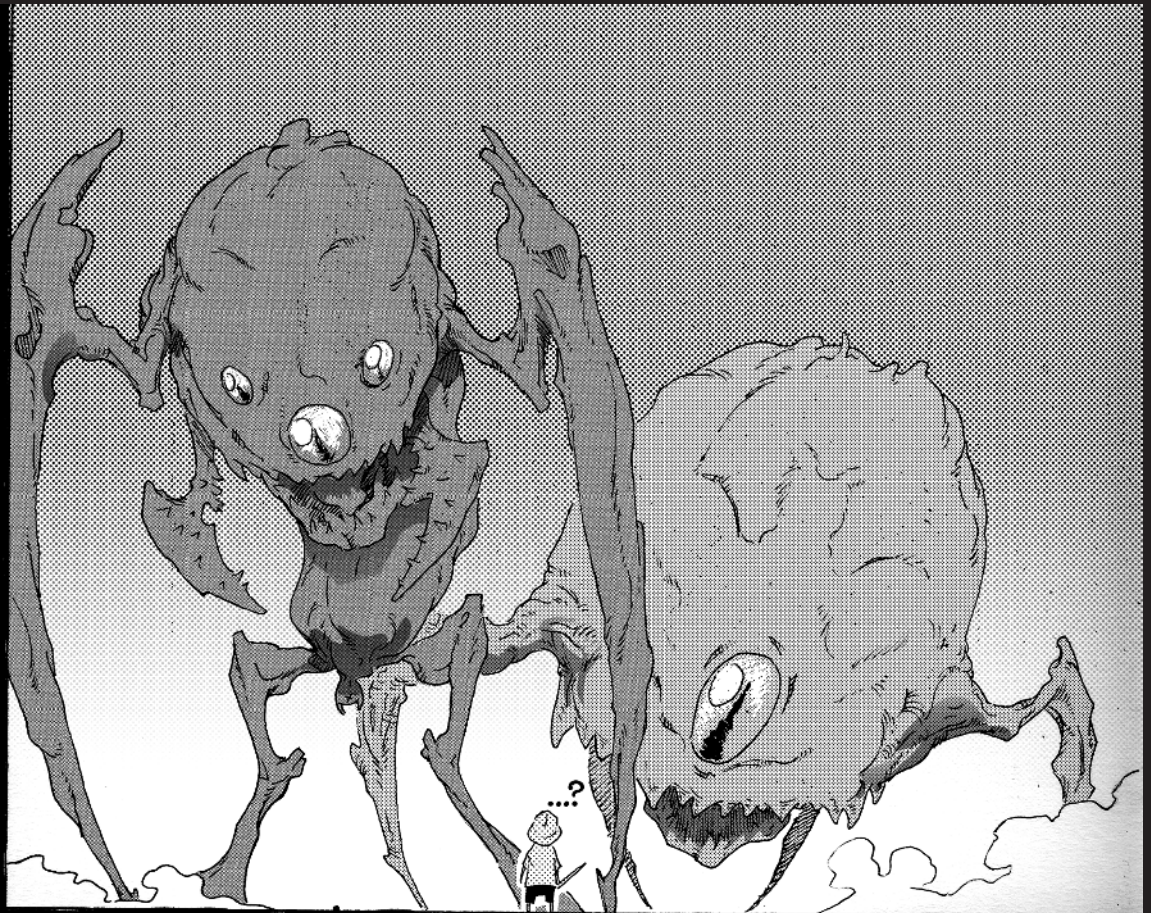
KRAJ KONTAKTA.

END. FOR NOW =>

Izabrao sam strip

Met Holingsvort je moj omiljeni američki strip kolorista. To nije zato što je sjajan u svom poslu (što dokazuje onaj jedan Eisner koji je odneo kući ali i onih nekoliko koje su mu za dlaku izmakli), niti zato što koloriše masu naslova koje volim (*Grendel Tales, Daredevil, Preacher, Hellblazer, Alias, Tom Strong*), već zato što je u pitanju retko otvoren i pristupačan čovek (koji, inače, kao da je posvetio svoj život razbijanju predrasuda o Amerikancima) kod koga je teško ustanoviti da li mu više pričaju čašice inteligentnog razgovora ili krigle točenog piva, pošto ih naizmenično satire u neverovatnim količinama...

PRESSING: *Kao prvo, ko je Žujo?*

MET HOLINGSVORT: Pa, tamo gde ja živim, u Gajnicama, zapadnom delu Zagreba, puno ljudi ima nadimke. Skoro svako kog sretnes ima dva imena – svoje pravo ime i nadimak dobijen od svojih prijatelja i pajtaša. Puno puta ti nadimci dolaze od pića. Kada sam prvi put stigao, 2006., pio samo dosta hrvatskog piva Ožujsko, a nadimak tog piva je Žuja. Tako su me ljudi počeli zvati Žujo.

PRESSING: *Hajde da krenemo od početka. Kako je bilo biti darker u ono vreme? Da li je to bio način buntovništva ili...*

HOLINGSVORT: Da, mislim da jeste. Odrastao sam u Južnoj Kaliforniji i bio sam deo te scene sredinom 80-ih. U južnoj Kaliforniji postojale su raznolike grupe. Postojali su skejt pankeri, metalci, skinhedsi, darkeri, hipici itd. Obično, SVI mi iz tih grupa smo se viđali i izlazili, s izuzetkom skinhedsa koje smo većinom izbegavali. Živeo sam u malom gradu sa oko 6000 stanovnika. Gimnazija je imala oko 1000 učenika, i bilo nas je možda 5 darkera, uz 5 ili 6 pankera, 10-ak metalca itd. Mi bismo pravili žurke zajedno i ljudi sa glumačke sekcije su nam se pridruživali. Uopšte, svi mi u ovim grupama smo pušili dosta trave i uzimali tablete sve vreme. Mi smo generalno bili umetnički nastrojeni. Vodili smo školske novine i većina od nas je bila u bendovima. U svakom slučaju, u to vreme bilo je malo drugačije. Dark se tada nije zvao dark u Južnoj Kaliforniji. Zvao se death rock, a mi, koji smo ga slušali, bili smo više pankeri nego što smo bili ono što su darkeri danas. Muzika je možda bila jača tada takođe, kao što je bend *Christian Death* i slični. U svakom slučaju, bila je zamagljena linija razdvajanja, mi smo izgledali više pankerski nego darkerkerski. Sve linije su bile zamagljene... Ali u Južnoj Kaliforniji, gde sunce stalno sija, svako ko nije preplanuo i na plaži izgleda pomalo čudno.

PRESSING: *Kako to da neko ko je darker postane učenik Džoa Kjuberta? Šta te je je to nateralo da potražiš karijeru u kolorisanju stripova, i da li si očekivao da ćeš jednog dana zarađivati za život kolorisanjem stripova?*

HOLINGSVORT: Pa, nisam znao da ću kolorisati... Samo sam želeo da crtam stripove ili radim na stripovima nekako. Potražio sam katalog iz Kjubertove škole kada sam imao 16 godina i odlučio od tog momenta da ću tamo otići ili makar POKUŠATI da odem tamo. Odrastao sam čitajući stripove. Moj mlađi brat i ja smo ih voleli i to smo delili kao hobi. Crtali smo svoje stripove, uglavnom kopirajući stvari iz *Dardevil*-a Frenka Mile-
ra i *X-men*-a Pola Smita ili Džona Birna i slične stvari. Znači, ja sam želeo da radim stripove od mlađih dana.

PRESSING: *Kako nečja porodica reaguje kada on kaže: „Ja neću ići na pravni fakultet, ja ću kolorisati stripove za život?“*

HOLINGSVORT: Oni su bili OK s tim. Ja sam imao čiste petice u gimnaziji, što je u Americi u osnovi značilo da sam imao savršene rezultate u školi. Mogao sam verovatno otići na bilo koji koledž koji sam želeo... Ali nisam se ni zamario da radim ES EJ TI test, prijemni ispit za koledž. Znao sam da želim da radim stripove. zato sam raščistio neke stvari sa sobom i poslao portfolio. Moja mama je crtala od kada smo bili veoma mali. Tako

da je naše interesovanje za crtanje uvek bilo podržavano i nikada nije gledano s visine na to. Ja ne dolazim iz porodice iz visokog društva. Mi smo bili iz niže srednje klase, rekao bih. Zato ja mislim da oni nisu imali svest bogatih ljudi koji su želeli da njihova deca takođe budu bogata. Znali su da me je crtanje činilo srećnim, tako da me nikada nisu obeshrabrivali. E sad, nisu mi uopšte ni pomagali. Sam sam platio svoje školovanje uz pomoć nekih stipendija i zajmova. Često sam imao posao sa strane dok sam se školovao, radio sam kao konobar ili bilo šta što je naletelo da bih platio troškove.

PRESSING: *Mislim da sam čuo za Kjubertovu školu početkom osamdesetih. Veoma je poznata, ali niko ustvari ne priča o tome šta se dešava iza njenih zidova. Kakva su bila predavanja i kakav je Džo Kjubert kao profesor? Moje pitanje može verovatno biti preformulisano u „Kako naučiti nekoga da koloriše?“*

HOLINGSVORT: Pa, ja sam je pohađao od 1987. do 1991., tako da ću dati komentar o tome kako je TADA bilo. To je program od tri godine. Ja sam morao da pauziram godinu dana posle prve godine. Moj otac me je mene prijavio poreskoj prijavi te godine, i kada sam konkurisao za finansijsku pomoć, nisam je dobio zbog toga. Rečeno mi je da je moj otac previše zaradio da bih se kvalifikovao. A moj otac nije ništa plaćao oko mog školovanja, tako da me je opasno zajebao. Bio sam neverovatno ljut. Imao sam devetnaest godina i bio punoletan, nije imao prava da me prijavi kao izdržavano lice budući da mi uopšte nije davao kintu. To mi je u osnovi poremetilo školovanje na godinu dana. Ja sam prešao preko toga, ali tad sam bio ekstremno besan na njega. Zato sam odradio godinu dana kao šalterski radnik u banci, a onda sam se vratio u školu na drugoj godini. Tako da mi je trebalo četiri godine da završim program od tri godine. Bilo kako bilo, u prvoj godini u stvari uopšte NEMA kolorisanja. Oni ga uopšte nisu predavali u tom periodu. Struktura je bila takva da smo imali deset različitih predmeta svake nedelje; dva predmeta svakog dana, jedan prepodne, a drugi poslepodne. Prva godina se sastojala od uvoda u animaciju, dizajn, pisanje slova, šema, crtanje figura, stripovska naracija i još neke predmete. Onda, nakon prve godine, moralo je da se odabere pohađanje animacije sve vreme na gornjem spratu škole ili grafički deo,

što je u osnovi bio strip. Izabrao sam strip. Imali smo MNOGO domaćih zadataka, možda trideset i pet sati domaćeg rada nedeljno. Onih noći kada nisam honorarno konobarisao, išao sam kući iz škole i samo radio domaći dok ne bih otišao na spavanje. Drugim noćima, radio bih domaći dok ne krenem na posao. Broj ljudi koji je odustajao bio je neverovatan. Generacija sa kojom sam počeo je, mislim, brojala oko stotinu ljudi, od kojih je možda četrdeset diplomiralo. Kada smo otišli na Božićni raspust u prvoj godini, mnogi ljudi se prosto nisu vratili. Mislili su da žele da rade stripove, ali kada su videli koliko treba da rade, prosto su odustali. Predavanja su se dosta razlikovala. Neki profesori bi puno pričali. Neki bi sedeli, crtali, slikali i pravili demoe. Džozef mi je predavao stripovsku naraciju u drugoj i trećoj godini, što znači da se predmet sastojao samo od crtanju stripova. On bi nam davao kratke zadatke koje bi smo nacrtali, a onda bi nas prozivao jednog po jednog da dodjemo do njegove katedre. Stavio bi paus papir preko stranice i pokazao bi nam kako da popravimo postavku, pripovedanje, crtanje figura i slično. Primali bismo kritike ispred cele grupe. Bio je sjajan profesor ali je možda bio PREVIŠE tradicionalan u svom pristupu za moj ukus. Imali smo nekoliko rasprava zbog ovoga, ali ja sam ga uvek poštovao i naučio sam puno od njega. Kolorisanje je bilo u drugoj godini, počevši od akrilika. Naučio sam da kolorišem od čoveka koji se zove Denis Korigan (<http://cwis.marywood.edu/departments/art/faculty/dc/dc.html>; en.wikipedia.org/wiki/Dennis_Corrigan) i koji je bio definitivno najbolji profesor kog sam imao u svom životu. Denis je imao smisao za humor u učionici i zezao se, ali je bio veoma ozbiljan oko slikanja. Njegov rad je bio veoma uvrnut što je odražavalo njegov smisao za humor. Neki ljudi su stvarno vični u objašnjavanju stvari, i on je jedan od njih. Počeo je sa nama akrilik, i jedan od prvih zadataka je bio da nađemo različite teksture u magazinima i da pokušamo da ih spojimo po boji. Morali smo da radimo vatru, dim, vodu, itd. To je bila sjajna vežba. Ja sam se na kraju prebacio na uljane boje, onda na pastel i gvaš. Drugi tip koji je predavao

u to vreme bio je Džordž Prat (<http://www.georgepratt.com/>). On je dobar slikar koji najviše koristi pristupe sa pastelima. Nisam imao njega kao profesora, ali bih izostajao sa časa koji sam imao da bih išao i gledao njegove demonstracije. To je bilo što je on radio, samo bi ušao i slikao za celu grupu, odgovarajući na pitanja. Poveo bi ponekad Skota Hemptona i mi bi smo ih gledali kako slikaju. Profesorka sa čijeg smo časa zbrisali bi primetila da grupa nas nedostaje i našla bi nas kod Prata, ali bi onda i ona takođe ponekad gledala njegovu demonstraciju. Džordž je slikao strip *Enemy Ace* za DC, i bilo je sjajno gledati njegov način rada. Dosta sam tuširao u to vreme. Imao sam Marka Peningtona za profesora i puno smo toga od njega naučio. U to vreme je tuširao *Shade the Changing Man* preko olovke Krisa Bakala. I on je bio dobar profesor. Takođe sam imao i Rovenu Moril (<http://www.rowenaart.com/>) kao profesora slikanja. U suštini, otkrio sam da volim završavanje tuđih radova. To sam preferirao. U drugoj godini sam počeo da idem u Marvel i DC s mojim portfoliom radova u tušu i boji. Dobio bih kritike za tuširane strane ali sviđali su im se kolori sviđali. Na kraju sam prestao sam sa tuširanjem i izbacio sam to iz portfolia. Dobio sam posao odmah nakon diplomiranja. Diplomirao sam jedne srede sredinom maja 1991., a u petak sam već dobio posao i od Marvel-a i od DC Comicsa, i to u istom danu. Ti prvi poslovi su bili *Action*

Comics za DC i *Hellraiser* za Marvel. Uradio sam nekolicinu veoma malih poslića dok sam još bio u školi. Dovršio sam u crno-belom nešto *Cry for Dawn*-a nekoliko meseci pre toga i uradio sam tuširanje i kolorisanje stripa od 48 strana urađenog u dobrotvorne svrhe u leto između druge i treće godine.

PRESSING: *Kako ti se sviđa to što si danas slobodnjak? Pitam to zato što si u jednom trenutku bio zaposlen u Dark Horse-u, ukoliko ne grešim?*

HOLINGSVORT: Da, bio sam deo osoblja Dark Horse-a, ali to je trajalo samo godinu dana. Sem mog dvogodišnjeg rada na filmovima i vremena provedenog u Dark Horse-u, čitavu sam svoju karijeru proveo kao slobodnjak. Dakle, osamnaest godina profesionalnog rada, a samo sam tri godine od toga proveo radeći u kancelariji. U svakom slučaju, više volim status slobodnjaka, mada on podrazumeva i neke stvari koje nisu baš dobre. Posao je uvek s tobom, pod jedna. Kada odeš na posao u kancelariju, i nakon toga se vratiš kući, posao ostaviš za sobom – ako radiš kod kuće, međutim, nikada ga zaista ne ostaviš za sobom. Trenutno imamo mali stan, tako da je posao u stvari u istoj sobi sa nama sve vreme. Bolje je kad je radni prostor različita prostorija od one u kojoj živiš, tako da kada odmarаш uopšte ne možeš da vidiš mesto na kome radiš... Barem je tako kod mene. Voleo sam da radim u Dark Horse-u i na filmu neko vreme, i ima tu stvari koje su super. Takav način rada nameće strukturu, a sem toga, izadeš iz kuće i u društvu si ljudi koji su takođe umetnički nastrojani. Ljudi iz sveta stripa i filma su ponekad sjajni, tako da se možeš sprijateljiti

ti sa više ljudi radeći u kancelariji ili studiju. Kad sve zbrojim, život slobodnjaka na kraju pruža mnogo više slobode. Recimo, ja svakog dana oko četiri popodne odspavam malo, pola sata, ne više. To mi je nedostajalo kad sam bio stalno zaposlen. Uz to, moja verenica i ja imamo veću slobodu kod planiranja putovanja. Dok god oboje postizemo rokove, možemo da lunjamo unakolo.

Bili smo na Tajlandu čitavog januara, u Kaliforniji na dve

nedelje tokom aprila, na primer, a to prosto ne bi bilo moguće sa normalnim poslom. Ili, recimo, poneseo ono što treba da radimo sa sobom i odemo na hrvatsku obalu na par nedelja preko leta. Zbog takvih stvari mi je život slobodnjaka bolji... A lepo je i kad si svoj gazda i možeš da odbijaš poslove - ako radiš za nekoga, moraš uvek da pristaneš.

PRESSING: *Zašto si prešao iz stripovske industrije u filmsku, a zašto si se vratio stripu?*

HOLINGSVORT: Previše dugo sam radio previše naporno, i prosto sam pregoreo. U to vreme sam živio u Los Angelesu, i zbog preteranog rada sam prestao da uživam u stripovima. Jedan moj prijatelj po imenu Brus Tartalja, koji je radio u Dreamworks Animation-u je često ručao sa mnom. Pitao bi me ponekad da li sam zainteresovan da radim na filmu, i uvek sam odgovarao da nisam. Kada me je jednom pitao, odgovorio sam sa da, pa me je posavetovao šta mi je činiti – rekao mi je da naučim Maya-u i još poneki softver vezan za kompjutersku grafiku, te da treba da složim nešto što bi mogao da pokažem filmskim studijima. Bacio sam se na savladavanje Maya-e. Upisao sam se na nekoliko kurseva u Gnomon-u, školi za kompjutersku grafiku u Holivudu, i drastično skresao svoje stripovske poslove da bih se pobrinuo da provodim dovoljno vremena učeći o kompjuterskoj grafici. Radio sam... Pa skoro svaki dan,

po ceo dan, na kompjuterskoj grafici, i napravio u Maya-i unutrašnjost paba kao nešto što će poslužiti za moj portfolio. Savladao sam i puno drugog softvera, savladao sam Linux, JavaScript i MEL skriptu za programiranje... Potpuno sam se tome posvetio. Otrpilike sedam meseci otako sam počeo sam učenjem, dobio sam svoju prvu šljaku na filmu *Sky Captain and the World of Tomorrow*, i to u studiju Stena Vinstona. Dve godine sam se bavio isključivo filmom, radeći za to vreme na sedam filmova u tri različita studija, bez pauze. Kada sam završio posao na filmu *Surf's Up* za Sony, otpustili su me... Što je način na koji rad na kompjuterskoj grafici funkcioniše, ukoliko niste deo osoblja (a ponekad čak i tada!). E sad, mogao sam da probam da nađem drugog posla na filmu, i imao sam dobre veze koje bi mi to omogućile, ali sam nešto pre toga počeo da preuzimam male stripovske poslice, i pazi čuda, otkrio sam da ponovo uživam u radu na stripu. Tako sam odlučio da se vratim stripovima, i životu slobodnjaka. Poslao sam mejl Edu Brubejkeru, koji mi je sredio šljaku na *Iron Fist*-u, a onda je kolorista *Dardevil*-a odmah nakon toga otišao, pa sam se vratio naslovu koji sam kolorisao više nego išta drugo. Ubrzo potom, zvali su iz Sony-a i pitali me da se vratim i radim na filmu *I Am Legend* Vila Smita, ali sam ih odbio i ostao u stripu. Nudili su mi još nekoliko filmova u narednih nekoliko meseci, ali sam ih uporno odbijao. Ima negde oko tri godine kako sam se vratio stripu, i još uvek uživam – odnosno, uživam u njihovom kolorisanju. I dalje mi se ne dopadaju neka poslovna sranja tipa stripova koji kasne i takvih stvari, ali stvari prosto tako stoje u ovom poslu, i to je to.

PRESSING: Možeš li malo detaljnije objasniti svoj proces rada na kolorisanju stripa?

HOLINGSVORT: Dobijam crno-bele strane, scenario i možda neke sugestije od strane crtača. Tada šaljem table da budu obojene u flet koloru – neko oiviči stranu za mene i složi flet kolore. Ne koristim ih, oni su samo tu da ne bih ja morao da oivičim stranu. Tada ja radim sopstevan flet kolore koristeći selekcije površina koje je onaj ko je postavljao flet kolore uradio. Konsultujem scenario zbog pripovedanja i uspostavljanja scena, utrošim nešto vremena da uradim flet kolore baš kako treba. Volim da se vidi razlika između scena, mrzim kad sve scene izgledaju isto, tako da težim da postoji promena u tonu između različitih scena. Pre nego što ću je obojiti, strani dodajem teksture. Imam grupu od tri lejera koji imaju različite teksture na sebi – oni su podešeni na mali intenzitet prozirnosti i na različite kolorne tonalitete u Photoshop-u (sve je ovo u Photoshop-u). Dakle, prije nego što počnem da bojim, već postoji nešto teksture. Onda bojim osvijetljenja i sjenke, što radim na posebnom sloju koji leži iznad sveg ostalog. Na nekim naslovima, kao što je ova mini seri-

ja o Elektri na kojoj trenutno radim, tada prebacim stranicu u Corel Painter. U Photoshop-u prvo dupliram flet slojeve, a onda spojim sve u jedan osnovni sloj, tako da imam samo dva sloja, jedan sa završenim kolorom i jedan ispod, sa flet kolorom. To radim samo da bih sebi olakšao selekciju. Ovo snimam kao PSD fajl, i onda ga prenosim u painter. Painter zauzima puno memorije i nije baš brz, pa prethodno spajanje i "fletovanje" kolora omogućava rad u njemu. Tada pravim "Painter" sloj preko svega. Koristim flet sloj da odaberem selekciju boja a onda prelazim na Painter sloj i detaljijem boju. Na onim naslovima na kojima koristim Painter otrpilike ima oko 5% Pinter-a. Uglavnom radim u Photoshop-u.

PRESSING: Da li se američka strip industrija promenila od vremena kad si počinjao, i ako jeste, na koji način?

HOLINGSVORT: Naravno. Puno ljudi u velikim kompanijama se promenilo, a ima i puno više uspešnih nezavisnih kompanija. Štampa je hiljadu puta bolja. Honorari su bolji. Prodaja se dobro drži takođe. Stvari, sve u svemu, izgledaju prilično dobro. Imam i veći stepen kontrole nad time kako moji završeni kolori izgledaju. Koristimo eFTiPi umesto Fedeksa. Rokovi su

duži jer stripove predajem neposredno pre trenutka kad idu u štampu, dok sam ranije morao da završim ranije i pošaljem ih Fedeksom. Puno toga je drugačije.

PRESSING: U Beogradu si mi pričao o tri pravila koja imaš kad razmatraš da li ćeš preuzeti neki posao ili ne. Da li bi mogao da otkriješ ta pravila našim čitaocima i objasniš u čemu je njihova važnost?

HOLINGSVORT: Ma, bio sam pijan! Ne mogu da se setim nikakva tri pravila o kojima sam ti pričao – ali evo šta sada mislim o tome: Najvažniji je, verovatno, crtač. Ukoliko mi se sviđa njegov rad, stvar je gotovo izvesno rešena na licu mesta. Ako mi se ne sviđa, sigurno odbijam. Drugo, bitno je o kom se naslovu radi – i ne mislim da to mora da bude veoma poznat naslov ili tako nešto. Mora, prosto, da bude nešto što me interesuje. Ne mora da me zainteresuje konkretan scenario kao takav, ali ako me sveska ne zanima, to takođe utiče na stvari. Na primer, volim da saradujem sa Kevinom Nolanom i radio sam s njim dosta puta tokom svih ovih go-

dina. Ali kad bi me, recimo, nazvao i pitao da kolorišem Transformerse koje treba da crta, verovatno bih ga odbio. Ne samo da me boli duppe za Transformerse, nego bi morao da se odrem od posla da to uradim kako treba. E, ali kada bi rekao da radi Betmena, tu bi već pristao. Kad je Nolan u pitanju, iskreno, pristajem gotovo uvek – ovo je samo da steknete sliku. Treće, naravno da visina honorara po strani utiče na odluku. Ako je visina honorara puno niža od onoga što obično zarađujem, skoro bez izuzetka ću odbiti – ali me dobro plaćanje neće naterati da prihvatim šljaku za koju mislim da je sranje. Ako je honorar nešto niži ali je u pitanju saradnja sa sjajnim crtačem na sjajnom projektu, tada prihvatam. Četvrto, ono što takođe može da me zainteresuje jeste ako mi posao nudi nekakav zanimljiv izazov. Eto, ovo su stvari koje mi sada padaju na pamet.

PRESSING: Posle kolorisanja hiljada i hiljada tabli, šta te motiviše danas (osim honorara, naravno)?

HOLINGSVORT: Pa, prošli odgovor to verovatno pokriva. Volim da radim sa dobrim crtačima na naslovima koji su mi interesantni. Neke šljake ispadnu nešto drugo od onoga što si očekivao, a neke prosto zamrzliš, ali imam prilično dobar procenat preuzetih poslova koje sam na kraju zavoleo. Što se mene tiče, užasno puno zavisim od crtača. Imam dobru ekipu crtača s kojima radim, a zaista uživam u bojenju. Upravo ovih dana uživam u savladavanju Painter-a i pronalaženju načina da ga uključim u moj način rada. Sada imam i tablet Wacom Cintiq, iako je to tek onaj od 12 inča. To je ono što čini bojenje zabavnijim. Kada sedim ovde i slikam, znaš da se zabavljam – kada brinem o sveskama koje kasne,

tada se NE zabavljam. Kad ovo kažem, mislim na stripove koje kasne u dolasku kod mene. JA nikada ne kasnim!

PRESSING: Nikada ne kasniš, kao što kažeš, i pričajući nedavno sa našim zajedničkim prijateljem Goranom Sudžukom saznao sam da se to zaista visoko ceni u tvom poslu. Šta još, po tvom mišljenju, čini dobrog koloristu?

HOLINGSVORT: Pripovedanje. Toliko je prosto. Na ceni su ljudi koji umeju da postavie scenu i pomognu da se priča isprippeda. Ljudi koji kolorišu svaku scenu na isti način i ne vode računa o različitim pozadinama i uslovima osvetljenja nisu dobri koloristi, bez obzira na to koliko dobro boje. Izbor boja je mnogo važniji od samog bojenja. Bojenje ima svoje mesto. Ukoliko ne znaš anatomiju i oslikaš nešto sa pogrešnom formom, to će izgledati usrano, ali ukoliko možeš da postaviš scenu svojim izborom boja, vladaš igrom.

PRESSING: Šta te je dovelo u Hrvatsku, a šta te je u njoj zadržalo?

HOLINGSVORT: Nakon što sam završio sa poslom u Sony-u i napustio filmove, posetio sam mog drugara Esada Ribića na punih mesec dana i za to vreme prilično dobro upoznao Hrvatsku. Dopala mi se, za razliku od mog života u Los Anđelesu, pa sam se preselio. To je sve. Ubrzo nakon toga sam upoznao svoju verenicu ovde i zaista smo lepo organizovali svoj život ovde. Planiram da ostanem, pošto mi se, jelte, sviđa. Naravno da mi se ne dopada sve u Hrvatskoj, ali mi je život bolji ovde nego u Los Anđelesu. Ne planiram povratak.

PRESSING: *O pivu uopšte smo pričali nadugačko i naširoko u Beogradu, a otkrio si nam i to da si po Ožujskom pivu dobio i nadimak u Hrvatskoj – stekao sam kroz sve to utisak da si dobar poznavalac alkoholnih pića. Skoro sam od zajedničkih poznanika čuo da si u jednom periodu svog života pravio sopstveno pivo – da li je to istina?*

HOLINGSVORT: Pa, ne bih baš rekao sam poznavalac svih vrsta alkohola. Ne volim puno žestoka pića poput rakije, recimo – mislim, volim je ponekad, ali ne baš često. I vino mi ponekad prija takođe, ali da, sa pivom stvar stoji veoma drugačije. Kad sam živio u Portlandu, pravio sam pivo u kućnoj radinosti, a bio sam i sudija na takmičenjima ljudi koji prave pivo kod kuće. Takođe sam se i sam takmičio, s tim što naravno ne sudiš u onim kategorijama u kojima se takmičiš. Dobro sam prolazio – takmičio sam se svega oko godinu dana i u međuvremenu u četiri različite države osvojio sedamnaest medalja, od kojih je većina bila zlatna. Nisam imao svoju marku piva. Na jednom od takmičenja na kome sam pobedio nagrada je bila prilika da odem u veliku pivnicu i u okviru njihovog sistema proizvodnje napravim svoje pivo. E sad, kada dobiješ tu šansu nakon osvajanja nagrade, možeš ili da samo nadgledaš, ili da pomogneš. Kad sam ja otišao, rekao sam gazdi pivnice da ću SVE uraditi sam... Što i jesam. Da, rekao mi je kako se koristi oprema i kako da uradim određene stvari, ali sam ceo fizički posao oko proizvodnje piva (uključujući tu i ulazak u mešalicu i njeno čišćenje) odradio sam. Napravili smo 24 burića piva, negde oko 1400 litara, i prodavano je u Portlandu isključivo po barovima, nismo išli na flaširanje. U glavom baru za tu pivnicu u prvih 24 časa od

kada su ga pustili u promet, otišla su 3 bureta, što znači da su prodali 372 pinte piva! Pinta vam je negde oko pola litra, pa mi je bilo super sto smo u JEDNOM baru uspeli da prodamo toliko mog piva za samo jedan dan. Nije dugo potrajalo, ali sam dok ga je bilo išao u taj bar i pio onoliko svog piva koliko sam mogao. Ukoliko na Google ukucate "matt hollingsworth hop nation" naći ćete podatak o tom pivu. Prestao sam da pravim pivo u zadnjih sedam godina zato što živim u stanu, a to otežava stvari. Pravio sam oko 90 balona piva na mojoj kućnoj aparaturi u Portlandu, tako da bih rekao da imam neko iskustvo s tim. Sada u Zagrebu polako sastavljam svoju kućnu pivnicu i na jesen krećem sa poslom, tako da će prve boce biti spremne za piće negde oko Božića... Bar se tako nadam.

PRESSING: *Za kraj, koji bi savet dao mladim autorima koji pokušavaju da se probiju na scenu?*

HOLINGSVORT: Pa, ne znam... Nisam baš dobar kao savetodavac. Ako volite da crtate, crtajte više figura čak iako mislite da time već dovoljno vladate – nikada niste dovoljno dobri. Idite na časove crtanja po modelu, crtajte nago ljudsko telo. Nemojte prosto kopirati fotografije... To baš i ne funkcioniše. Radite table stripova, nemojte se zaustaviti na ilustracijama. Isto važi i za kolor i linijski crtež. Nemojte samo da crtate i bojite likove. Uradite strane u nizu koje pričaju priču. Gledajte i druge vrste umetnosti sem stripa – stripovi se previše napajaju stripovima. Idite u muzeje i gledajte knjige, ne samo stripove. I da, nemojte kopirati tuđe stilove – radije razvijajte sopstveni. Ono što je najbitnije, puno crtajte i bojite. Radite ovo makar deset sati nedeljno ako imate drugi posao. POKUŠAJTE da radite i puno više od toga. Ukoliko ne radite, nećete postati bolji. Neko je jednom rekao da moraš uraditi deset hiljada loših crteža pre nego što napraviš jedan dobar. Dok brojka možda izgleda jako visoka, poenta je da se u crtanju ne napreduje razmišljanjem – napreduje se crtanjem. Zato, k'o što to Nike lepo kaže: JUST DO IT!

Razgovarao: Marko STOJANOVIĆ
Prevod: Marko STOJANOVIĆ, Andrija STOJANOVIĆ

Postanje
gdekojih
stvari:
Džuboks

BOLJI JE DOBAR
GLAS, NEGO
ZLATAN PAS!

PARA
VRTI
'DE
BURGIJA
NEĆE.

DOK
PAMET
DOĐE
BLAGO
PROĐE.

...PLATI, PA KLATI.

KO HOĆE VEĆE,
IZGUBI IZ VREĆE!

KOL'KO PARA
- TOL'KO
MUZIKE.

SVAKO ĆE SE PILE SVOJIM
ZRNOM ZADAVITI!

POJ!

ZIG!
PLOONKI!

"KOJI ONO
DOBAR
JUNAK
BEŠE...!"

Tri dobra junaka

PIŠE: MARKO STOJANOVIĆ/CRTA: UROŠ BEGOVIĆ

"...ŠTO JEDANPUT BRITKOM SABLJOM MANE, BRITKOM SABLJOM I DESNICOM RUKOM, PA 20 ODSIJEČE GLAVA?"

HEJ, HEJ! JA SAM DVADESET I PRVI!

PUSTI! TAJ KAD SE LINESE, NE ČUJE NIŠTA!

LAKO JE TEBI DA PRIČAŠ: STAVI SE NA NJEGOVO MESTO!

A I TI, ŠTA SI ZAPEO: JEDNA GLAVA GORE-DOLE NE MENJA STVAR!

"ONO JESTE BANOVIĆ STRAHINJA."

KAZI, A? A DA VIDIS TEK FOR-HEND!

"KOJI ONO DOBAR JUNAK BEŠE..."

"ŠTO DVA I DVA NA KOPLJE NABIJA, PREKO SEBE I SITNICU TURAJ?"

ŠEFE, MOŽETE LI DA PROBATE DA IH SAMO MALO GUŠĆE NANIŽETE?

ŠTO ME TAKO GLEDATE? PA, STVARNO SMO LITANJILI S KOPLJIMA...

"ONO JESTE SRBA ZLOPOGLEDA."

DA L' VIDIM DUPLO KAD POPIJEM!? MENE SI NAŠ'O...

2

"...NA ALATU KONJU VELIKOME, SA KRSTASEM U RUCI BARJAKOM, ŠTO SAGONI TURKE U BULJUKE I NAGONI NA REKU SITNICHU?"

AJMO, AJMO, SVI U BULJUKE... SAMO LAGANO, BEZ GURANJA TAMO NAPRED...

BOH!
PA OVO JE, BRE, ETNIČKO ČIŠĆENJE!

"...ONO JESTE BOŠKO JUGOVIĆ."

PA KAKAV JE SAD TO KRAJ? GDE JE TI FABULA, GDE JE ZAPLET I RASPLET, GDE TRADICIONALNO ODJAHIVANJE U SUMRAK?

TREBA RADITI NA OBRAZOVANJU ŠIROKIH MASA: OVI, NA PRIMER, NE RAZLIKUJU ZAGAĐENJE REKE OD ETNIČKOG ČIŠĆENJA...

LIVALIO SI MI FALIČNU PESMU, SLEPČE!

JA SAM TI PESMU ODGLUSLAO TAKVI KAKVA JE, A AKO SI KUPIO FALIČNU PESMU, BIĆE DA SI SLEPAC 77,

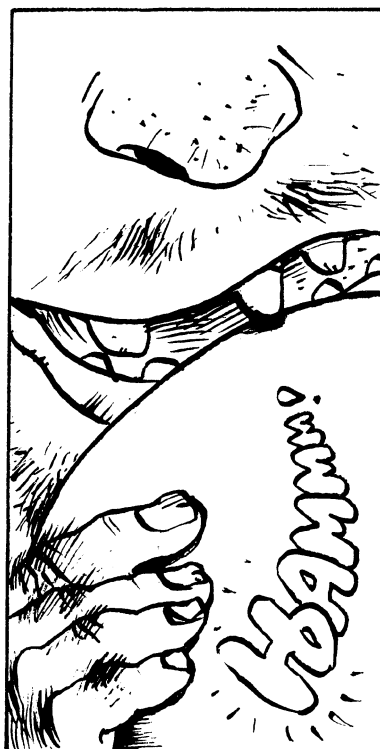
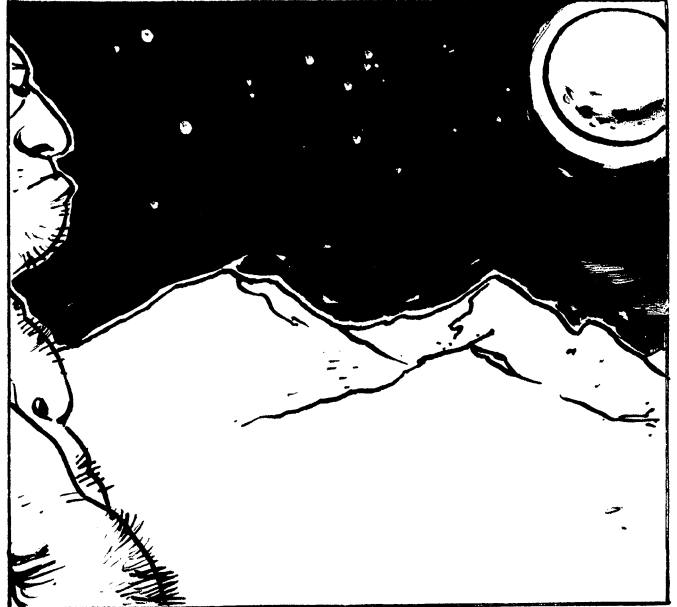
A NE JA ...

FILIP VIŠNJIĆ
(1767-1834)

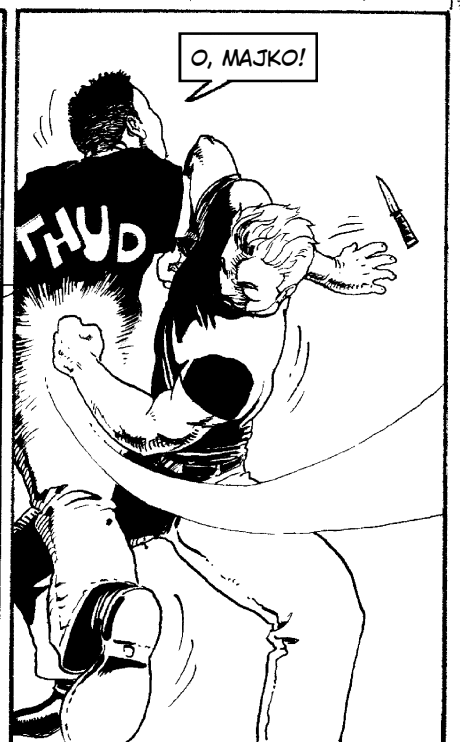
MARSAL

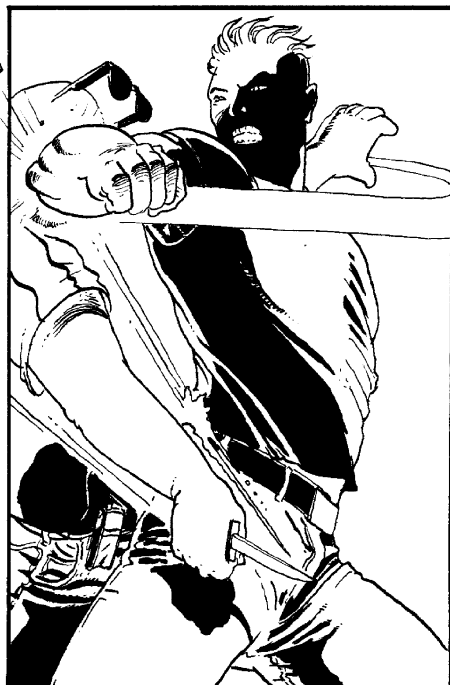
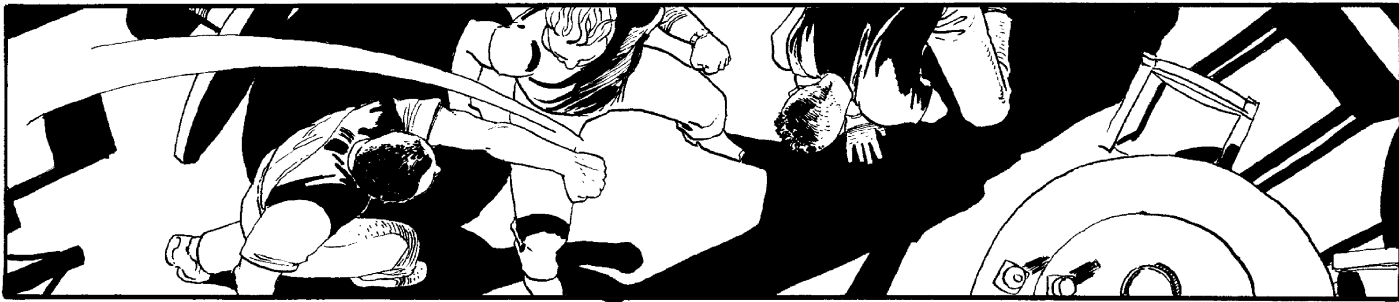
CAT THE MYTH

SML 97

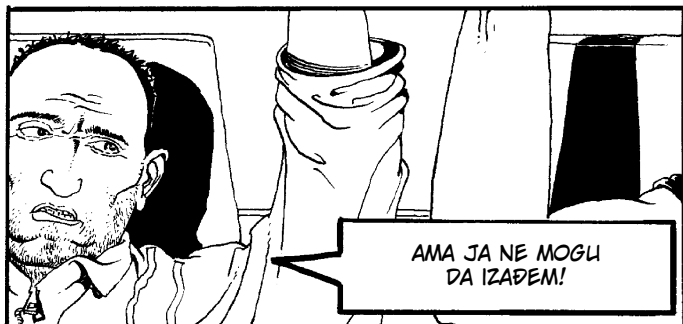

18

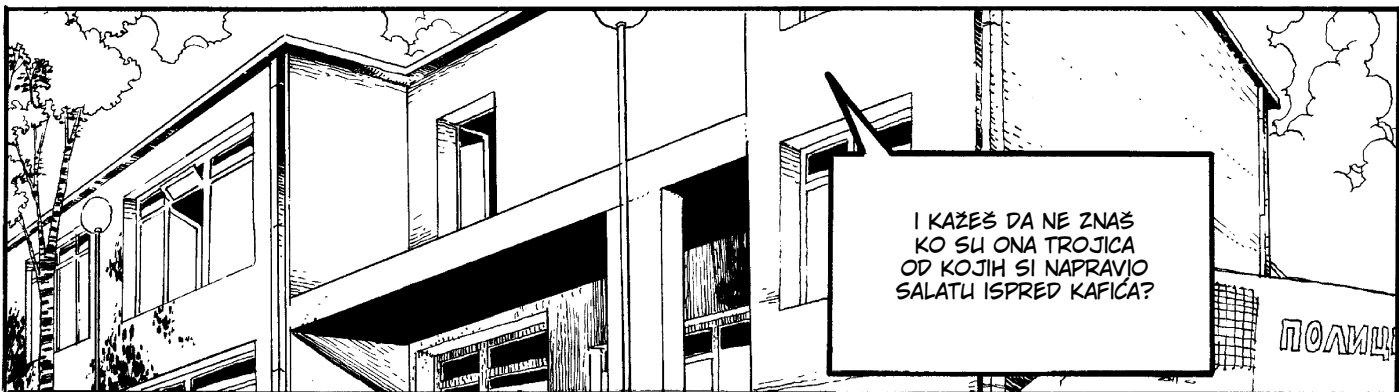

AMA JA NE MOGU DA IZAEDEM!

IMA DA IZAEDEŠ KAD TI JA KAŽEM!

I KAŽEŠ DA NE ZNAŠ KO SU ONA TROJICA OD KOJIH SI NAPRAVIO SALATU ISPRED KAFICA?

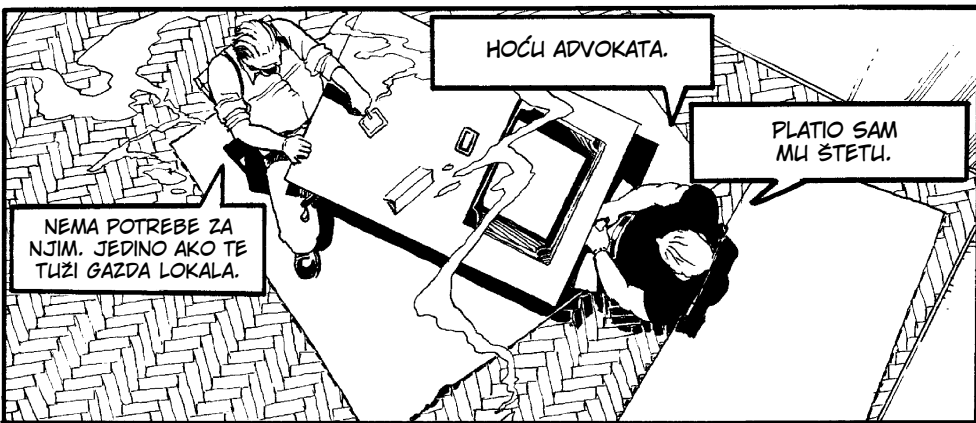
VREĐALI SU MI PRIJATELJA.

PA SI ZATO JEDNOM SLOMIO RUKU, DRUGOM GLAVU, A TREĆEG OSTAVIO BEZ ZUBA?

POLICIJA JE OVDE OČIGLEDNO VIŠE ZABRINUTA ZA NAPADAČE NEGO ZA NAPADANUTE!

A TI MU DODEŠ KAO NEVINA ŽRTVA, A?

HOĆU ADVOKATA.

PLATIO SAM MU ŠTETU.

NEMA POTREBE ZA NJIM. JEDINO AKO TE TUŽI GAZDA LOKALA.

KAD STIŽE TOLIKE STVARI DA URADIŠ ZA TAKO KRATKO VREME?

MOŽEŠ DA IDEŠ, SLOBODAN SI.

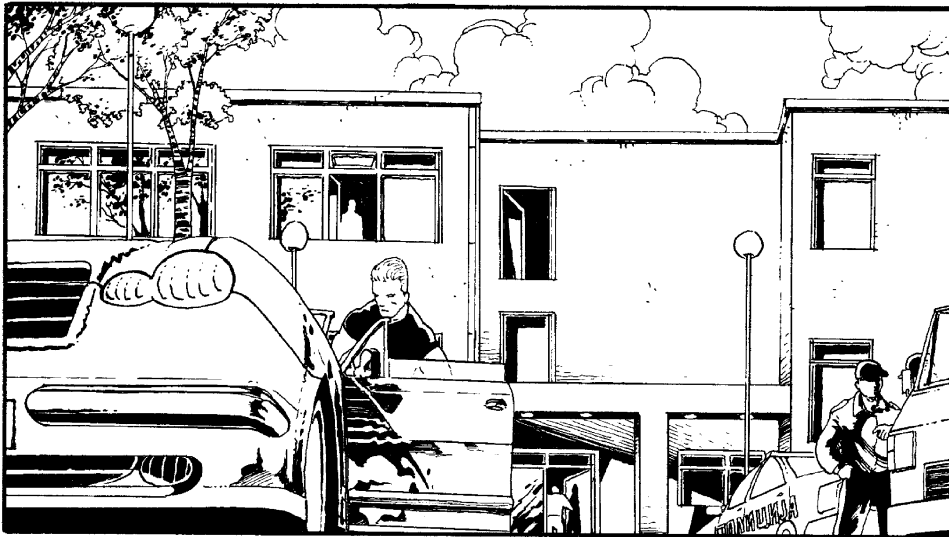

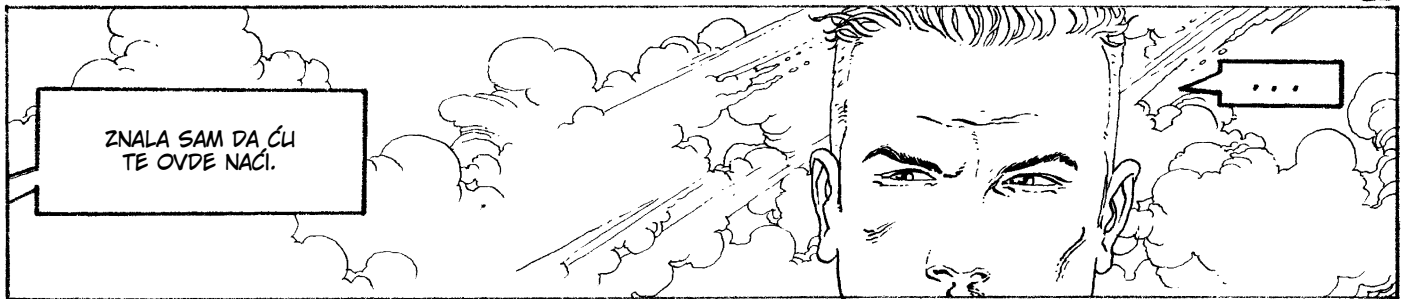
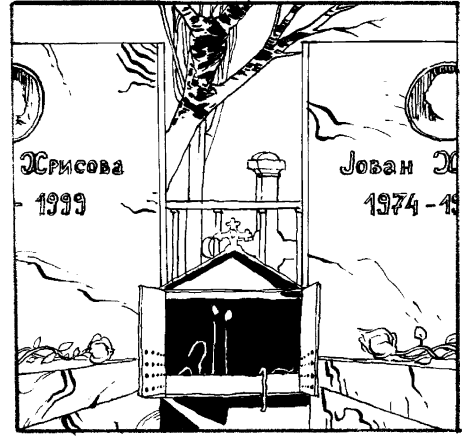
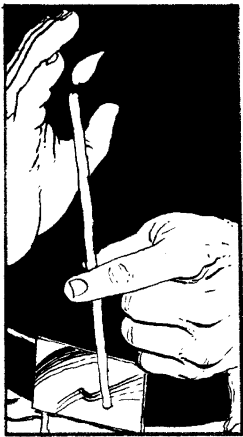
A NAIM?

ODMA' GA PLIŠTAMO. TAJ NE MOŽE LI VEĆE SAM DA ODE, A KAMO LI DA PRAVI GLUŽVU.

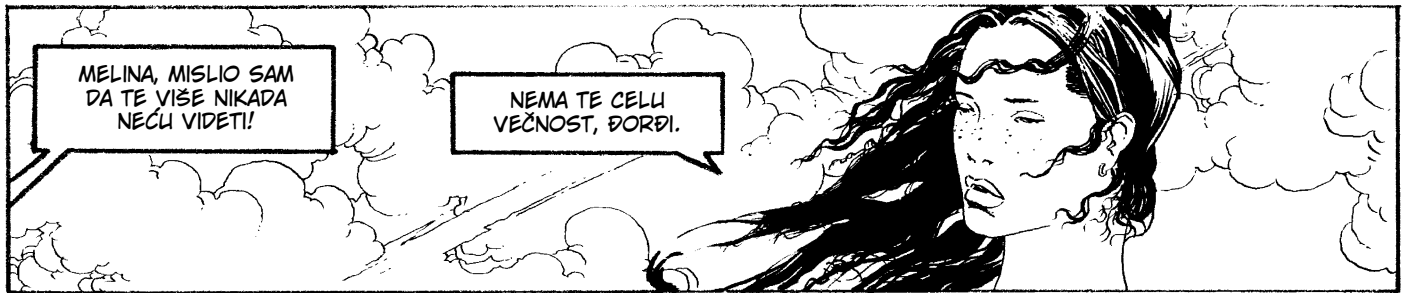

ZNALA SAM DA ĆU TE OVDE NAĆI.

...

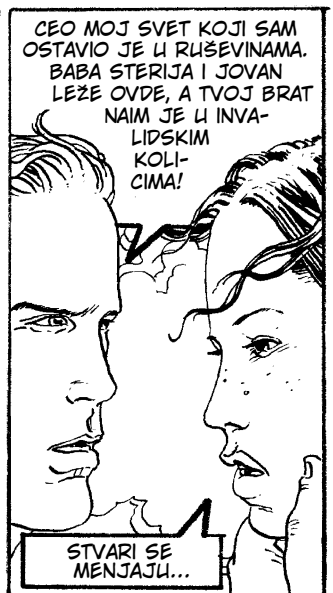
MELINA, MISLIO SAM DA TE VIŠE NIKADA NEĆU VIDETI!

NEMA TE CELU VEČNOST, ĐORĐI.

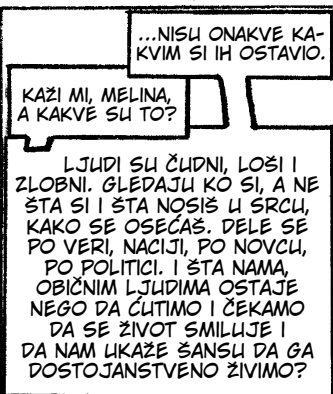
SAD SAM TU, VRATIO SAM SE!

EH, ĐORĐI...
ISTINA JE!

CEO MOJ SVET KOJI SAM OSTAVIO JE U RUŠEVINAMA. BABA STERJA I JOVAN LEŽE OVDE, A TVOJ BRAT NAIM JE U INVALIDSKIM KOLICIMA!

STVARI SE MENJAJU...

...NISU ONAKVE KAKVIM SI IH OSTAVIO.

KAZI MI, MELINA, A KAKVE SU TO?

LJUDI SU ČUDNI, LOŠI I ZLOBNI. GLEDAJU KO SI, A NE ŠTA SI I ŠTA NOSIŠ U SRCU, KAKO SE OSEĆAS. DELE SE PO VERI, NACIJI, PO NOVCU, PO POLITICI. I ŠTA NAMA, OBIČNIM LJUDIMA OSTAJE NEGO DA ČITIMO I ČEKAMO DA SE ŽIVOT SMILUJE I DA NAM LIKAŽE ŠANSU DA GA DOSTOJANSTVENO ŽIVIMO?

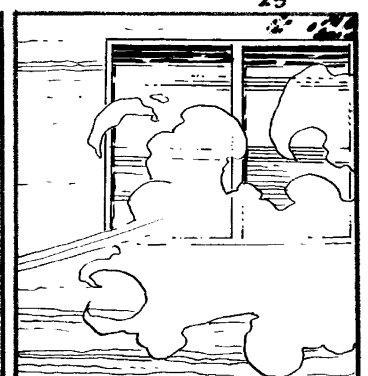
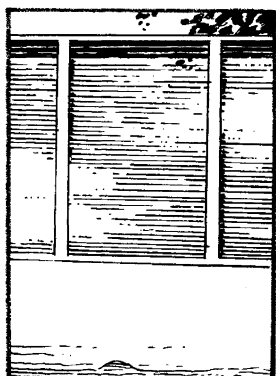
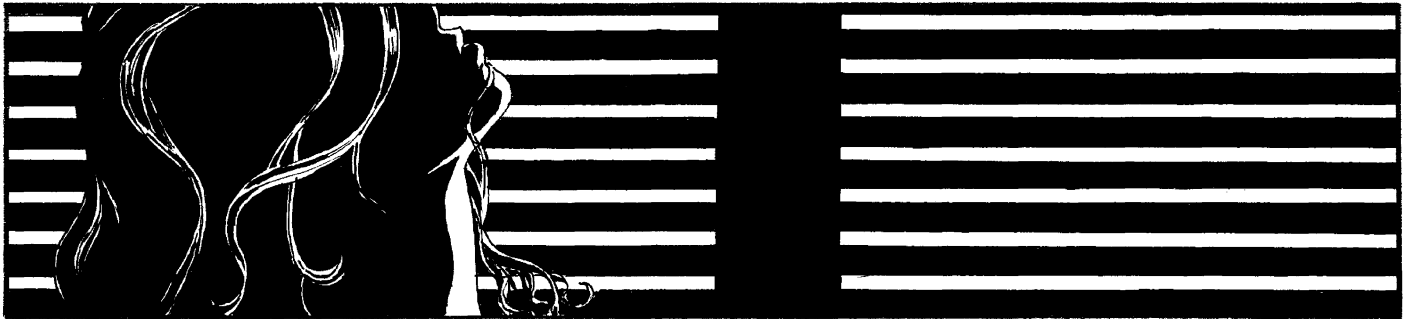
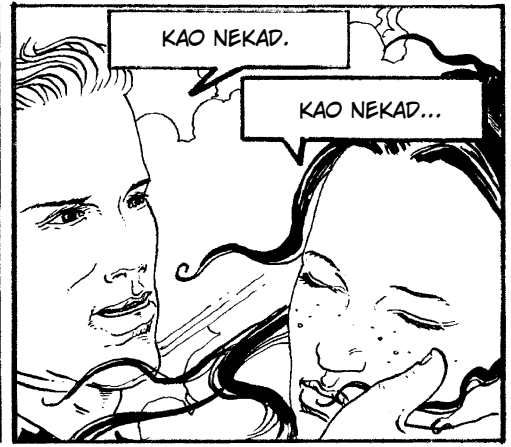

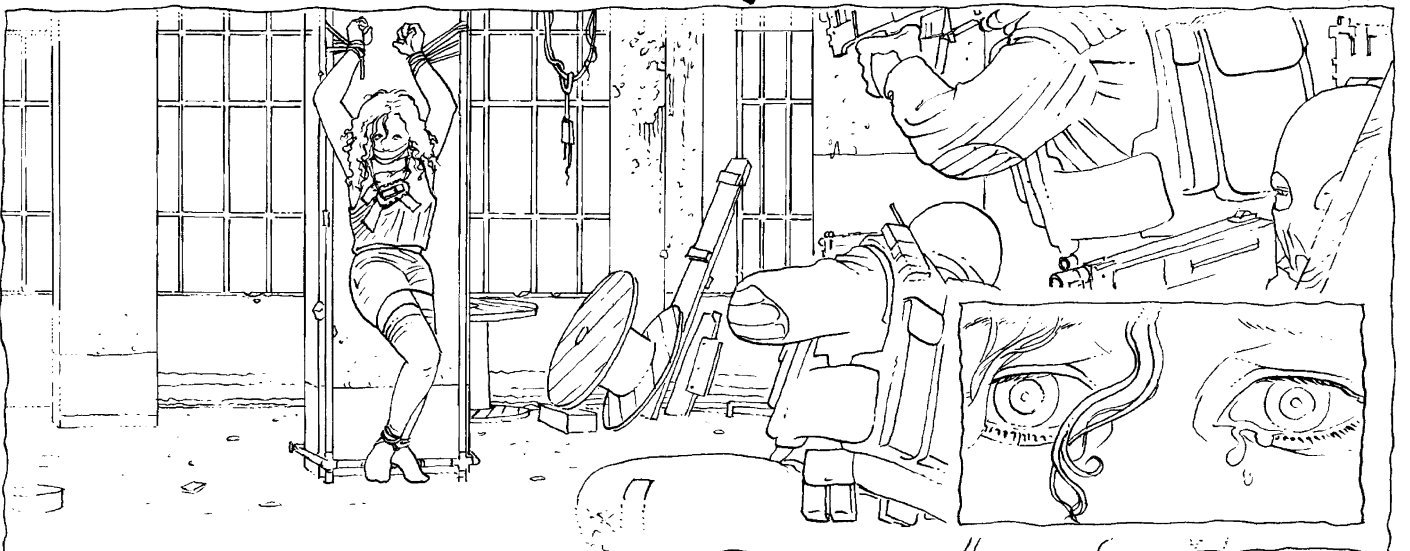
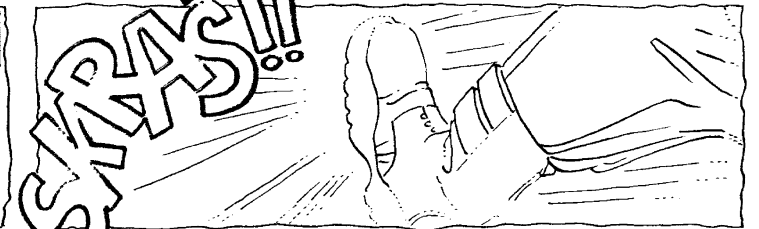
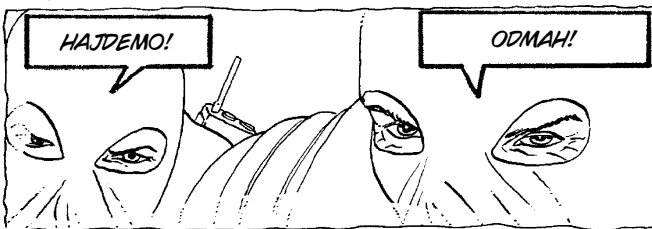
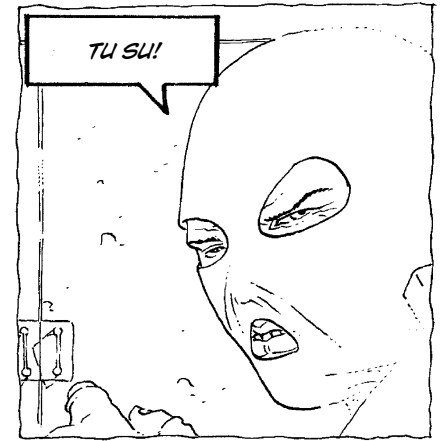
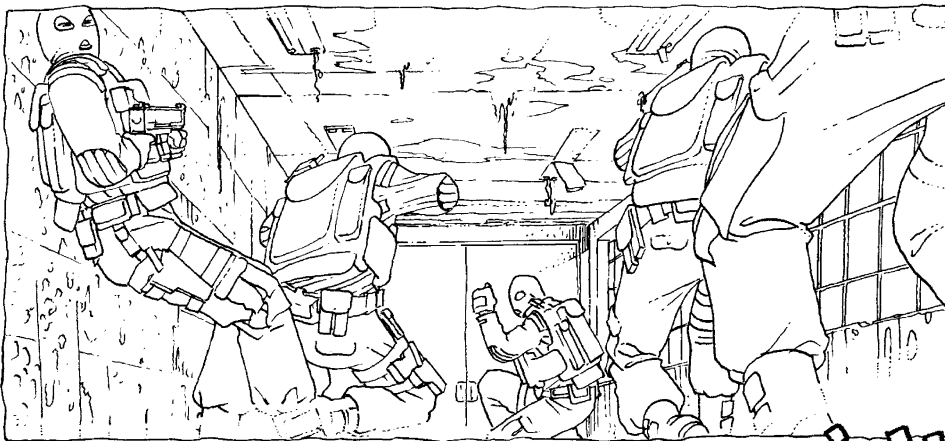
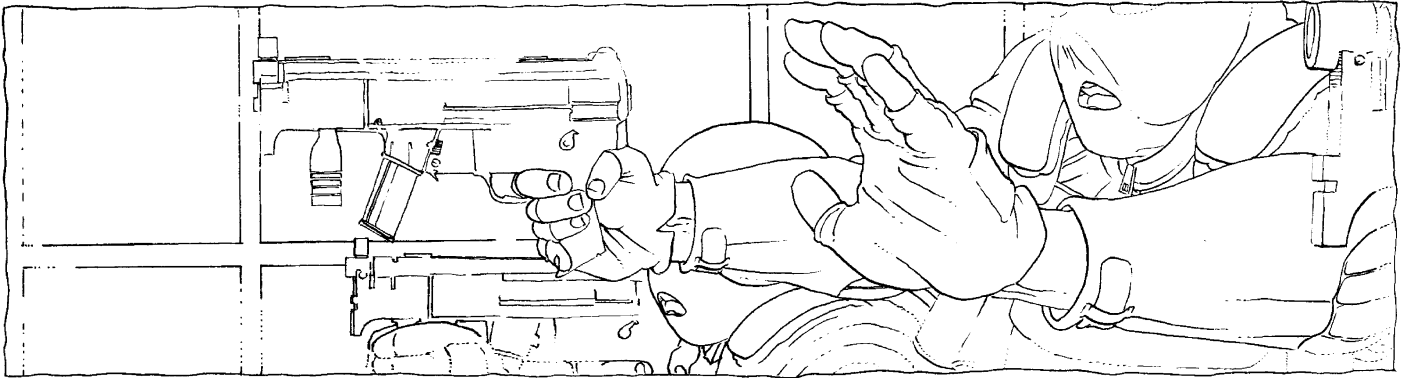
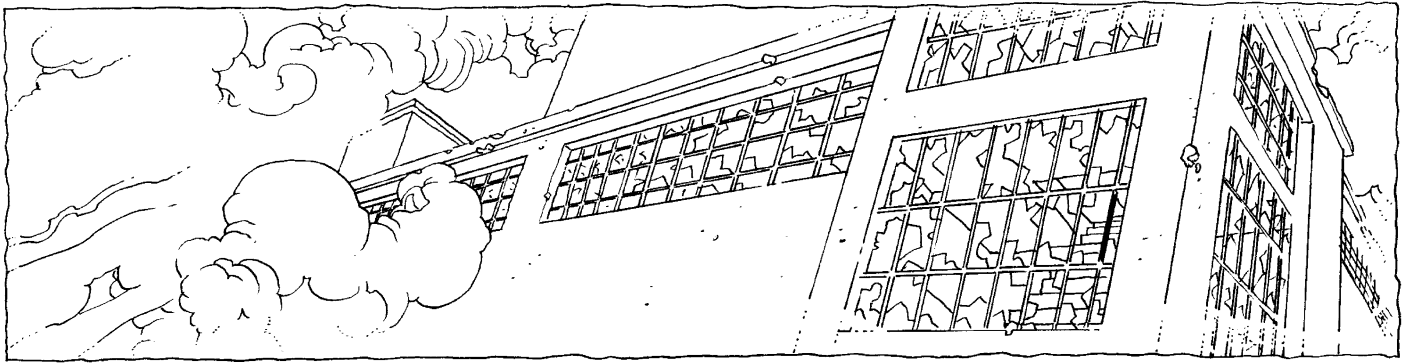
PRICAŠ ČUDNO.

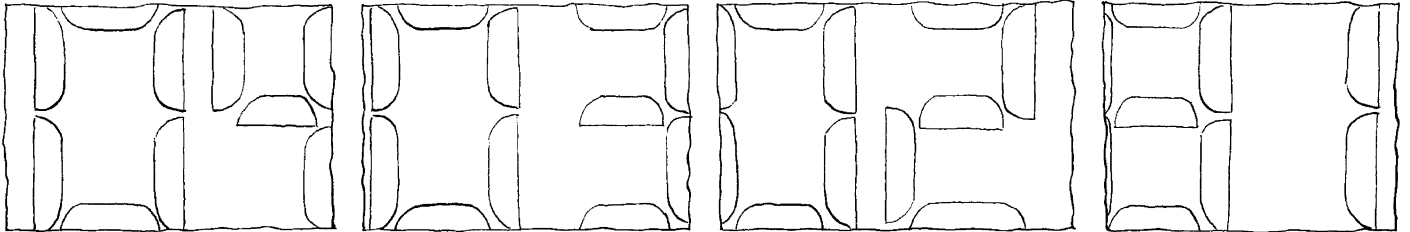
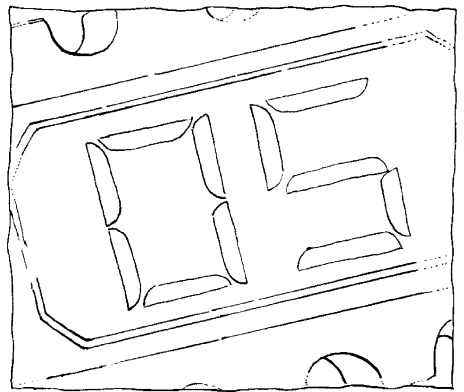
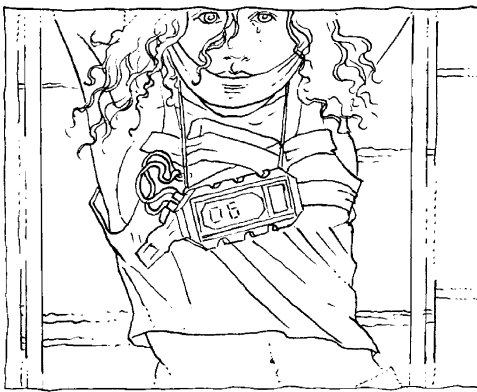
HAJDE DA OSTAVIMO RAZLIKE PO STRANI. RASKRUPNJAO SI SE, ALI JOŠ LIVEK IMAS ONAJ SVOJ DIVLJI POGLED U OČIMA.

HAJDEMO NEGDE DRUGDE, GROBLJA NISU IDEALNA MESTA ZA RAZGOVOR!

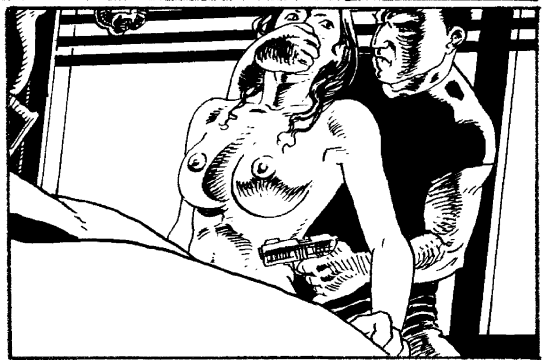
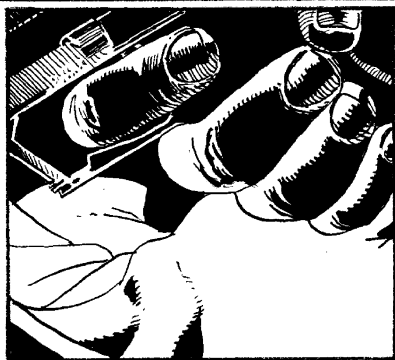

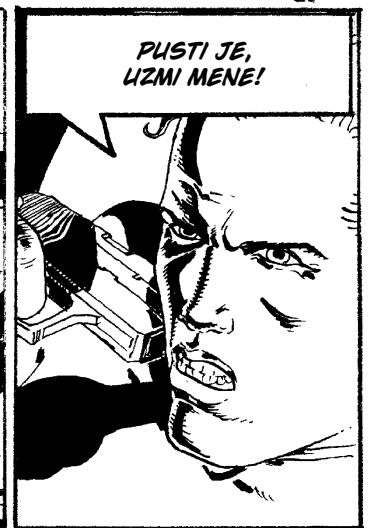

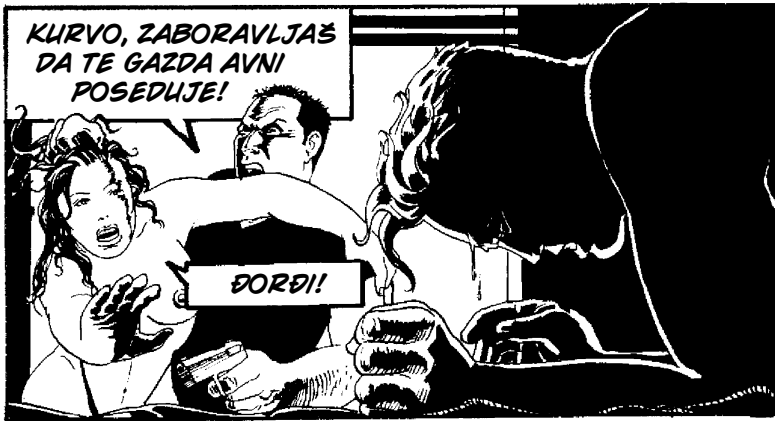
SKLJUC!

25

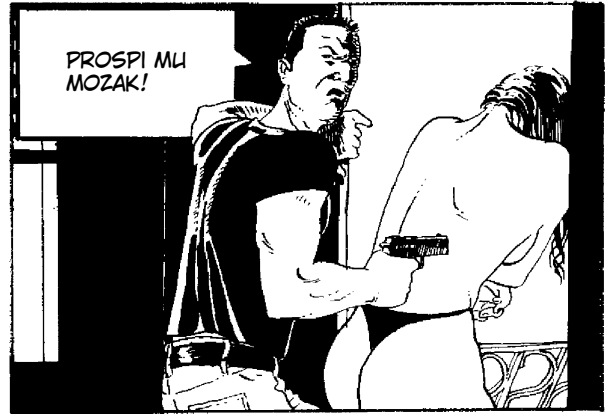

KURVO, ZABORAVLJAS DA TE GAZDA AVNI POSEDUJE!

DORĐI!

PROSPI MU MOZAK!

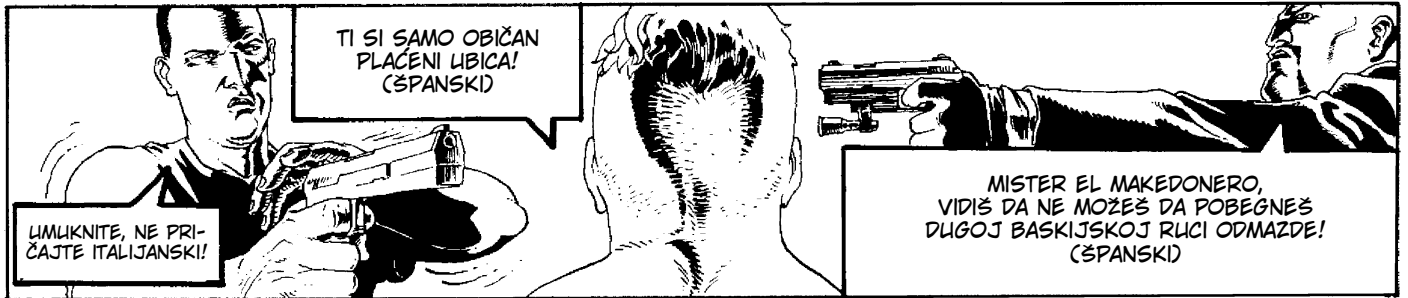
SAD ĆEŠ DA UMREŠ!

NE PUCAJ! (ŠPANSKI)

NI MAKAC! (ŠPANSKI)

ŠTA 'OĆEŠ TI? IZBUŠIĆU GA!

TI SI SAMO OBIČAN PLAĆENI LUBICA! (ŠPANSKI)

UMUKNITE, NE PRIČAJTE ITALIJANSKI!

MISTER EL MAKEDONERO, VIDIS DA NE MOŽEŠ DA POBEGNEŠ DUGOJ BASKIJSKOJ RUCI ODMAZDE! (ŠPANSKI)

KAZI MU DA UČITI, DA I NJEGA NE SREDIM!

MISLIŠ DA SE RAZLIKUJEŠ OD NJEGA? (ŠPANSKI)

VIDIM DA SI POPULARAN, EVO TI I OVAJ MORON LUPERIO PIŠTOLJ U GLAVU. (ŠPANSKI)

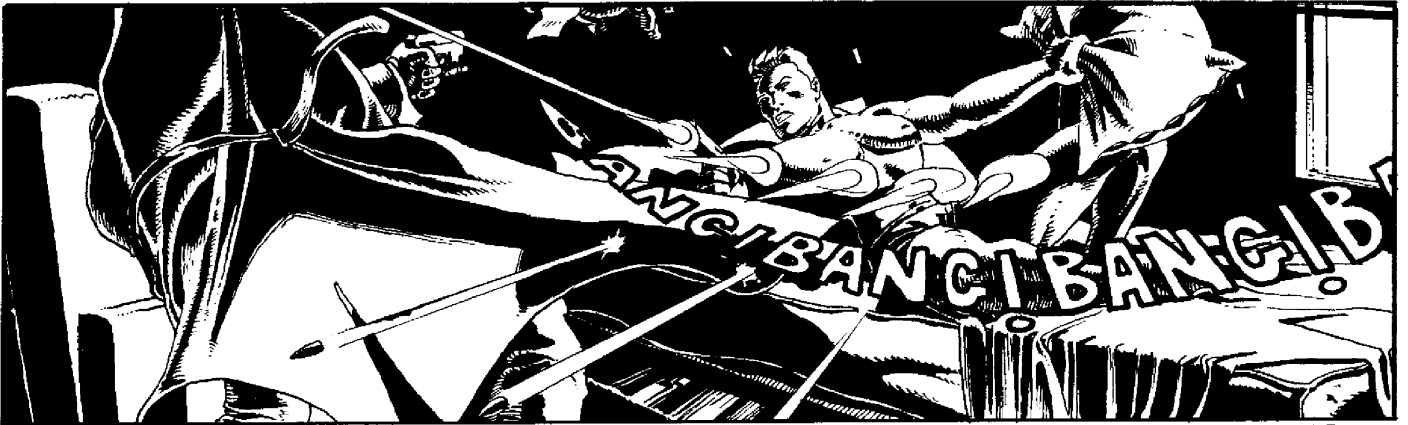
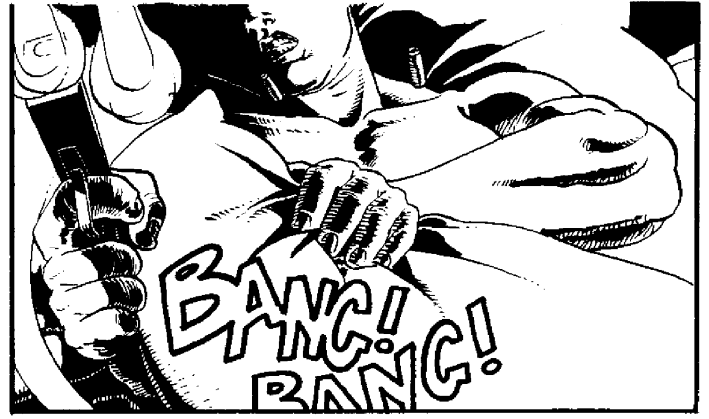
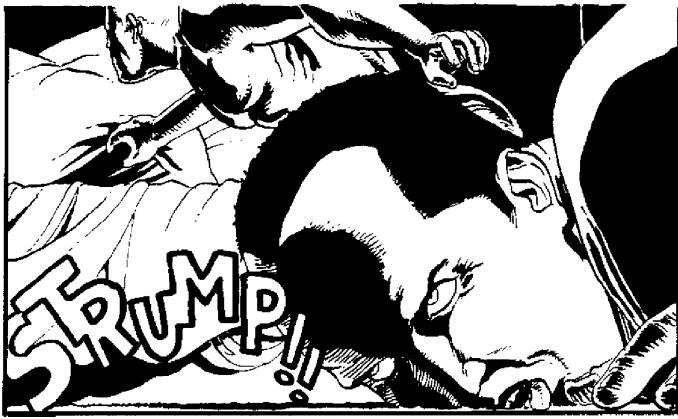

SENJOR RODRIGEZ, OVAJ MOMAK DO MENE KAZE DA SU NJEGOVI PAJTAŠI NAPOLJU I DA ĆE TI TAJ KONJSKI REP NABITI U DUPE AKO SE ODMAH NE POVUČEŠ! (ŠPANSKI)

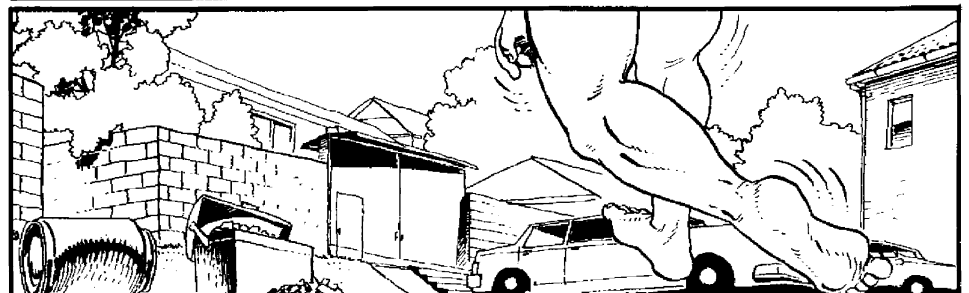
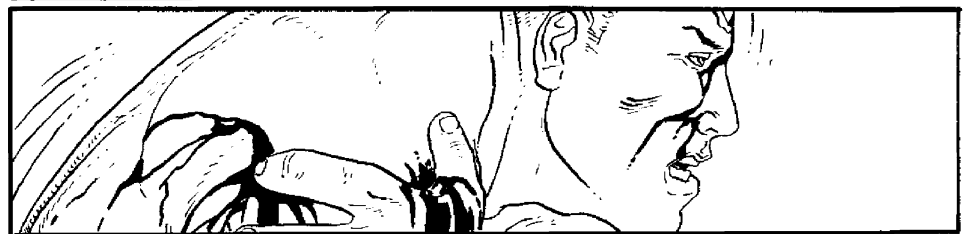
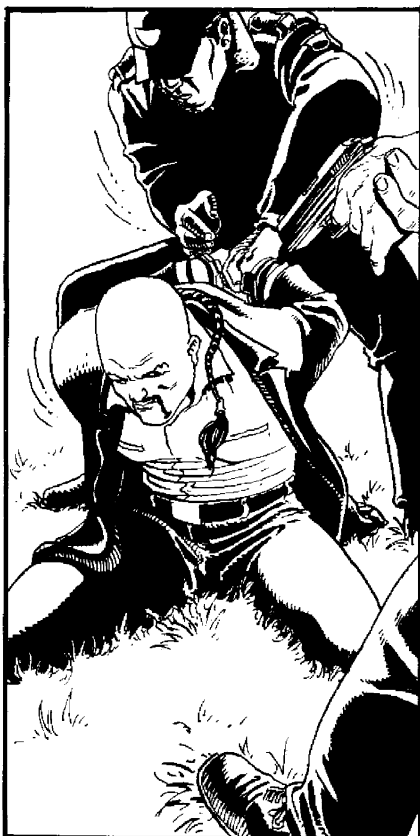
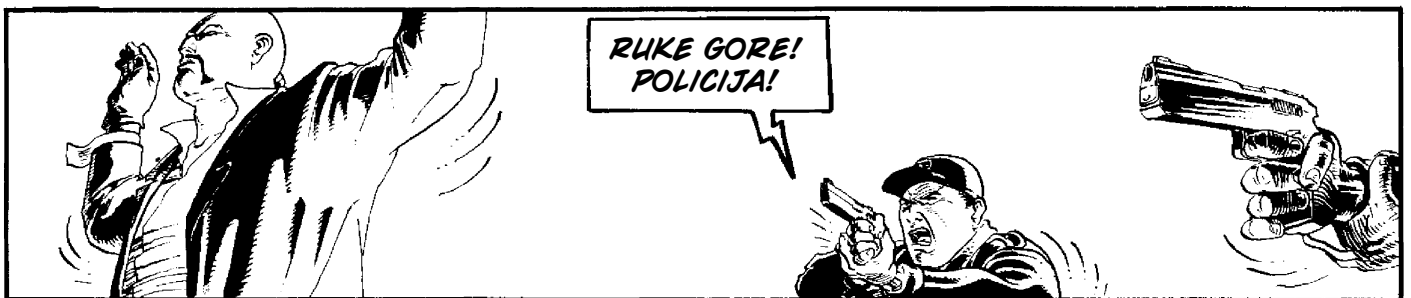
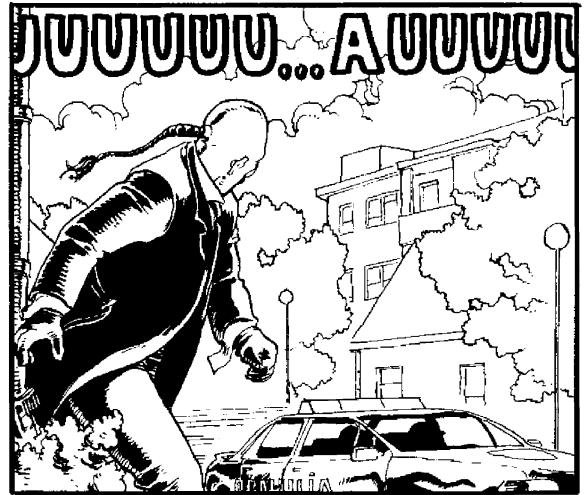
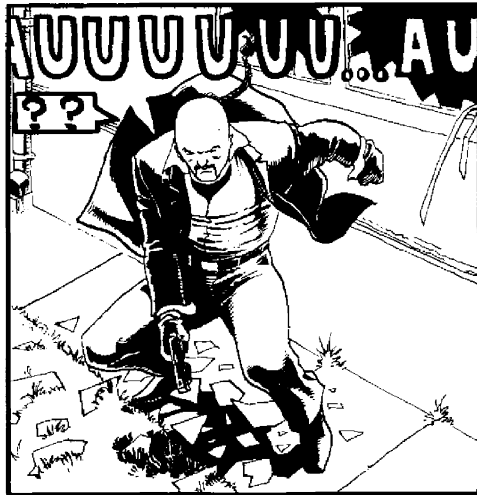
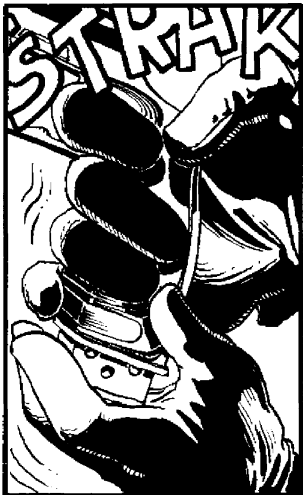
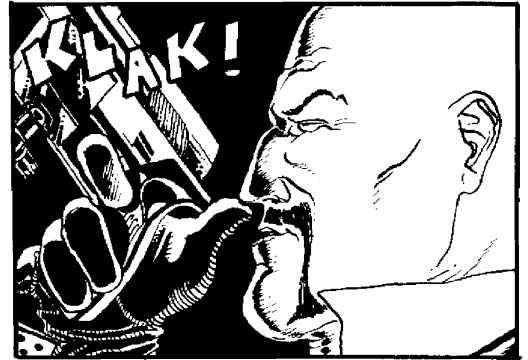
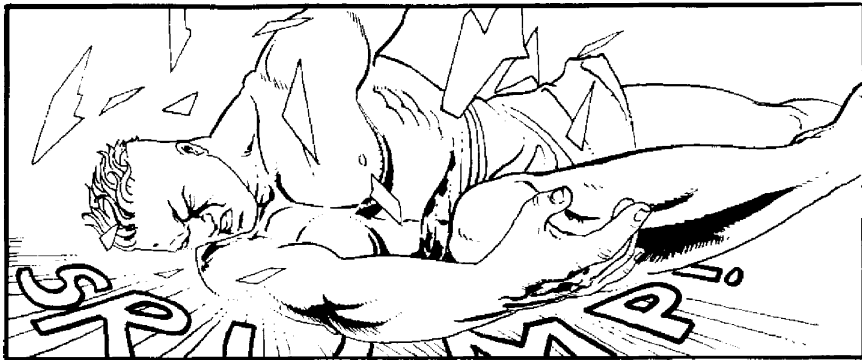
U, DA ZNAŠ DA SAM SE PREPAO! (ŠPANSKI)

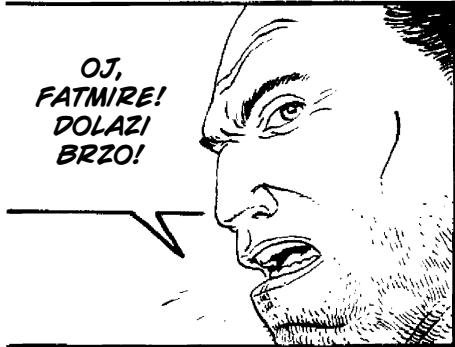
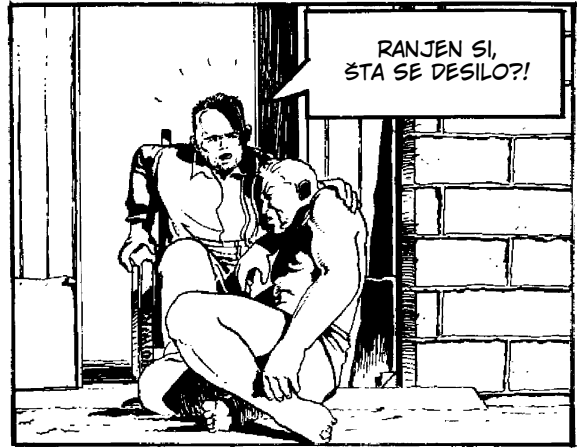

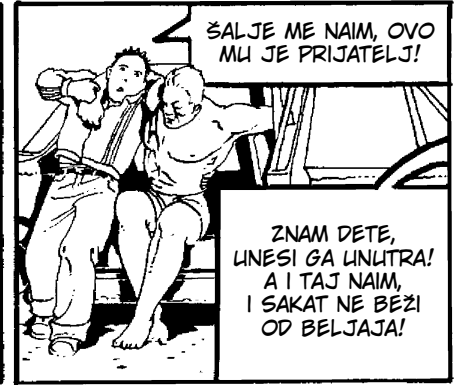
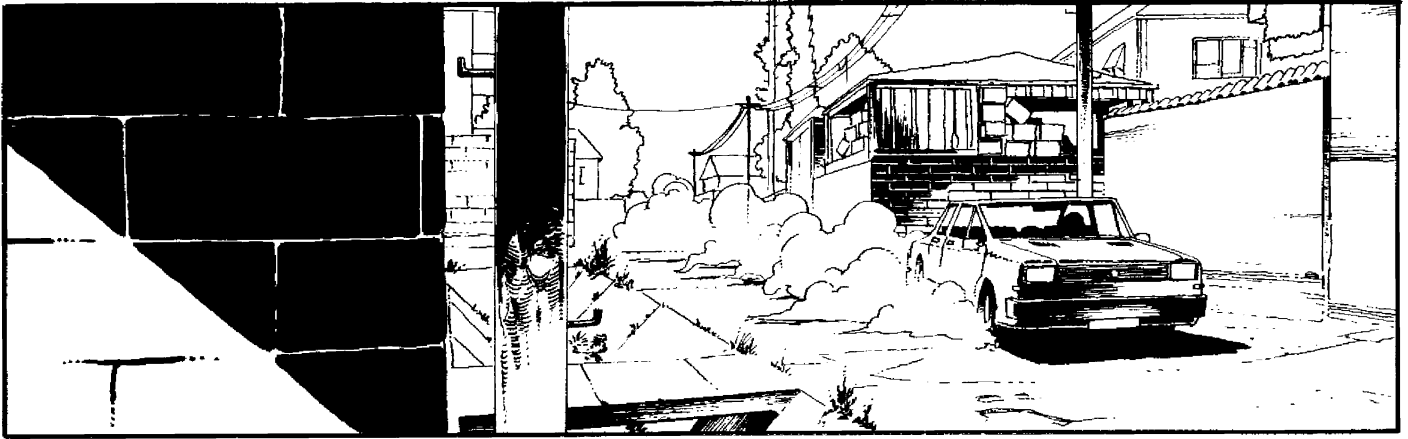
27

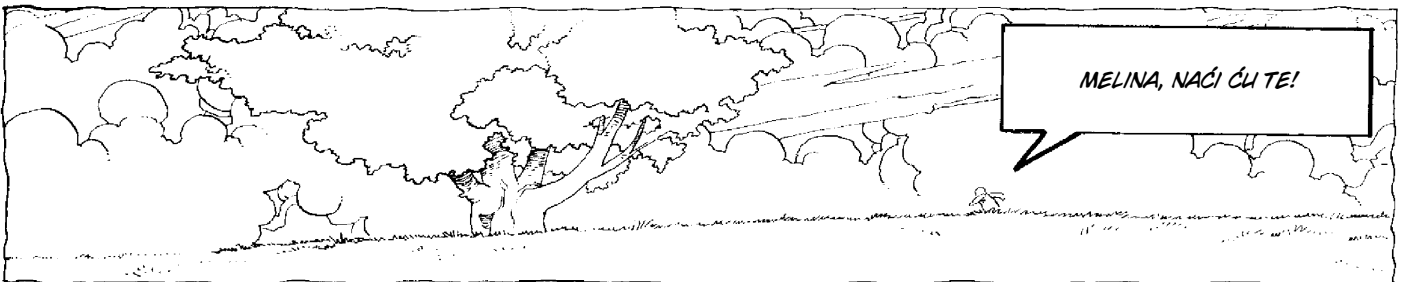
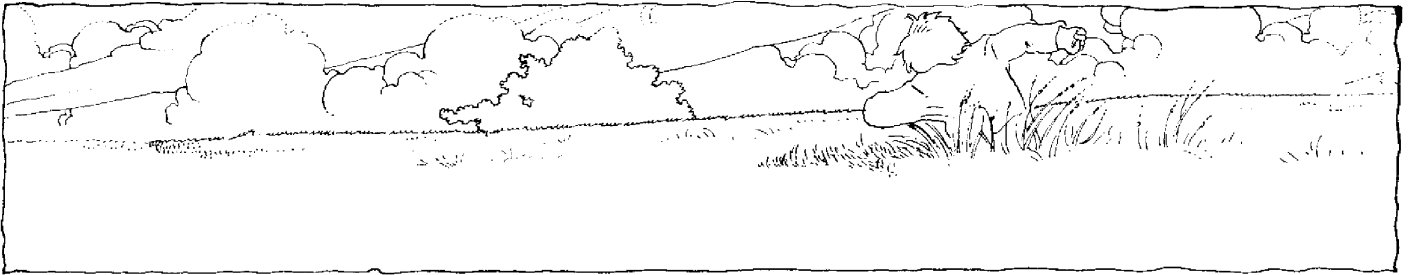
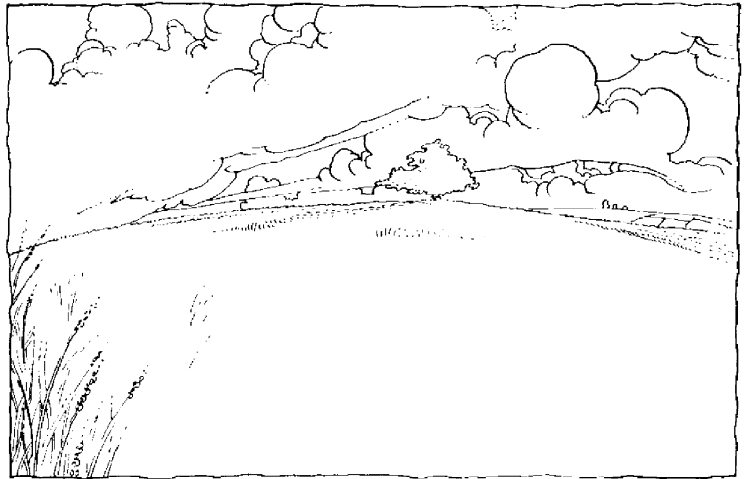
JEL O NAŠOJ
MELINI PRIČA?

MOLIĆU
ALAHA
DA TE SPASI,
SINKO.
KAD BLINČAŠ,
PRIČAŠ O
ONOME
ZA ČIME
ŽUDIŠ...

MELINA,
MELINA,
MELINA...

MELINA, NAĆI ĆU TE!

ZNAM DA SE
TU KRIJEŠ.

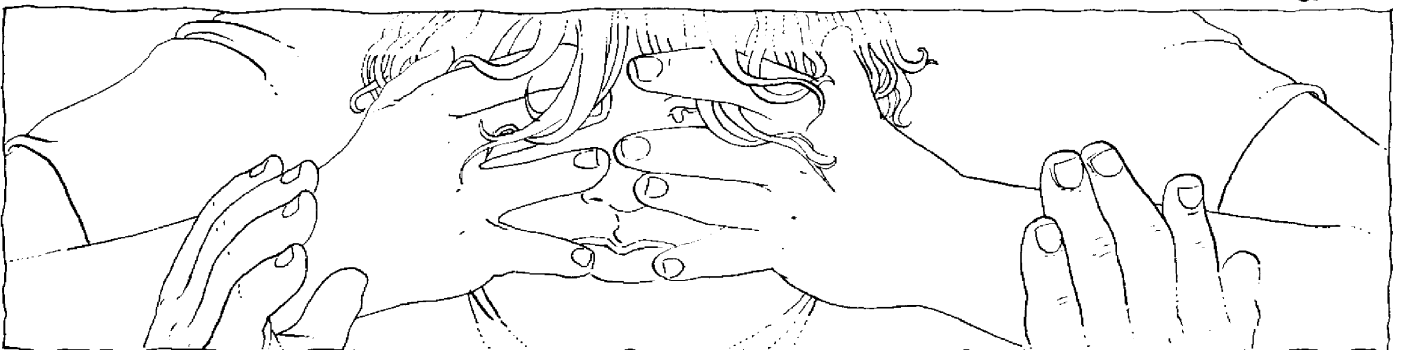

STO PUTA SAM TI REKAO
DA SE NE IGRAS S MUŠKIMAMA!

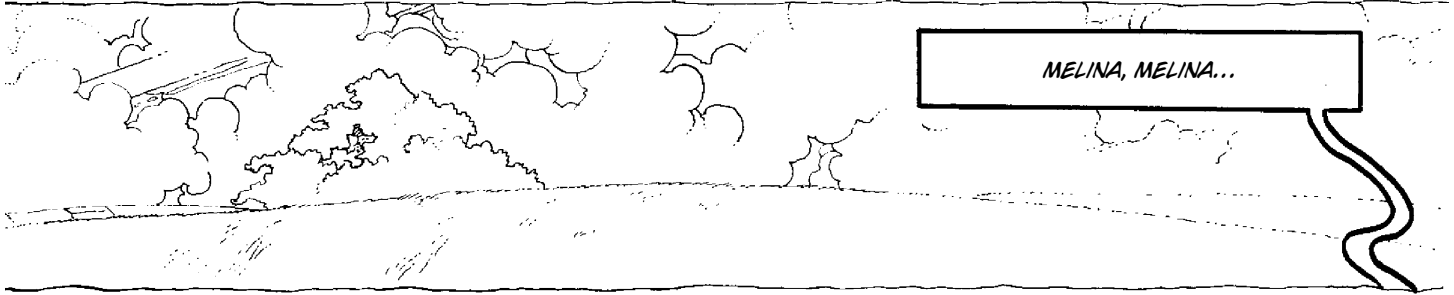
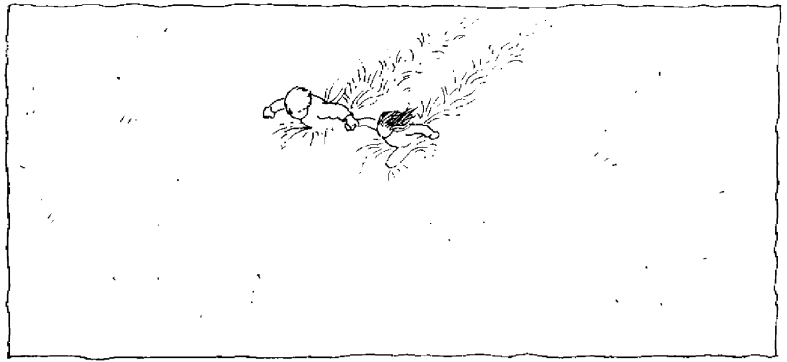
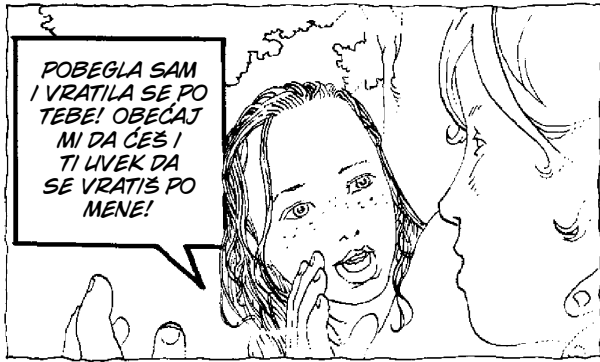

AJDE IDI SAD I
RADI K'O ŠTO
SAM TI REKAO!

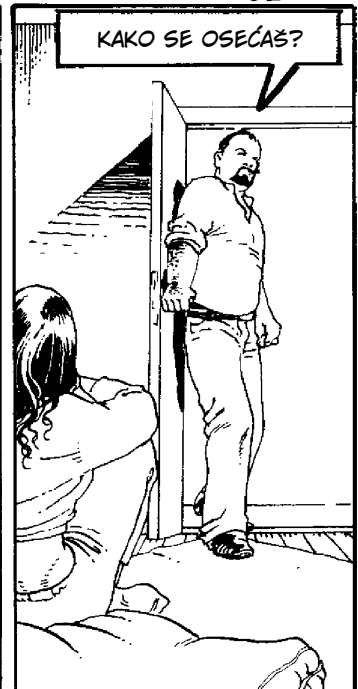
ALI, ČIKA JAZIME,
NJU SVI TUKU,
A JA JE BRANIM!

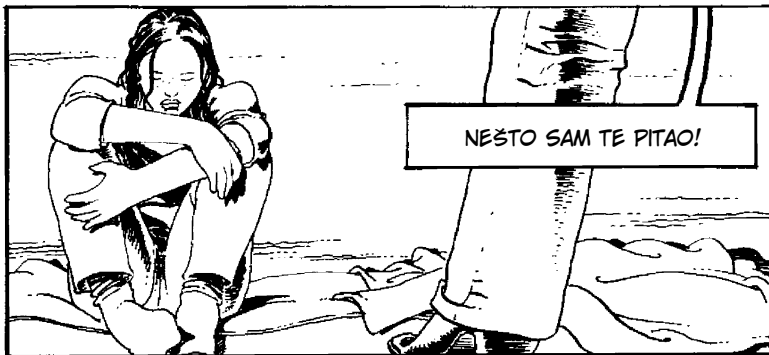

32

NEŠTO SAM TE PITAO!

OTKAD SI TI TO POČEO DA BRINEŠ ZA MOJA OSEĆANJA?

OTKAD SAM TE UHVATIO U KREVETU S TVOJIM ĐORĐIJEJEM!

ŠTA IMA ON ŠTO NEMAM JA? I VERU NAM POGANIŠ!

MNOGO TEBE BRIGA ZA VERU!

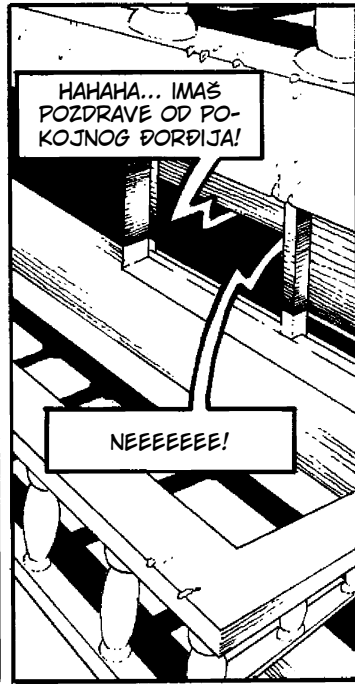
POŠTEDEO SAM TI BRATA NAIMA SAMO ZATO ŠTO JE ALBANAC... A OVAKO MI VRACAŠ!

BRATU SI MI NOGE SLOMIO, A OD MENE NAPRAVIO ROBINJU!

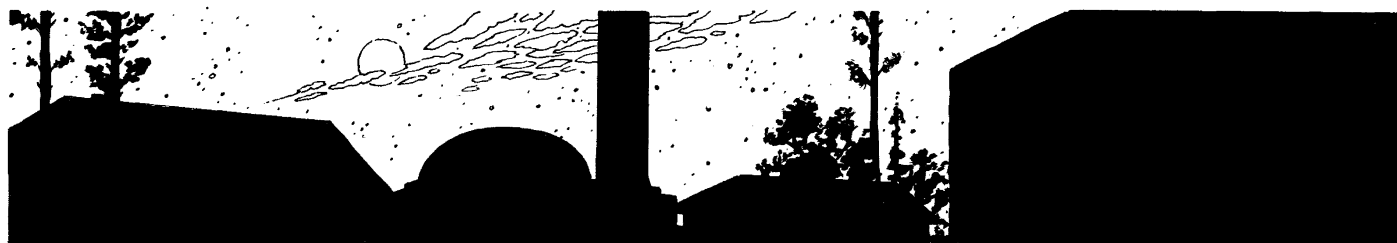
SAMA SI PREDLOŽILA DA VRATIŠ BRATOVU LJEVE DUGOVE!

TE SI DUGOVE TI DESETROSTUKO NAPLATIO!

HAHAHA... IMAŠ POZDRAVE OD POKOJNOG ĐORĐIJA!

NEEEEEEE!

U NJEGOVOM SRCU IMA ČASTI.

NAJHRABRIJI JE ČOVEK KOGA ZNAM!

ĐAVO JE UŠAO MEĐU LJUDE, SINKO...

NEMA ĐAVOLA, NANO! ĐAVO JE U DROGI, PARAMA I MRŽNJI MEĐU LJUDIMA...

E, DECO, DECO...

nastaviće se...

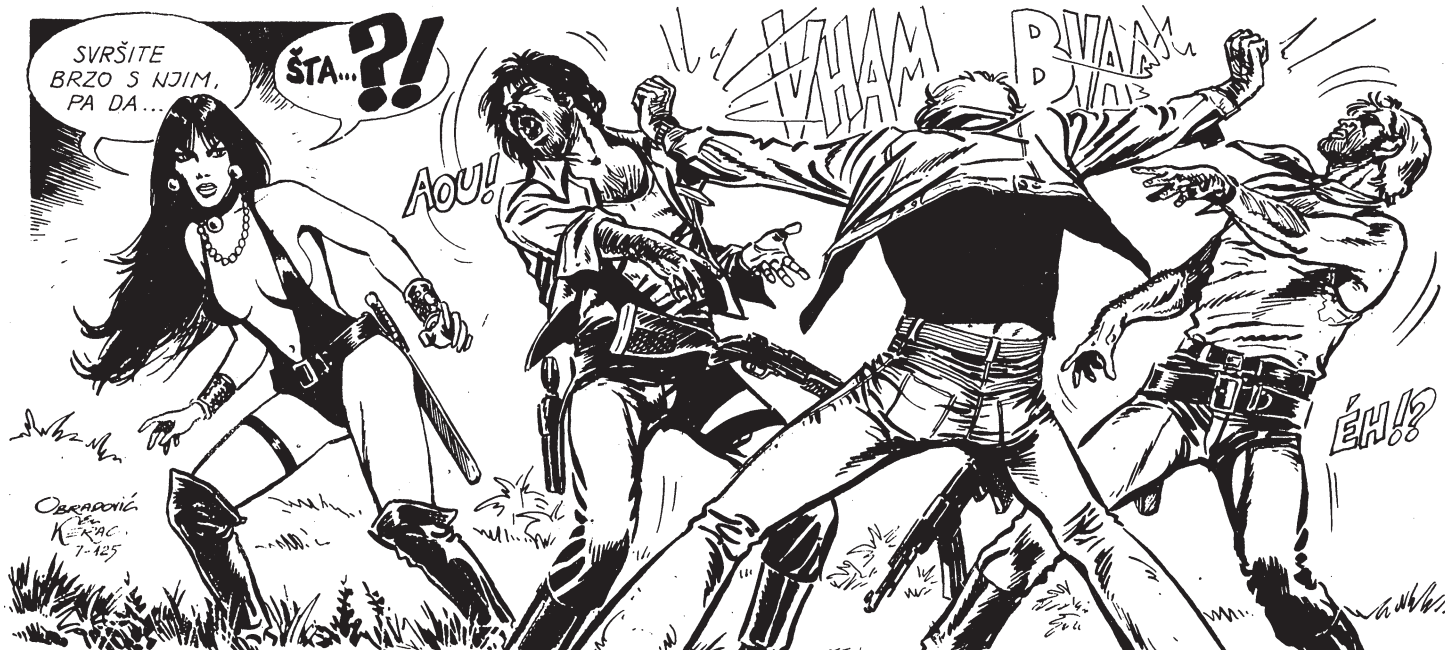
Diesel and Dust

Ne tako davno, kada smo bili klinci a televizija imala dva programa, voleli smo da čitamo stripove. Video igre su bile samo u fliperanama, a žetoni skupi, nije bilo kompjutera, ni interneta, ni mobilnih telefona, a čokolada se jela jednom sedmično, kada se matori sete da odvoje koju kintu za neko od "Krašovih" i "Pionirovih" šećernih čuda. Naši idoli zvali su se Piksi, Džon Vejn i Zagor Te Nej. Nismo imali pojma šta je to džoint ili ko je izvesni gospodin Džoni Voker, koliko kubika ima najnoviji Opelov džip i koje su boje gaćice najlepše cure u komšiluku. Kao što rekoh, mi smo voleli da čitamo stripove. Iz perspektive današnje mladeži koja svoj prvi viski popije u desetoj, svoj prvi džoint srola u dvanaestoj, a svoj prvi orgazam ima u trinaestoj, mi smo bili nešto kao žešće zaostala generacija.

Ko zna, možda su pomenuti stripovi krivi za to...

Ko zna, možda baš zato niko od nas nije u petnaestoj maznuo čaletov auto i njime krenuo da gazi penzionere i slučajne prolaznike.

Da ne dužim, nego da pređem na stvar - neki od nas su svoju prvu sisu u životu videli u stripu "Kobra". Ne verujete? I ne morate. Porniči su se ionako davali u radničkim bioskopima gde je mladariji pristup bio zabranjen, a starija braća su vešto skrivala svoje primerke "Vrućeg kaja" i zagrebačke "Erotike". I šta ti onda ostaje nego da otrčiš do trafike i kupiš najnoviji broj "Yu stripa" ili njegovog specijalizovanog izdanja "Profil" gde se već sa korica videlo da se unutra kriju neke zanimljive stvari.

Sam protiv svih ili: "Udri, Kobro - tepaj, Kobro!"

„Kobra“ je u početku bio više nego konvencionalan strip. Izlazio je u kratkim epizodama koje su pratile doživljaje jugoslovenskog kaskadera Slobodna Markovića koji je imao retki talenat da bez problema upadne u nevolju. Sve je počelo 1979. godine, dakle u vreme kada je bivšu SFRJ tresla grozna kung-fu i karate manije, kada je svaki iole jači pripadnik romske nacionalnosti dao da mu urade tetovažu "Zamenik na Brus Lija" a svaki iole ozbiljniji bioskop na repertoaru imao neku žešću tabačinu. U to vreme, Branislav Kerac i Svetozar Obradović krenuli sa epizodom "Sam protiv svih" da bi se taj koncept razvio dalje u ukupno 17 urađenih priča različite dužine. U početku, Kobra se tukao sa klasičnim negativcima tj. već viđenim šljamom oličenim u lopovima, silovateljima, naroko dilerima, ucenjivačima i zelenašima a onda je asortiman negativaca proširen negativkom "američkog" tipa War Queen, što je bila neka vrsta prvog iskoraka van klišeja. Usledila je sjajna priča u tri dela "Čovek sa dva života", "Žizel" i "Neman moraš ubiti dva puta", koja je kasnije objedinjena u album kao jedan broj "Profila". Ipak, prave stvari tek dolaze u sjajnoj epizodi "Anđeo pakla" koja je u vreme svog izlaska podigla standarde domaćeg stripa. Jednostavno, bio je to Kerčev crtački vrhunac (koga će kasnije pratiti nove crtačke bravure) i zaista, svi se danas sećaju sjajnih uvodnih tabli urađenih u maniru uvodne špice tadašnjih popularnih holivudskih filmova. Sledeća epizoda "Pustinjski monstrum" bila je još jedan korak dalje. Sirova priča u maniru najboljih filmova Voltera Hila i Sema Pekinpoa sa efektnim krajem i antologijskim scenama.

E, a onda je Kerac provalio koncept koji bi Čira Magični opisao kao

"žestoka akcija i domaćinski seks". Epizoda "Papan" ostaće upamćena manje zbog Kobrinog sukoba sa neonacistima poznatim po konspirativnom nadimku "Gvozdenjaci" a više po golotinji i sex-on-the-beach scenama koje su se savršeno uklapale u adrenalinom nabijenu akciju. Ovde Kobra već prelazi u Rambo fazon, pa dušmane ne satire samo golim rukama već i probranim arsenalom vatrenog oružja. A usput je uspeo da odoli guzatoj i sisatoj Nemici koju je Kerac tako dobro nacrtao da se prilikom čitanja ponekad činilo da je stvarna.

Poslednja, sedamnaesta epizoda Kobre, zvala se "Arizona Heat" i rađena je u boji. Pojavila se neposredno pred raspad SFRJ u vidu tvrdo korićenog albuma a u izdanju tadašnjeg giganta "Dečjih novina". Kerac, koji je sem crtanja pisao dijaloge, ovde je bio u punom zamahu, pa s tim u vezi, trebalo bi neko pametan da sedne i napiše esej na temu "Suptilno uvođenje psovke u domaći strip". Moj favorit je svakako upadica: "Ej, pičko, priđi, dede, da ti zbičim jedan metak." Naravno, sve to ne bi bilo tako jednostavno da Toza Obradović svojim funkcionalnim scenarijima nije ostavljao prostora Kercu da se razmahne. Izgleda da tajming za izlazak ovog albuma i nije bio najbolji, ali kako su stripadžije mogli znati šta se to mučka po glavama političara? Svejedno, "Arizona Heat" predstavlja vrhunac serijala, naročito u grafičkom smislu, i prava je šteta što se ostalo na tom jednom izdanju koje je sada raritet.

Slobo, majstore! Ili: zašto deca vole Kobru

Pitate se, logično, šta je to što nas je nas klinge fasciniralo kod Slobodana Markovića - Kobre?

Kao prvo - čovek je šmeker.

Obučen u izlizani džins, putuje svetom, mlati negativce karate udarcima i trpa dobre cice, malo Francuskinje, malo Amerikanke.

Kao drugo - on je NAŠ.

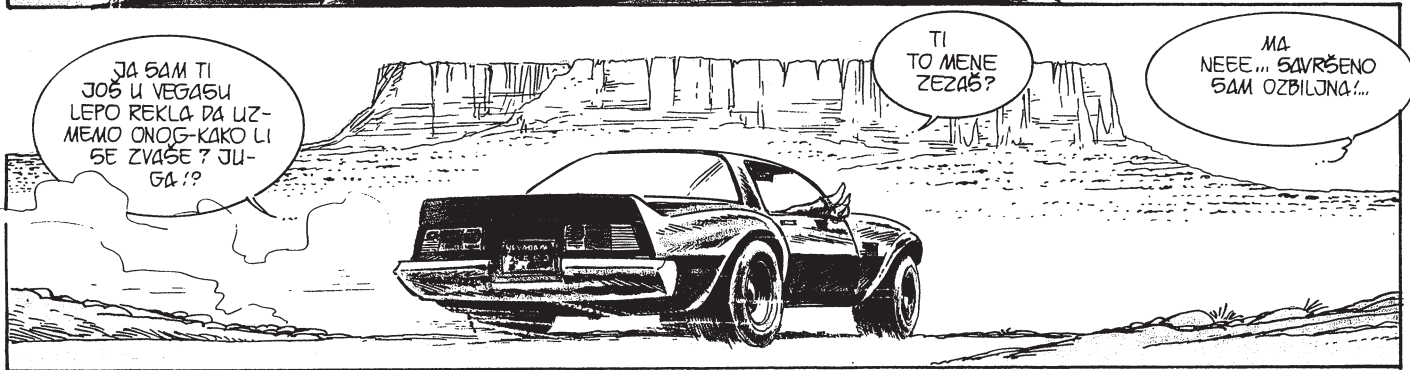
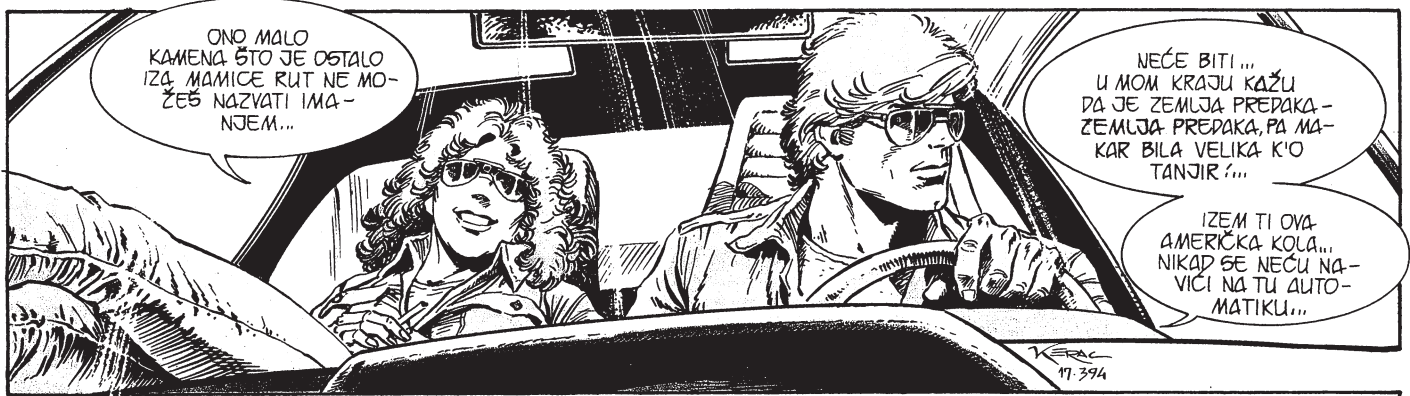
"Naš" u smislu da je čovek iz ovih krajeva, tipični Jugosloven onog vremena koji krstari Evropom, Amerikom i Azijom i uvek doaka belosvetkom ološu.

Kao treće - Kobra je pošten čovek, u duhu socijalističkog obrazovanja i proleterske junošnosti.

Njega truli zapad nije iskvario, on nikad neće robovati novcu niti se prodati zlim trgovcima ljudskom nesrećom. Dobro, čovek zna šta su dobra kola, zato vozi opaki Porše (na čemu smo mu uvek zavideli) plus ume sa ženskinjama, i zna šta je to dobro parče dupeta (na čemu smo mu još više zavideli) čak i kada je bambusao koštunjavu Sindi Vilijems, koja jes' da nema nikakve sise, al' je zato sve ostalo na svom mestu... I zato Kobra, u „Anđelu pakla“ opasno popizdi kad se na njega namerači štokavi bajker koji nosi privezak sa motivom kukastog krsta. Vrela partizanska krv proključa u njemu i on, onako slobodarski, napenali nadobudnog fašistu a mi deca, ponosno kličemo: „Udri bandu, Slobodane, najebi mu se majke okupatorske!“

Kao četvrto - u „Kobri“ nas Kerac ne gnjavi neprestanim omažima omiljenim muzičarima i bendovima.

Najogora muzika posle turbo-folka: prepotopski hevi-metal, hard rok sa elementima opere, čičeće gitarsko onanisanje¹ koje se izliva iz skoro svakog kadra u Cat Claw, uopšte ne postoji u „Kobri“ - i hvala Nebesima na tome! Štaviše, neki savršeni soundtrack za čitanje ovog stripa bio bi na razmeđu Delta bluza, Toma Vejtsa i Raja Kudera.

Epilog: Vрати se, Sloba!

Kerac će kasnije u jednom intervjuu izjaviti kako je prestao da radi Kobru „jer je vreme roud filmova prošlo“. Takođe je tu prisutna i opravdana frustracija činjenicom da su originalne table „Kobre“ izgorale u stanu njegovog menadžera Ervina Rustemagića prilikom opsade Sarajeva. Uz sve to, kao komercijalnije probitačniji strip pokazala se superherojska parodija „Cat Claw“, koja je imala bolju prođu kod publike, iako se radi o lošijem stripu.

Ali, da li je baš tako?

Da li je koncept ovog nikad nam prežaljenog strip serijala više nema prođu kod moderne publike? Ako pogledamo savremenu holivudsku produkciju, videćemo masu naslova koji su bili više nego uspešni a

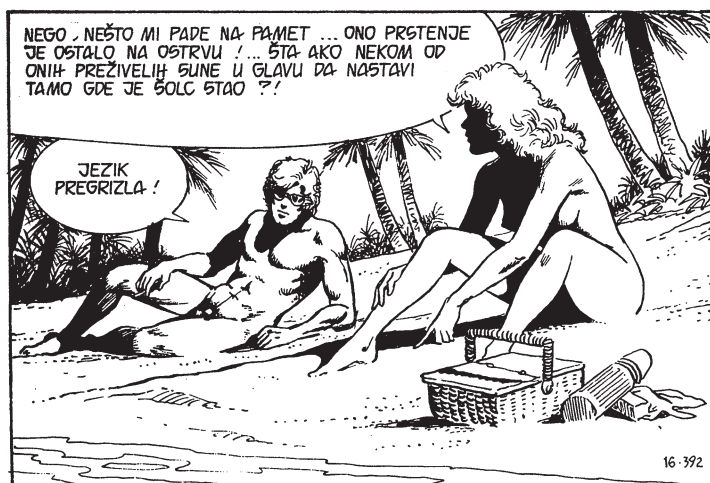
mogu, uslovno rečenu, da pripadnu žanru „roud filma“. Od Stounovog „U-turna“ do Tarantinovih i Rodrigezovih egzibicija.

Što se stripa tiče, dovoljno je setiti se „Prechera“. A književni hit koji je u klasičnom maniru roud romana jeste Gejmenovo remek-delo „Američki bogovi“.

U današnjoj strip produkciji koja vrvi od eksperimentisanja, futurističkih koncepata i superherojštine, čitanje jednog dobrog stripa jednostavne koncepcije kakav je „Kobra“ uvek deluje kao pravo osveženje. A, za divno čudo, i pored vremenske distance, najbolje epizode i danas deluju sveže i zabavno, kao pre dvadeset godina kada su se premijerno pojavile.

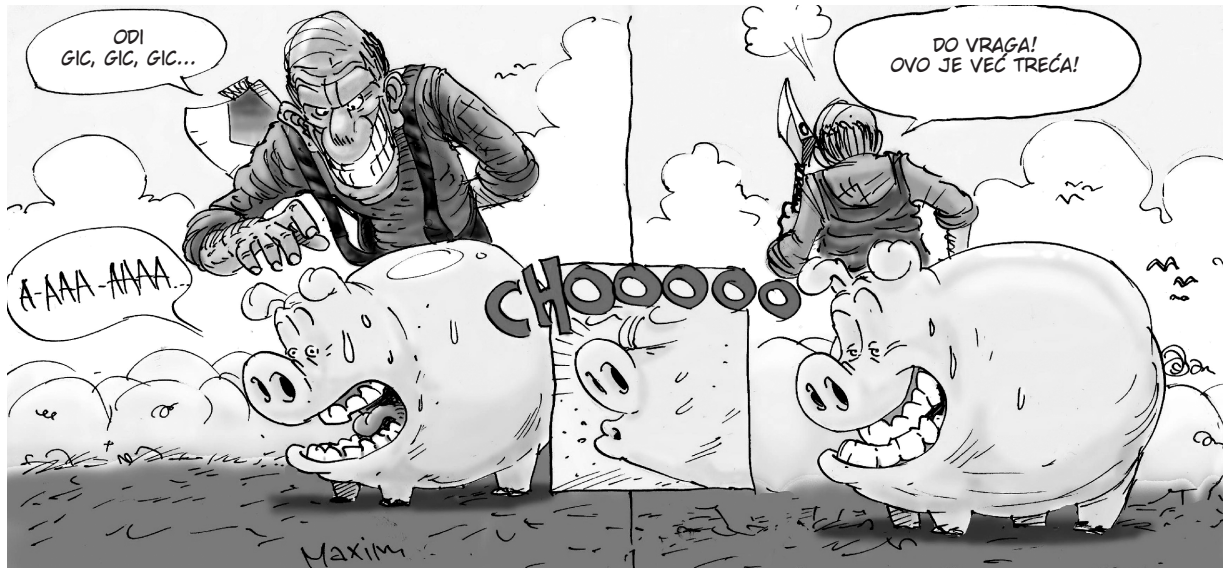
Možda upravo zbog toga Kerac i Obradović treba da razmisle o „oživljavanju“ ovog junaka ili makar o ponovnom objavljivanju starih epizoda.

¹ U Gornjem Brijanju kod Zagužana postoji izreka: „Ko je čuo sve albume Helloweena, rašta je i poludeo“. A Amnesty Interneshnel je nedavno izašao sa teorijom da su u zatvoru Gvantanamo sužnji mučeni tako što im je po ceo dan puštan Skid Row i solo albumi Brusa Dikinsona.

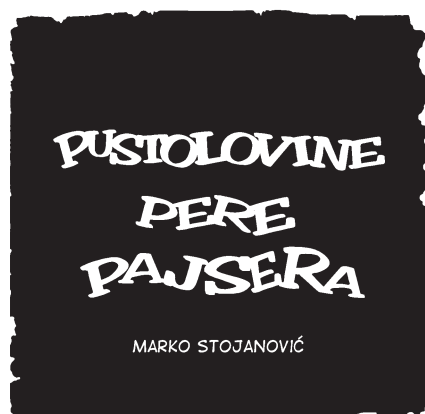

Maksim ŠIMIĆ

Aleksandru ČUBOTARIU Čubi

Balkanska pravila: Gospodin "Mačak na kvadrat"

Aleksandru Čubotariu-Čubi, trenutno najproduktivniji i najobjavljaniji rumunski strip autor, prošle godine je po prvi put bio zvanični gost na jednoj našoj strip manifestaciji. U pitanju je strip autor koga ovdašnji ljubitelji stripa treba tek da upoznaju...

PRESSING: Kada si prvi put "otkrio" strip?

Aleksandru CIUBOTARIU Ciubi: Strip sam prvi put upoznao u reviji *Pif* (mama mi je kupila nekoliko primeraka iz lokalne antikvarnice), a zatim i u časopisima *Cutezatori* (Odvažni), *Luminita* (Svetlana) i u još nekoliko dečijih časopisa iz komunističkog perioda. Posle revolucije čitao sam *Universul Copiilor* (Dečiji Svet), časopis koji je objavljivao između ostalog i stripove stranih autora. Ali moj prvi kontakt sa svetom stripa desio se 1994. godine, kada je u mom gradu *Konstanci* održan *Međunarodni Salon stripa*, gde sam po prvi put mogao da upoznam autore uživo, da vidim originalne table stripa - stvari koje su me toliko impresionirale da sam od tada definitivno shvatio da je strip za mene nešto posebno. Upravo za taj Salon nacrtao sam i svoj prvi strip, i učestvovao na konkursu na kome sam dobio *Diplomu-zahvalnicu*. To je za mene bio izuzetan događaj, tada sam dobio podstrek za svoj dalji rad na stripu.

PRESSING: Da li si u tom periodu (*Konstanca, 1994. godina*) imao školske drugove koji su bili fanovi stripa, i kakav je status, generalno, imao strip među tvojim prijateljima?

CIUBI: U tom periodu bio sam na prvoj godini Umetničke škole i to je bio tek početak otvaranja ka slikarstvu i ilustraciji, a bilo je tu i stripova. Na već pomenutom konkursu za Salon stripa učestvovala je većina mojih kolega iz škole. Sećam se kako smo svi bili oduševljeni, za nas novim načinom izražavanja, stripom. Nažalost, tada još uvek nisamo mnogo znali o samom stripu, o njegovom čudesnom svetu i ogromnim mogućnostima koje nudi, te su mnogi veoma brzo odustali od njega. Iz te moje generacije samo sam ja do danas ostao u tom nekom svetu stripa. Status samog stripa među mojim prijateljima je bio uglavnom dobar, znatiželjno smo otkrivali njegove tajne, raznovrsne teme i same autore. U samoj školi, međutim, strip nije bio baš najbolje prihvaćen od strane profesora, i mnogi od njih su ga smatrali formom izražavanja namenjenoj isključivo deci. Moja profesorka grafike mi je zabranjivala da crtam stripove i da ih čak uopšte spominjem. Nisam se mnogo obazirao na njenu zabranu već sam intenzivno ot-

krivao izražajne potencijale stripa i iz ove perspektive sam izuzetno srećan zbog te svoje odluke.

PRESSING: Da li si se i kasnije sreo sa tom profesorkom? Kakvo je mišljenje, nakon svih tvojih uspeha na polju stripa, profesora i prijatelja iz škole o samom stripu i da li se u njihovom poimanju stripa nešto promenilo?

CIUBI: Da, više puta sam sreo tu profesorku, ali nikada nismo razmenili više od dve-tri reči. Nikada je, međutim, nisam krivio zbog njenih ubeđenja u vezi stripa. Ona je pripadala starijoj generaciji koja nije imala priliku da upozna sve mogućnosti medija, njegov izuzetan grafizam i stil koji ga svrstava u moderne umetnosti. U neku ruku sam i srećan što sam sve te mogućnosti *Devete Umetnosti* sam otkrivao i što mogu da stvaram na polju na kome mi nikad ranije ne bi dao nikakvu šansu na uspeh. Sve moje kolege su i dalje ostali ljubitelji stripa ali se crtanjem više niko nije bavio. Negde u njima i dalje postoji ta strast za crtanjem stripova i o tome pričamo svaki put kada se sretnemo na nekom od Salona stripa.

PRESSING: Koji su autori stripa, rumunski ili strani, na tebe najviše uticali i koga od njih najviše ceniš? I koji je tvoj omiljeni stil crtanja?

CIUBI: Na početku, najviše sam voleo humoristički i karikaturni strip namenjen pre svega deci. Rumunija ima tradicionalno izuzetno jaku školu karikature. Godinama sam uporno pokušavao da „dešifrujem strip kodove“ - od postavke table do veličine balončića i upisa teksta. Tada je, naravno, revija *Pif* bila merilo mojih interesovanja za strip. Vremenom sam sve više savladavao forme i način izražavanja, da bi u trenutku kada sam upoznao sva pravila stripa rešio da ih na neki način prekršim. Odatle kreće moja eksperimentalna faza, *anderground*, koji mi puno znači. Kroz formu stripa pokušavam da izrazim sve svoje ideje i vizije na način na koji ja to zamišljam. Paralelno sa eksperimentisanjem kroz formu stripa radim i dalje klasičan strip za decu. Trenutno, dakle, radim sa dva totalno različita, meni izuzetno draga, stila i načina crtanja. Ima puno autora stripa koje izuzetno cenim ali ne bih sada izdvajao nekog. Možda bih ipak mogao da pomenem *Zepa* koga smatram najboljim strip autorom - njegov sam veliki fan.

PRESSING: U Rumuniji se svake godine, od 1991., organizuje *Međunarodni Salon stripa* na kome su učestvovali brojni domaći i strani autori. Ti si redovan učesnik istih, ali si ti bio i učesnik jednog od najvećih svetskih strip festivala - *An-*

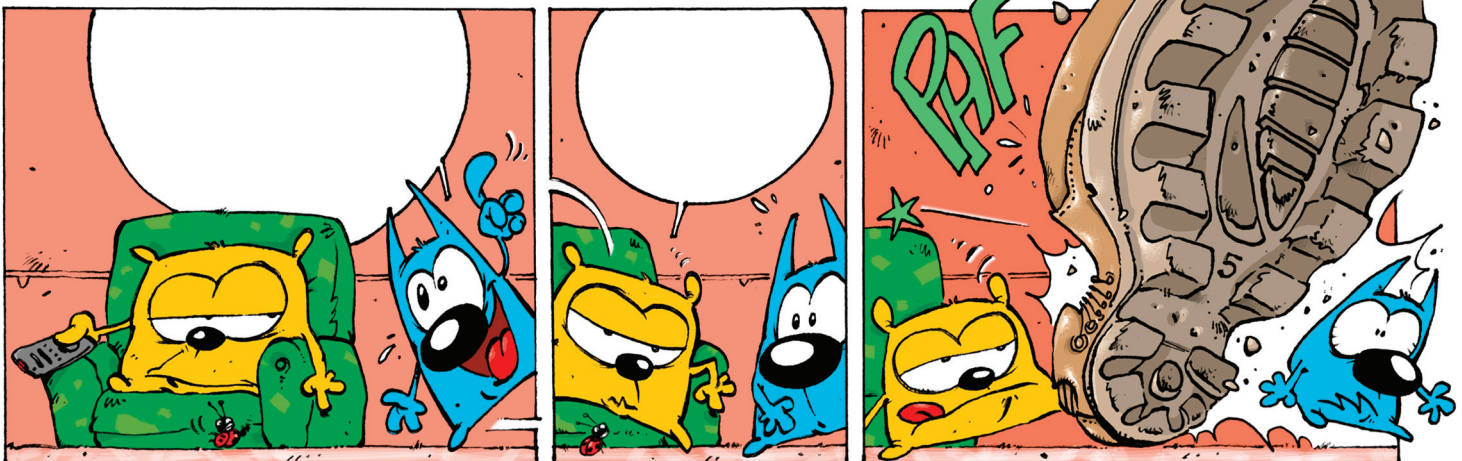
gulema. Kaži nam kako je bilo tamo, kakvi su tvoji utisci i da li si imao priliku da upoznaš Zepa?

CIUBI: Tačno je, kao što si rekao, od 1991. svake godine se kod nas organizuje **Međunarodni Salon stripa**. Ja redovno učestvujem na svakom Salonu još od 1994. godine - mogu slobodno reći da je ova manifestacija najzaslužnija što su ljubitelji stripa u Rumuniji ostali na okupu. Bilo je dosta autora na prethodnim salonima, najviše njih iz Francuske i Belgije - od svih njih imalo je šta da se nauči, gledanjem njihovih radova na izložbama ili slušanjem diskusija na promocijama i okruglim stolovima. 2004. godine organizatori **Salona stripa u Angulemu** pozvali su Rumuniju da učestvuje sa izložbom svojih stripova. Između ostalih i ja sam učestvovao sa svojim radovima na toj izložbi, pa sam tako stigao i u svojevrsnu Meku stripa - **Angulem**. Impresionirale su me, u prvom redu, izložbe stripova i kvalitet izloženih radova, što je po meni i centralni događaj jednog festivala stripa. Tu su naravno i strip izdanja, i ti puni

standovi izgledaju zaista impresivno. Uz to, tu su i sami autori svih tih izdanja, što je takođe značajan događaj. Sve u svemu, bilo je to prelepo iskustvo i događaj u mom životu koji bih želeo da ponovim. Slučaj je hteo da baš na tom Salonu **Zep** dobije **Veliku nagradu Angulema**, da ja budem uz njega kad je tu vest saznao i da mu prvi čestitam na tom uspehu... Bio je to za mene izuzetan trenutak.

PRESSING: Kakva je trenutno strip scena u Rumuniji i da li autori imaju gde da objavljuju svoje radove?

CIUBI: Zadnjih nekoliko godina postoji određeni pozitivni pomak na rumunskoj strip sceni. Posle perioda krize, sada je strip u Rumuniji na uzlaznoj putanji - strip se sve više objavljuje u štampanim medijima, postoji i jedan broj strip časopisa a sporadično se pojavi i poneki strip album. O stripu se sve više piše u štampi i to je veoma značajno za njegovu popularizaciju. Organizovano je

mnoštvo strip izložbi, čime je omogućeno da se sa stripom upozna širi krug ljudi – takođe, postoji i izvestan broj ljudi koji na internetu objavljuju svoje radove. Ono što bih ja ocenio kao lošim je to da se strip još uvek smatra kao neki kuriozitet, kao nešto neobično. Strip je namenjen širokom krugu ljudi ali za sada se najviše nalazi u užim umetničkim krugovima. U Rumuniji je crtanje i čitanje stripova još uvek ekskluziva, ali je i cool i moderno – postoji dosta entuzijazma, postoje i ljubitelji stripa. Relativno je malo tržište ali strip ima i može da nađe svoje mesto na njemu. Autori se sami snalaze, objavljujući svoje radove u časopisima za umetnost (**Omagiu, Aoleu**), u nezavisnim izdanjima (**Hardcomics**), kod velikih izdavačkih kuća iz Bukurešta (**Corint, CD-Press**), u dnevnoj štampi i raznim revijama, kroz fanzine i samizdate ili kroz blogove i lične sajtove. Postoji i šarolikost stilova, od klasičnog do alternativnog stripa, od rumunskih autora do stranih prevoda.

PRESSING: Spomenuo si *Hardcomics*. Priča o *Hardcomics-u* ima u pozadini jednog Srbina, zar ne?

CIUBI: Da, tako je.

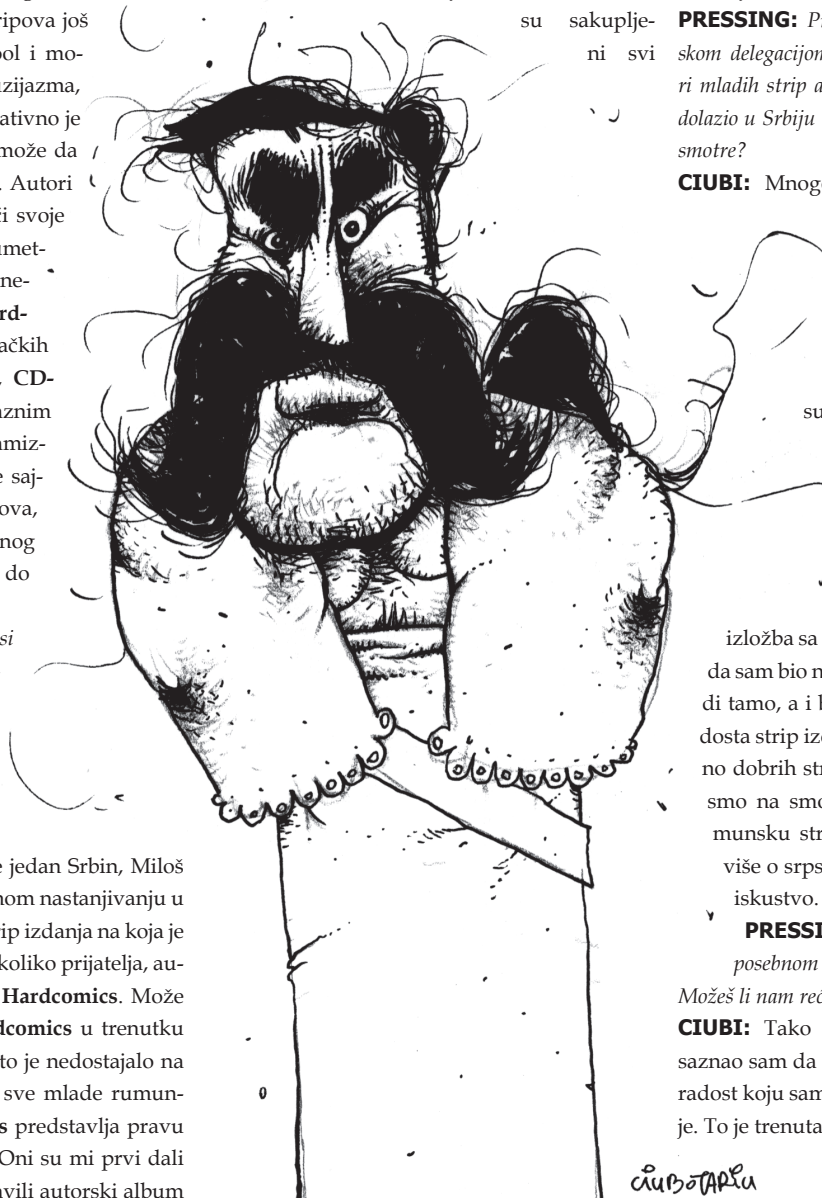
Hardcomics je prvi izdavač alternativnog stripa kod nas, a osnovao ga je jedan Srbin, Miloš Jovanović. Po dolasku i stalnom nastanjivanju u Rumuniji, a u nedostatku strip izdanja na koja je navikao u Srbiji, Miloš sa nekoliko prijatelja, autora stripa, pokreće ediciju **Hardcomics**. Može se slobodno reći da je **Hardcomics** u trenutku nastajanja bio upravo ono što je nedostajalo na rumunskoj strip sceni – za sve mlade rumunske strip autore **Hardcomics** predstavlja pravu stvar, a i meni puno znači. Oni su mi prvi dali određene ruke i prvi mi objavili autorski album

(na koji sam veoma ponosan - **Poveste despre eu**) i radove u još tri zajednička albuma. Cela stvar sa **Hardcomicsom** je odlična i ja se lično nadam da će još dugo trajati.

PRESSING: *Trenutno si slobodan umetnik i radiš na različitim stvarima, ne samo na stripu. Čime se sve baviš trenutno i šta je to „Mačka na kvadrat“ (Pisica patrata)?*

CIUBI: Glavno zanimanje trenutno je, može se slobodno reći, ilustrator dnevnih novina. To najčešće radim, i to za nekoliko dnevnih listova i časopisa (preko 80 časopisa iz Rumunije i inostranstva). Takođe, radim i na ilustrovanju knjiga za decu kod nekih izdavača iz Bukurešta (preko 15 knjiga), a radim i ilustracije za nekoliko različitih reklamnih agencija. Radio sam i animaciju, poštanske marke, grafike, slike, s vremena na vreme i grafički dizajn, pisao članke i napravio prvi u Rumuniji urbane igračke, takozvane **Urban-Toys**. Pored stripa aktivno se bavim i **Street artom**. **Pisica patrata** (Mačka na kvadrat) je lik i koncept koji sam stvorio baveći se uličnom umetnošću, i sa kojim se identifikujem u ovoj oblasti mog delovanja. Identifikovanje je toliko uzelo maha da me mnogi ljudi znaju kao **Gospodin Mačak na kvadrat**. Objavio sam i jedan album u kome

su sakupljeni svi

moji radovi na ulici i na fasadama. Već duže vreme planiram i drugo izdanje albuma **Mačke na kvadrat**.

PRESSING: *Neki od najpoznatijih rumunskih strip autora, kao recimo Sandu Florea i Mirča Arapu, napustili su Rumuniju i otišli u inostranstvo. Da li si i ti nekad razmišljao da odeš u inostranstvo?*

CIUBI: Hm... Da sam razmišljao, jesam, ali to nije baš tako skoro. Trenutno sam zadovoljan ovim što sam postigao u svojoj zemlji i samo želim da tako i nastavim. **Sandu Florea** i **Mirča Arapu** su napustili Rumuniju onda kada ovde stvarno nisu postojali uslovi za rad, naročito na stripu. Nemam neku želju da odem odavde, naprotiv, želim da radim i stvaram u svojoj zemlji jer ima toliko toga što se može i mora uraditi.

PRESSING: *Rumunija je latinska i frankofona zemlja, ali za razliku od drugih sličnih zemalja ona ima najsiromašniju strip scenu. Šta ti misliš o ovome, zašto je to tako?*

CIUBI: Upravo tako, to je istina. Zemlja smoga spada u frankofone, ali se strip, nažalost, nije primio kao u ostalim zemljama sličnog govornog područja. S druge strane, frankofona kultura je veoma prisutna u drugim kulturnim segmentima i dešavanjima. Ne znam zašto je to tako, ali jeste...

PRESSING: *Prošle godine si, zajedno sa rumunskom delegacijom, učestvovao na Balkanskoj smotri mladih strip autora u Leskovcu. Da li si i ranije dolazio u Srbiju i kakvi su tvoji utisci sa Leskovačke smotre?*

CIUBI: Mnogo sam se radovao dolasku na smotru u **Leskovac**. Reći ću i zašto. Veliko mi je zadovoljstvo kada mogu da upoznam različite kulturne sredine, naročito kada je strip u pitanju – ovakve manifestacije su prava prilika za tako nešto.

Poznajem recimo Francusko-Belgijsku strip scenu izuzetno dobro, ali nisam uopšte znao šta se dešava ovde u komšiluku, na Balkanu. Veoma mi se dopala izložba sa **Leskovačke smotre** i drago mi je da sam bio njen učesnik. Svideli su mi se i ljudi tamo, a i bilo je pravo zadovoljstvo videti dosta strip izdanja i albuma i mnoštvo izuzetno dobrih stripova. Raduje me i činjenica da smo na smotri mogli da prezentujemo rumunsku strip scenu a i da saznamo nešto više o srpskoj strip sceni. Bilo je to prelepo iskustvo.

PRESSING: *Tebi će Leskovac po nečemu posebnom ostati kao trajna lepa uspomena. Možeš li nam reći šta se tada desilo?*

CIUBI: Tako je! Baš tokom trajanja smotre saznao sam da mi se rodio sin, **Matei**, ogromna radost koju sam podelio sa ostalima iz delegacije. To je trenutak i mesto koje ću večitno pamtili.

Razgovarao: Dragan PREDIĆ

SMOKY JOE'S 1000 BLUES

• POSVEĆENO SVIRCI № 1000 U ST. JAMES BLUES CLUBU U BEOGRADU •

HILJADU NOĆI BLUES-A?
ZVUČI KAO PREVIŠE
U NIZU...

...IZNENAĐEN SAM
BROJEM...ALI... DA LI ĆU
IM I VEČERAS BITI BLIZU?
BAR JE PRAZAN,
TREBALO BI POĆI. NIKAD
LAKO BLUES NE PROLAZI,
JOŠ ĆE MI JEDNO
PIĆE DOBRO DOĆI...

BITI PIJANICA ILI SAMO PITI, JEDINA JE RAZLIKA U TVOJOJ BITI
(ZADNJA ČAŠICA ĆE POMOĆI, CENIM, A VARAM SEBE TAKO,
MISLI MI SE NEĆE RAZBISTRITI IONAKO)
PA SE PITAM: ŠTA JE TO U NAŠOJ MOĆI
DA JOŠ I SLAVIMO HILJADU OVAKVIH NOĆI?

E SAD... ODGOVOR...

VREDI LI JOŠ
JEDNOM TAMO BITI?
SVIRATI ŽIVOTNA
NESIGURNA REŠENJA,
I KOLIKO NE ZAVISE OD
MOJIH RASPOLOŽENJA.
I SAMO ŠTO POMISLIH,
MA DOĐAVOLA, MOŽDA
SU ME TAMO VEĆ SITI...

GITAROŠ SI VIDIM,
I DA VEĆ IMAŠ PIĆE,
ALI ZABAVA SA
MNOM BEZ CENE
ZA TEBE
BIĆE...

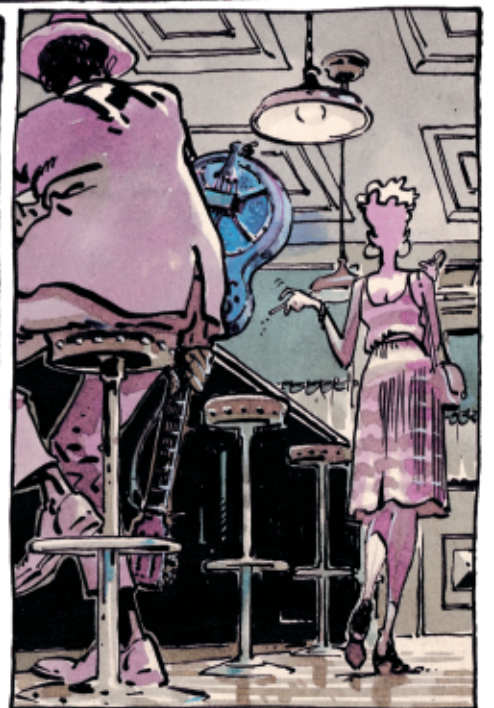
BEZ CENE?
ZA MENE?

PA, NE VIDIM NIKOG DRUGOG SA GITAROM U KRILU...

SLUŠAJ, NEMOJ MISLITI DA
MANIRA NEMA U MOM STILU,
ALI NEKA BLUES SVIRKA
NE DAJE MI MIRA,
U KLUBU ST. JAMES VEČERAS
HILJADITI PUT
SE SVIRA...

MA ZABORAVI!
HTELA SAM SAMO
DA VIDIM JEL ZNAŠ
NEKE DOBRE NOTE,
ALI, TEBI KAO DA SE
TA GITARA
NE DIRA...

.....

DUŠO, ST. JAMES JE CLUB GDE SE OPASNO SVIRA. OD REPUTACIJE SAMO. MOŽDA I SVIRAM, ALI TAMO. AKO DOBRIH NOTA HOĆEŠ, EVO, SA MNOM ĆEŠ BESPLATNO UNUTRA PROĆI.

...MA NEKA... I DRUGIH MESTA IMA GDE SVIRAJU ŠTA SE KRIJE U OVOJ NOĆI...

DA, ALI POSLE SVIRKE U ST. JAMESU NA STVARI NEĆEŠ GLEDATI ISTO. TAMO JE I MUSAVO ČISTO. A TO SE NE NALAZI ČESTO...

...NE ZNAM, BAŠ NIKADA NISAM ČULA ZA TAKVO MESTO...

TO JE JER SE TAMO NE ULAZI TEK TAKO, U ST. JAMES-U POSTOJI PRAVILO KOJE MORA DA POŠTUJE SVAKO: SA NAMA SE OSEĆAJ SLOBODE POSTIŽE LAKO! TAMO MUZIKA NE ZNA ZA STRAH...

AH?

MALA, DAĆU TI SAVET JEDANPUT, A TI SE ZAPITAJ DVAPUT, (NASMEŠIĆEŠ SE ĆAK I KADA TI SE PLAĆE) ODGOVORI SU ZA ONE KOJI VREME NE TRAĆE!

...PA I PUT DO HILJADU NOĆI?
...MA, U TRENU ĆE PROĆI...

NE IDEŠ VALJDA, DEČKO JE ČUDAN...

MA TO SAMO TVOJ MOZAK NIJE BUDAN...

... I TI ODE?

ČEKAJ! VIDI OVDE...

NIJE LAKO NAĆI PESMU KOJA NAM ODGOVARA SVIMA, U STVARI, TO JE TEŠKO. ALI TAJNA NIJE DA SE SAMO RIMUJE, GITARA PRE NEGO ŠTO SVIRA, MORA DA SE ŠTIMUJE...